

Çanakkale Kent Konseyi

ÇANAKKALE KAZDAĞLARI VE YÖRESİ EKOLOJİK MÜCADELE ÇALIŞTAYI

RAPOR
Çevre Meclisi
Ekolojik Çalıştay Grubu Raporu
Kasım 2016 - Çanakkale
Çanakkale Kent Konseyi Yayınları : 40

Çanakkale Kent Konseyi
Çevre Meclisi

“Çanakkale Kazdağları ve Yöresi Ekolojik Mücadele Çalıştayı” kitabı,
Çanakkale Kent Konseyi Çevre Meclisi'nin
16.04.2016 tarihinde
gerçekleştirdiği çalışmayı kapsamaktadır.

Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 40
“Çanakkale Kazdağları ve Yöresi Ekolojik Mücadele Çalıştayı”
Kasım 2016

Yayına Hazırlayanlar

Ali Aydın Çalıdağ
Alper Usta
Çağla Koparal

Kapak Tasarımı

Bülent Kaşıkçı

Baskı-Cilt

EMEK FORM OFSET

Tel.: 0286 222 0 275 Fax: 0286 222 0 276
Namıkkemal M. Arap İbrahim Paşa Cd. No.82 Çanakkale
emekform@hotmail.com

Çanakkale Kent Konseyi

Kemalpaşa Mahallesi Mersin Dede Sokak No.21 Çanakkale
Tel.: 0286 213 71 63 – Fax: 0286 217 73 09
canakkalekentkonseyi@gmail.com
www.canakkalekentkonseyi@org

**Çanakkale Kazdağları ve Yöresi
Ekolojik Mücadele Çalıştayı**

Çevre Meclisi

Önsöz

Ardı ardına geçen ambülansların acı sirenleriyle gözünü açtığında duvarda asılı saate baktı 09.30 du. Kafasını, perdesi hafif aralık duran cama çevirdiğinde son zamanlarda pek sık göremese de görmeyi umduğu güneş ışıkları yine yoktu. Hatta bu sefer hava hâlâ aydınlanmamış gibiydi. Ürpererek yataktan doğruldu, yetkililerin artan uyarıları nedeniyle gece uyurken bile çıkartmadığı oksijen maskesini bir çırpıda çıkardı. Pencereye gidip dışarı bakmaya ürküyordu, önlemek için uzun uğraşlar verdiği kötü sonu görmekten korkan gözlerle dışarı baktı. İlk gördüğü yerde hareketsiz yatan sokak hayvanları ve kuşlardı. Biraz ileride duran ambülansın yanında yerde yatan kadına oksijen maskesi takıp ambülansa bindirdiklerini gördü. Kadının yanındaki ise o kadar şanslı değildi ve bir ceset torbasına konmuş, görevlilerin gelmesini bekliyordu. Cadde boyunca birkaç ceset torbası daha gördü. Omuzları çökmüş olarak sendeledi ve kendini yandaki koltuğa bıraktı.

Korkulan olmuş, şehrin dibine yapılmasını önleyemedikleri termik santrallerden çıkan zehirli gazlar bir haftadan beri süren durgun havanın da etkisi ile şehrin üzerine ölüm olarak çökmüştü.

“Keşke” dedi. “Keşke tüm şehir direnebilseydik, bölünmeseydik de bunu yaşamasaydık.”

Böyle bir güne uyanmamak için; Çanakkale, Kazdağı ve yöresinde çok yönlü olarak yürütülen ekoloji ve yaşam hakkı mücadelesinde son dönemlerde meydana gelen kopuklukları, Türkiye çapında söz sahibi olmuş ve mücadelesiyle de adından bahsettiren Çanakkale Çevre Platformunun etkinliğini kaybedip yok olmaya yüz tutmasının nedenlerini, bölgemizde çevre mücadelesine katkı koyan yerel oluşumların birlikte hareket edememesinin sebeplerini, mücadelenin yürütüldüğü kırsal alanda yaşayan halkın saldırılara karşı direncinin nasıl arttırılabileceğinin değerlendirilmesini, mücadeleye yeni bir enerji ve dinamizm kazandırılması vb. başlıkları değerlendirmek üzere mücadelenin içinde olan ya da olması gereken sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler, kamu kuruluşları, meslek odaları, üniversitenin ilgili birimleri, bireysel aktivistler ve doğa savunucuları ile biraraya gelerek görüş alışverişinde bulunarak çözümler üretmek üzere bir çalıştay yapmak fikriyle Ekim 2015 ayında Çanakkale Kent

Konseyi Çevre Meclisi olarak yola çıktık.

Bu kadar önemli ve güzel bir amaçla yola çıkan Çalıştay Çalışma Grubu olarak, başlangıçta yanımızda olanların, neden belirtmeksizin, herhangi bir sorun yaşanmamasına rağmen bizleri yalnız bırakması ile iki elin parmakları kadar kişinin hazırlayıcılığında çalışmalarımızı tamamlayarak 16 Nisan 2016 Cumartesi günü Çimenlik Kalesi Toplantı Salonunda çalıştayımızı gerçekleştirdik.

Çalıştayımıza katılarak Çanakkale'deki çevre mücadelesine verdiği önemi gösteren, mücadelenin geleceğine yön verip ivme kazanmasına katkı koyan, mücadelenin içinde isminden ve ünvanından arınarak topluluğun içinde sivrilmiş ses olmadan bir potada erimesini bilen, ismi olmazsa cismi de olmayanlardan kendini ayıran, tüm çevre gönüllülerine, çalıştay hazırlıklarında ve yapılıp bitinceye kadar bizleri destekleyen Çanakkale Kent Konseyi başkanı Saim Nuri Yavuz ve Genel Sekreter Gülay Sarışen'e, Kent Konseyinin vefakâr emekçilerine, başından sonuna kadar bu çalışmanın içinde olan Aysel Uzun, Aytekin Er, Fatma Çalışkan, Hasan Türkoğlu, Muhammet Şapçı, Ülviye Çalıdağ ve Ünsal Önder'e emeklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Herşey yaşanabilir bir kent, temiz ve sağlıklı bir çevre, güzel bir ülke; **herşey insan için.**

Ali Aydın Çalıdağ

Çevre Meclisi Başkanı

Çalıştay katılımcıları:

A.Muhammet Buyuruk	Saadet Partisi
Ahmet Nevzat Güray	Ç.17 Truva Doğa Yürüyüş Grubu
Ali Aydın Çalıdağ	Çevre Meclisi
Ali Furkan Oğuz	Çanakkale Barosu
Alper Akçalı	Tabip Odası
Atakan Alkış	Gündem Gazetesi
Aysel Uzun	Çevre Meclisi
Ayşe Tapkan	CHP
Aytekin Er	Çevre Meclisi
Prof.Dr.Arzu Mirici	ÇOMÜ
Aşkın Değirmenci	ÇATOD
Ayfer Göloğlu	Kazdağı Koruma Derneği
Ayla Tufan	Çevre Platformu
Ayşe N.Kuzucu	Kurşunlu Köyü
Bakır Damar	Ege ve Marmara Çevre Belediyeler Birliği
Bekir Sıtkı Ayağ	Ç.Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği
Bora Arıcı	Bireysel
Burhan Eltan	Kazdağı Koruma Derneği
Burhan Mert Balcı	Olay Gazetesi
Bülent Özüren	Kurşunlu Köyü
Doç.Dr.Coşkun Bakar	ÇOMÜ
Devrim Gürkan	Çanakkale Belediyesi
Doç.Dr.Ekrem Tufan	Çevre Platformu
Emel Öcal	Barbaros Mahalle Meclisi
Emine Duran	AK Parti
Emine Sürücü	Ziraat Mühendisi
Engin Balıkcı	Avukat
Erdoğan Yavuz	MMO Çanakkale İl Temsilciliği
Erol Çiçek	Barolar Birliği
Fatma Çalışkan	Esenler Mahalle Meclisi
Fatma Kaynaş	ÇYDD
Fatma Soylu	Yenice Çevre Savunucusu
Fatma Ürkmez	AK Parti
Fırat Tunabay	Bozcaada Forum
Filiz Tekin	Çevre Platformu

Firdevs Özkan	Bireysel
Fuat Şeker	TESUD
Gönül Konur	Çevre Aktivisti
Güleda Erensoy	Tabip Odası
Güneş Güneysu	Eğitimci
Gürer Gürses	Çevre Aktivisti
Halil Biga	İDA Dayanışma
Halil Özçelik	Emekli Öğretmen-Yazar
Hasan Türkoğlu	Çevre Meclisi
Hasan Yorulmaz	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Hicri Nalbant	İDA Dayanışma
Hülya Görgün	Tabip Odası
Hüseyin Aslan	Milli Merkez Platformu
Hüseyin Soylu	Yenice Çevre Savunucusu
Hüseyin Uzun	Zirve Dağcılık
İbrahim Karabıyık	Sağlık Çalışanları Derneği
İrfan Mutluay	Ziraat Mühendisleri Odası
İsmail Baytaş	Çanakkale Halkevleri
İsmail Karaca	İDA Dayanışma
Prof.Dr. Kenan Kaynaş	ÇYDD
Mehmet Öztürk	Çanakkale Halkevleri
Mehmet Türkoğlu	Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi
Metin Tunçer	Edremit Kent Konseyi
Metin Ümit Ural	İnşaat Mühendisi
Muhammet Şapçı	Çevre Meclisi
Murat Çetin	Bireysel Katılımcı
Murat Tekin	Çevre Platformu
Muteber Yügnük	Sanatçı
Nadire Çıplak	Gökçeada Çevre Platformu
Nihat Gökçe	Cevatpaşa Mahalle Meclisi
Nilüfer Erdin	Doğal Ürünler Üreticisi
Nur Azap	Kent Gönüllüsü
Özgür Kurt	Makine Mühendisleri Odası
Özgür Emek İnanmaz	Bireysel
Sefa Dinçfikir	Öğretmen
Selvin Öncel	Kadın Meclisi
Serap Çetin	Yeşiller ve Sol Gelecek Parti

Serbülent Yılmaz	Mühendis
Sevgi Uluşal	Kadın Meclisi
Süheyla Doğan	Kazdağı Koruma Derneği
Şahabettin Kalfa	Kültür ve Sanat Meclisi
Şule Gürsel	Çanakkale Belediyesi
Şükran Yaman	Namık Kemal Mahalle Meclisi
Tanfer Dinler	Ziraat Yüksek Mühendisi
Prof.Dr.Telât Koç	ÇOMÜ
Türkan Şen	Cevatpaşa Mahalle Meclisi
Prof.Dr.Türker Savaş	TMMOB
Ülviye Çalıdağ	Ç.Sağlık Çalışanları ve Emeklileri D.
Ümit Özyayla	Rehber
Ünsal Önder	Çevre Meclisi
Üzeyir Turan	Wilusa Seyahat Acentası
Zeki Keçeci	Ezine Belediyesi
Zülküf Bozbek	TEMA Edremit

**Çanakkale Kazdağları ve Yöresi
Ekolojik Mücadele Çalıştayı
Açılış Konuşmaları**

Çanakkale
Kent Konseyi

Ali Aydın ÇALIDAĞ
Çevre Meclisi Başkanı

Ali Aydın Çalıdağ(*Çanakkale Kent Konseyi Çevre Meclisi Başkanı*): Değerli çevre dostları sizleri burada görmek çok güzel. Sizlerle, Çanakkale'de devam eden çevre mücadelesine nasıl katkı koyabileceğimizi tartışmak için burada toplandık. Ben buradan olumlu bir şeyler çıkacağına inanıyorum. Çünkü çıkmak zorunda. Bizler mücadeleyi sürdürüyoruz,ama maalesef saldırılar gittikçe artıyor. En sonunda Çanakkalemiz maalesef ilk gayri sihi müessese ruhsatıyla da tanıştı. Bundan sonrası aslında daha çetin bir mücadele. Tabii ki hukuki mücadele sürecek ama alternatifleri geliştirmek açısından bizim burada yapacağımız toplantının önemine inanıyorum. Çevre meclisi yürütme kurulu ve çalıştay hazırlama komitesindeki arkadaşlarımızla bize destek olan ve zaten mücadelenin içinde olan tüm dostlarımızla birlikte bu çalışmayı hazırladık. Adı çalıştay ama bizimki daha farklı bir çalışma olacak. Forum diyebiliriz. Burada herkesin bugüne kadar söyleyemedikleri, söylemekten imtina ettiklerini söylemelerini bekliyoruz. Sorun varsa tartışılırsa sorun giderilebilir. Yoksa bir meçhul olarak devam eder. Onun için kafanızdaki tüm soru ve sorunları buradan çözerek çıkmayı hedefliyoruz. Bunun içinde sizlerin katkısını bekliyoruz. Kent konseyinin değerli çalışanları da olmak üzere bizlere bu çalışmada destek olan herkese teşekkür ediyorum. Verimli bir çalıştay olmasını temenni ediyorum.

Rebiye Ünüvar(*Çanakkale Belediye Başkan Yardımcısı*): Çevre meclisine teşekkür ediyorum. Günümüzde değeri çok daha yüksek olan bu çalıştayı yaptıkları için. Öncelikle bu çalıştayın başarılı geçmesini diliyorum. Az önce Ali Bey'inde belirttiği gibi gerçekten bugün çok daha cesaretli olmamız gerekiyor. Bugüne kadar yaptıklarımızın bir adım ötesini yapmamız gerektiğine inanıyorum. Hem Çanakkale Belediyesi adına hem de şahsım adına; verilecek mücadelenin her aşamasında yanınızda olduğumuzu, benim de birey olarak aynı zamanda bu kentin yerel güçleri olarak sorumluluğumuz olduğuna inanıyorum. Bu çalıştayı önemsiyorum. Bütün çevre dostlarını burada görüyorum. Bu mücadeleyi tek tek nasıl verdiklerini biliyorum. Hepsini buradalar. Hepsini saygıyla selamlıyorum. Başarılar diliyorum.

Ali Aydın ÇALIDAĞ
Çevre Meclisi Başkanı

1. Oturum

Çanakkale'de Ekolojik Mücadele'nin Gelişim Süreci

Moderatör Ünsal Önder

*Orman Su İşleri Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü Doğa Koruma ve Sulak Alanlar
Şube Müdürü*

Ünsal ÖNDER

Ünsal Önder(*Orman Su İşleri Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü Doğa Koruma ve Sulak Alanlar Şube Müdürü*): Değerli başkan yardımcım, asil çevre dostları. Asil diyorum çünkü sabahın bu erken saatinde hafta sonu buraya geldiniz zamanı bizimle paylaşıyorsunuz. Öncelikle Kent Konseyi Çevre Meclisi başkanına teşekkür ediyorum, böyle bir çalışmayı yaptığı için. Şanlıurfa Doğa Koruma Bölge Müdürlüğü dedi hocamız. 4 ay önce Bölge Müdürlüğümüz Çanakkale'deydi. Ancak 17 Aralık'ta kapandı. 3. Bölge Müdürlüğünün belli bir bölümü, idari personeli ile beraber oradaki doğa korumanın ihtiyaçlarını çözmek amacıyla Şanlıurfa'ya tayin edildi.

Öncelikle Çalıştayın doğa-çevre adına yapılması çok önemli. İnsanoğlu doğanın bir parçası olduğu müddetçe başarılı olabileceğini düşünenlerdenim. Doğaya inatla muhalefet edildiği müddetçe hiçbir sonuç alınamayacağını yıllardır gördüm. Kamu adına ve sivil toplum adına da buradayım. Ama maalesef kamudan çok fazla katılım olmadı. Belki bu mücadelenin önemi; birazdan hocalarımız ve değerli çevre dostları anlatırken daha çok ortaya çıkacak. Bu desteği kuvvetli almış olsaydık belki bugünlere gelmemiş olurduk diye düşünüyorum. Bütün çevre dostlarını doğaya gönül verenleri mitolojideki Cassandra'ya benzetiyorum. Biliyorsunuz Cassandra'ya geleceği görme yetisi veriliyor. Ancak lanetleniyorda. Tanrı Apollo'ya gönül vermediği için kendisi hiçbir zaman inanılmayan bir figür olarak kalıyor. Dolayısı ile çevre dostları da 20-25 yıldır doğaya çok önem verip doğanın umarsızca tahrip edilmesine karşı çok önemli uyarıda bulunmasına rağmen, karar vericiler doğanın korunması hususunda, politika yönlendiricilerinin bu her türlü öneri ve uyarıyı maalesef hiçbir zaman dikkate almadığını görüyoruz.

Hicri Nalbant(*Ziraat Mühendisi, CHP İl Genel Meclisi Üyesi*): Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Çevre mücadelesinde olmamanın bir nedeni de herhalde dünyanın en güzel coğrafyasında yaşamak olmalı. Bu koşullar beni, benim gibi düşünen birçok arkadaşımızı bu alana yönlendirdi. Çanakkale'de çevre mücadelesinin başlangıcı bizden daha eskilere dayanıyor. Bir dönem Lâpseki Alpagut'a kurulmak istenen termik santral çalışması yürütülüyor. O zaman Şahabettin Kalfa ve arkadaşları ciddi bir mücadele sürdürüyorlar. Santral kurulmaktan vazgeçiliyor. Daha sonra 1997-1998 yıllarında yine Çanakkale'de bir çalışma başlıyor. O yıllar Çan termik santralinin kuruluş çalışmalarının yürütüldüğü yıllar. Orada da ciddi bir mücadele götürülüyor. Çanakkale Çevre Platformu o zaman gündeme geliyor. Sonra 2003 yılı sonunda ben Ziraat Mühendisleri Odası başkanlığına seçildikten sonra “Akademik odalar birliğini kuralım” dedik “komşu illerden Balıkesir ve Bursa'nında içinde olduğu bir birlik kuralım” diye faaliyete geçtik. Akademik Odalar Birliği; Sağlık odaları yani tabip,

diş hekimleri odası, eczacılar, veteriner hekimler odasını kapsıyor. TMMOB'u, Türk mühendis ve mimar odalarını kapsıyor. Çanakkale Barosu var. Bir tarafında muhasebeci, Mali Müşavirler Odası var. Uzun bir çalışma yaptık. Tüzük hazırlamaya çalıştık. Sonuçta Akademik Odalar Birliğini kurduk Çanakkale'de. Kurduktan sonra “ne yapalım” diye düşünürken ben bir öneri getirdim: “Çanakkale'de çevre ile ilgili ciddi sorunlar olduğu konusunda hep duyumlar alıyoruz. Bir tarafta altın tekelleri çalışıyor. Ovası kirleniyor. Daha başka sorunlar termik santraller var. Bununla ilgili bir çalışma yapalım” diye ben teklifi getirdim ve o iş benim üstüme kaldı. O gün bugündür çevreci olduk. Çok ciddi de çalışmalar yürüttük. Çünkü, biz o zaman bu işe başladığımızda altın tekelleri, sondajların neredeyse büyük bir bölümünü tamamlamışlardı. Bugünkü gibi gayri sıhhi müessese ruhsatı alıp işletmeye geçebilecek noktadaydılar.

Biz bir taraftan konferanslar, paneller düzenleyerek kamuoyunu bilgilendirmek için çalışmalar yürüttük. Bir de o arada maden yasasının bazı maddelerinin iptali için Cumhuriyet Halk Partisi, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştu. Dört yıl kadar anayasa mahkemesinden karar beklendi. Sonuçta, Anayasa Mahkemesi yasanın bazı maddelerini iptal etti. Arkasından Danıştay bu yasaya bağlı olarak çıkarılan çevre yönetmeliğini iptal etti. Böylece madencilerin bu işi yapmak isteyenlerin ayakları deyim yerindeyse biraz yerden kesildi. Bizim içinde rahat bir dönem oldu. Biz hem bilgilendirme toplantıları yaptık. Kamuoyu oluşturduk. Bir yandan da o yıllar Kaz Dağı ve Madra Dağı Belediyeler Birliği kuruldu. Belediyeler birliğinin bünyesine sivil toplum örgütleri ve üniversiteyi de dahil ettik. Baroları dahil ettik. Balıkesir ve Çanakkale barolarından birer temsilcisi yine üniversiteden Balıkesir ve Çanakkale'den bir temsilci. O zaman Baro'dan temsilcimiz Avukat Hilmi Baydar'dı. Üniversiteden de ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dekanı Kenan Kaynaş hocaydı. STK olarak Çanakkale'den Ziraat Mühendisleri Odası temsil ediliyordu. Balıkesir'den de Ziraat Mühendisleri Odası vardı. GÜMÇED vardı. Belediyeler sivil toplum çok ciddi çalışma yaptık. 2008 yılında Türkiye'de yapılmış en büyük çevre mitingi Çanakkale'de yapıldı. Bende o mitingin tertip komitesi başkanıyım. Çalışmaları yürüttük. Daha sonra maden şirketleri olumlu ÇED'ler aldılar. Bir taraftan da termik santral kurma çalışmaları hızlandı. Onlarda olumlu ÇED'ler almaya başladılar. İlk ÇED biraz sonra bahsedeceğimiz Lapseki Şahinli köyü altın gümüş işletmesiydi. Oraya biz halkı bilgilendirme toplantısına gittik. Tam konuşmaya başladık biraz sonra muhtar geldi bana “sizi jandarma çağırıyor” dedi. Ben de beklesinler deyip on dakika beklettim. 10-15 dakikakılık bir sunum yaptım biraz ara verdim, dışarı çıktım.

Jandarma, “Hayrola izniniz var mı?” dedi.

“Yok izin falan almadık.”

O zamana kadar eğitim yapıyoruz neyin izni! Ben de mesleğim gereği hep köylerde eğitim yapardım gece gündüz giderdik ve kimi buluyorsak eğitmeye çalışırdık. Oradan da kalan bir alışkanlık, izin falan almazdık.

“Peki” dedim “madenciler de her gece burada eğitim yapıyorlar. Onlara hiç sordunuz mu?”

“Sormadık.”

“Bana niye soruyorsunuz. Sunumu bitireceğiz, sonra ayrılacağız. Siz, gereken neyse yaparsınız.” dedim.

Daha sonra Lapseki savcısı beni çay içmeye davet etti. Açtı yasaları gösterdi. Deyim yerindeyse aba altında sopa gösterildi, ama biz eğitimlerimize ondan sonra da devam ettik. Sadece mülki amirliğe, “Biz belirlenen gün ve yerde eğitim yapacağız bilginiz olsun” diye haber verdik. Birkaç gün sonra Lapseki'nin ÇED'İ yapılıyor. 17 kişi gittik o gün. Bizim şimdiki ekip aşağı yukarı orada. Jandarma önümüzü kesti, bütün kimlikler alındı. Bir yerlere yazıyor çiziyorlar. Telefonlar telsizler çalışıyor. Konuşuyorlar. Hepsi benim yaşında insanlar. Sanki 17 terörist köyü basacak. Onun üzerine köylü duyuyor. Şahinli köylüsü aşağıdan yukarıya kadınlı erkekli yürümeye başladılar. Jandarma bizi bıraktı. Köye girdik, köyde de ÇED, halkı bilgilendirme toplantısını o havayla yaptırmadık.

“Maden istemiyoruz.” dedik. Köylü de çok ciddi bir direniş gösterdi. Toplantıyı yaptırmadık. Arkasından hemen bir gün sonra Kuşçayırı köyünde halkı bilgilendirme toplantısı var. O akşam Kuşçayırı köyüne bir ekip çıkardık. O arkadaşlarımız Kuşçayırı köyünü bilgilendirdiler. Ertesi gün gittik, Kuşçayırı köyünde kahve kapatılmış madencilere oturacak sandalye bile yok!

“Sizi burada istemiyoruz.”

Daha sonra bunu bütün köyler izledi. Söğütalan köyünde çok sayıda madenci köyde sondajda çalışıyordu. Orada yapılabilir belki diye düşündük. Oraya da bütün hocalarla beraber Kenan, Murat, Telât hocalarla hep birlikte gittik. Köyde üç kahvede insanları topladık. Madeni

anlattık. Ertesi gün orayı da yaptırmadık. Tam kargaşa sırasında GÜMÇED'de yetiştirdi geldi. Biz o zaman hatırlıyorum; ÇOMÜ'nün Çan'daki yüksekokul öğrencileri madencilerin tuttuğu arabalarla oraya madencilere destek olmak için gelmişlerdi. Hocaları da başlarında gelmişlerdi.

“Hocam niye geldiniz” diye ben gittim sordum.

“Biz böyle her yere gidiyoruz” dediler.

“Peki daha önce Kuş Çayırı'nda yoktunuz. Şahinli'de, Muratlar köyünde yoktunuz?”

“Davet etmediniz ki” dediler.

“Biz sizi buraya da davet etmedik niye geldiniz?”

Söyleyecek söz yok!.. İbrahim hoca kalktı, gençlere, onun deyimıyla söylüyorum;

“Gençler sizin bu gâvurların yanında ne işiniz var. Sizin yeriniz halkın yanı. Buraya gelin”

diye seslendi. Bütün öğrenciler o bulundukları yeri terk edip bizim tarafımıza geldiler. Bunun üzerine okul yöneticileri otobüslerle o çocukları arabalara bindirip kaçırdılar. Biz orada ÇED'i yaptırmadık. Sonuçta ÇED'ler yapılmadı arkasından olumlu ÇED'ler alındı. Çünkü Türkiye'de ÇED başvurularının neredeyse 99,5'i olumlu sonuçlanıyor. ÇED çok ciddiye alınacak bir işlem değil ama gene de ÇED üzerinden yapmamız gerekenler var. Onun üzerine ÇED iptal davaları açtık. ÇED iptal davalarının tamamını kazandık. 9-10 tane dava açtık. Çanakkale barosuna teşekkür etmeyi önemli bir borç bilirim. Çanakkale Barosunda bize yardımcı olan çok sayıda avukat arkadaşımız var. Halen genç arkadaşlarımızla birlikte çalışmalarımızı sürdürüyoruz. ÇED'leri tümünü iptal ettirdik. Bu bizim için çok önemliydi. Hem ekibimize cesaret kazandırdı. Hem de o yöredeki insanlar üzerinde çok önemli etkileri oldu. Sonra davalar kazanılınca maden şirketleri yeni ÇED'ler almaya başladılar. Aynı yer için kapasite artırımını, yok zenginleştirme tesisi gibi ÇED'ler almaya başladılar. Bir bölümü de hiç portföylerinde olamamasına rağmen bu bölgeyi terk etmemek için kuvars, feldspat işletmek için başvuruda bulundular. Biz onu biliyorduk. Bunlar bu bölgeden gitmek istemiyor, bu bölgede yer tutmak istiyorlar. Onların başvurularının tümünü biz normalde kuvars, feldspatla dava açan kimseler değildik. “Hiçbir maden çıkarılmasın” diye de bir iddiamız yok. Çünkü o madenlerin hemen hemen tamamı alınıp götürülüyor. Seramik sanayinde kullanılıyor. Bir kısmı ihraç ediliyor. Bir kısmı yurt içinde tüketiliyor. Bunlara da ihtiyacımız var, ama sicili bozuk madencilerin başvurduğu kuvarsla, feldspatla ilgili davalar da açtık. ÇED gerekli değildir kararının tamamını iptal ettirdik.

Böyle giderken Danıştay'dan Şahinli köyü ile ilgili bir karar çıktı geldi. Bizim yıllar önce açtığımız, onların küçük bir işletmesi için verilen iptal ve yürürlüğü durdurma kararı Danıştay'dan geri döndü. Danıştay'dan geri dönünce bu kez bunlar “davayı kazandık” diye yaygara yapmaya başladılar. Halbuki o gün aldıkları ÇED kırk üç bin tonluk bir kapasiteydi. Şimdiki sekiz milyon ton yani, o gün aldıklarının yüz seksen kat büyüğü bir işletme. Ayrıca o gün siyanürle altın işletmesi yoktu. Yeni ÇED'lerde siyanür de var. Eski ÇED'le yeni ÇED arasında hiç ilgi yok.

Yeni ÇED için de 2015 yılı eylül ayında dava açıldı. O dava sürüyor. Bu dava sürerken bir de biz sayın vali Güngör Azim Tuna'ya gittik. Bir de yazı yazdık dedik ki, “bunlara gayri sıhhi müessese ruhsatı vermeyin çünkü

biz dava açtık. Dava sonuçlanana kadar bekleyin. Ondan sonra verirsiniz.” diye. Güngör Azim Tuna da bütün kurumlara yazı yazdı: “TÜBİTAK'tan inceleme yaptıracağım. Ayrıca bu konularla ilgili açılmış davalar var. O nedenle 'gayri sıhhi müessese ruhsatı' vermiyorum.” dedi. Hatta sayın vali Eskişehir'e tayin olduğunda, havaalanında, gayri sıhhi müessese ruhsatını hazırlayıp tehditler ederek, “sizin hakkınızda davalar açılır şöyle olur böyle olur” diyerek imzalatmaya götürdüler, ama Vali imzalamadan gitti.

Arkadan gelen Ahmet Çınar valimize de gittik ziyaret ettik. Ona da anlattık. Valilerimize biz şunu söyledik: “Neleri kaybedeceğimizi yerinde görün. Ondan sonra vicdanınız el veriyorsa ruhsatları imzalayın.” Ahmet Çınar da, “bu konu hem kanuni, hem vicdani, hem insani, hem de ahlâki boyutları olan bir konudur” dedi ve imzalamadı. O da çabuk gitti. Gidişinde bu imzalamamanın etkisi oldu mu onu bilmiyoruz.

Yeni gelen sayın valimize de gittik. En az iki kez. Bu konuları anlattık. Eski valilerimizin yaptıklarını söyledik. “Burada bu konu sadece kanuni bir konu değil hem ahlaki, hem vicdani, hem insani bir konudur. Gidin dağları görün” dedik. “Eğer arzu ederseniz biz de gelelim size açıklamalarda bulunalım.” dedik. “Yok, siz gelmeyin ben giderim” dedi ve bir süre sonra Şahinli'de 'gayri sıhhi müessese işletme ruhsatını' verdi.

Şahinli'nin ÇED'i zaten sakat bir ÇED. Madencilikte bir ton cevher için üç ton su kullanılıyor. Hadi teknolojiyi geliştirdiniz kazan yöntemiyle işletmeye başladınız diyelim, bir ton su kullanırsınız. Sekiz milyon ton cevher için en az sekiz milyon ton suya ihtiyacınız var. Bu suyun nereden alınacağı ÇED'de belli değil. Gayri sıhhi müessese ruhsatı verebilmeniz içinde bu suyun bir yerden bulunması lâzım. Su yok. Su olmadığı halde sayın vali gayri sıhhi müessese ruhsatı vererek bir yanlış yaptı. Şimdi gayri sıhhi müessese ruhsatının iptali içinde hazırlıklarımızı yaptık. Valiliğe başvurduk. Sanıyorum pazartesi günü bize istediğimiz belge ve ekleri gönderecekler. Onunla ilgili de dava açacağız.

Davalar sadece altın tekelleri ile ilgili değil, termik santrallerle ilgili davalar açıyoruz. Çan santrali ile ilgili açılmış dava var. Sonuçta kaybedilmiştir. Bekirli santrali ile ilgili İÇDAŞ'a dava açmıştık. ÇED'ini iptal ettirdik. Yürürlüğü durdurma kararı almıştık. Onlarda her olayda olduğu gibi yenisini almışlardı. Karabiga'da Cenal'ın davası aynı şekilde oldu. Sonra arkadan başka santraller gelmeye başladı. Neredeyse gücü yirmi bin megavata varan, ithal kömürle çalışan, termik santral kurma çalışmaları yürütülüyor. Tümüne de davalar açtık. Birinci davaları kaybettiler, ikinci ÇED'leri aldılar. Hatta üçüncü ÇED'i alanlar var. Biz “Türkiye Cumhuriyeti devleti hukuk devletidir. Hukuka saygılı olacağız” diye mücadelemizde hep bunu esas aldık. Fakat karşımızdakiler bürokratlar

ve siyasi iktidarın da desteğiyle, hukuka saygılı olmayıp, hukuka arkadan dolanmaya çalıştılar. Halen de buna çalışıyorlar. Gelinen nokta bu açıdan önemli bir nokta. Hukukun bittiği nokta demiyorum! Hukuk mücadelemizi yine sürdüreceğiz. Sanki sözün bittiği yere doğru geliyoruz. Çok önemli bir yerdeyiz. Onun için bu topraklarda yaşayanlar olarak, burada hava soluyan, su içenler, beslenenler olarak tümümüzün üzerine görevler düşüyor.

Bu işlerle ilgili, zaman zaman iktidar partisine çatıyorum. Çünkü sorumlu mevkide olanlar onlar. Suçun büyük bölümü de onlarda, o nedenle çatacağım. Ama bu işin partisi yok. Hava, su kirlenince hepimizi zehirleyecek. Onun için mücadele partiler üstü bir mücadele olarak sürmeli. Sözün bittiği yerdeyiz. Zaman zaman toplantılarımızda artık yaramazlık yapacağımızı da defalarca söyledim. Hiç arzu etmememize rağmen inşallah genede öyle bir durum olmaz; Çanakkale halkı yaramazlık yapmak zorunda kalmaz. Bu konu, açılacak yeni davayla 'gayri sıhhi müessese ruhsatı' konusu, burada çözülür. Çünkü su yok.

Geçtiğimiz günlerde Lapseki'nin tatlı su çeşmeleri -bu maden şirketinin işletme sahasının yakınından geçen tatlı su çeşmeleri- bir buçuk aydır akmıyordu. Birkaç gündür “çeşmeler niye akmıyor” diye dolaşırken baktım dün çeşmeler akmaya başladı. Tatlı su çeşmelerinin suyunu bile pazarlık konusu yapmaya başladılar. Bu konuda ciddi söylentiler var. Lapseki'nin eski içme ve kullanma suyu olarak yer altından aldığı su yerine şimdi Bayramdere barajından Lapseki'ye su gelecek. Lapseki'de o su üzerinden pazarlık dönüyor. Bunlarında farkındayız. Tüm Lapseki halkı harekete geçmeli. Tüm Çanakkale halkı da bu harekete, Lapseki halkına, oradaki insanlara destek olmalı. Hepimizin destek olması gerekir diye düşünüyorum.

Ben burada sözlerimi tamamliyorum. Sizlere, Kent Konseyine ve Ali Çalıdağ'a, şahsında herkese teşekkür ediyorum.

Ünsal Önder: Sayın Hicri Nalbant'a bu güzel bilgiler için teşekkür ediyoruz. Dün Biyologlar Günüyle ilgili üniversitede toplantı vardı. Hocamız geldi. Ali Demirsoy, Türkiye'de doğa konusunda mücadelesi uzun yıllardır devam eden hocamız. Anayasa yazma süreci var. “Bana anayasayı yazma hakkı verseler sanırım doğa ve insan hakkını” başa koyarım. Hatta doğanın hakkını daha da başa koyarım” şeklinde ifadeleri olmuştu. Hukuk ve adalete gelmişken konuyu Baro'dan Furkan bey arkadaşımız var bu süreçle ilgili bizi bilgilendirmesini, konuyu ayrıntılandırmasını isteyeceğim.

Ali Furkan Oğuz(Avukat, Çanakkale Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu Başkanı, Türkiye Barolar Birliği Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu

Üyesi): Hicri abi aslında bütün süreci anlattı. O'na biraz eklemeler yapacağım ben de. Öncelikle açmış olduğumuz davalardan bahsetmek istiyorum. Çanakkale Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu olarak 2000 yılında Çan 18 Mart Termik Santrali'ne karşı verilen ekoloji mücadelesi ile sürece dahil olmuş olduk. Vermiş olduğumuz ekoloji mücadelesinde, Çanakkale Barosu olarak 18 Şubat 2016 itibariyle 43. davamızı açtık. Bu davaların 15'i 2008-2014 yılları arasında açılmışken içlerinden 7'si termik santral projesi, 8'i maden projesine karşı olmak üzere açmış iken, son 1,5 yılda ise yani Ekim 2014-Şubat 2016 arasında açmış olduğumuz dava sayısı 27. Bu davalardan 4'ü termik santral projesine, 23'ü de madencilik projelerine ilişkin. Yani, ortalama olarak ayda iki ya da üç dava açıyoruz. 18 Şubat'ta açtığımız davadan bu yana dava bulunmuyor. Son dönemde açtığımız davalar genel olarak madencilik projeleri ile ilgili olarak verilen “ÇED gerekli değildir” kararlarına ilişkindi. Hicri abiler iki defa Çanakkale Valisi ile görüştüler ve sayın valiye “ÇED gerekli değildir” kararları verilmesinin hukuka uygun olmadığını” tekrar ettiler. Bu görüşme sonrasında uzun bir süre “ÇED gerekli değildir” kararı almadık. Onun dışında termik santrallerden bahsettik. Son bir buçuk yıldır açmış olduğumuz davaların 4 tanesi termik santral demiştik. Bu davalara, yaklaşık birkaç yıldır süren Lapseki-Karabiga 15-16 termik santral projesi yapılacağına ilişkin haberlerdeki termik santraller ne yazık ki dahil değil. O süreçleri de bekliyoruz. Onun dışında termik santrallerden devam edecek olursak son dönemde bu 4 termik santral yani iki Kirazlıdere, bir Karaburun, ve diğeri de Çan-2 termik santraliydi. Kirazlı ve Karaburun Termik santralleri için bilirkişi raporu hazırlandı. Aynı zamanda Cenal Termik Santrali için de hazırlandı. Eş zamanlı olarak keşif yapılmıştı. Bu yapılan keşifler sonrası verilen bilirkişi raporlarında konular ayrı olmasına rağmen bilirkişi raporlarının hepsi aynı şekilde geldi. Ve buna ilişkin suç duyurusunda bulunduk. O gerekçelerden bahsedeceğim.

Birinci gerekçe; süresinde teslim etmediler bu raporları. İkinci gerekçe olarak az önce belirttiğim gibi birbirinin aynısı, yani, kopyala yapıştır yöntemi ile bu raporlar hazırlandı. İptal edilen mevzuat hükmüne dayanılarak bir değerlendirme yapıldı. Gerçeğe aykırı bilirkişi raporu hazırlandı. Ardından suç duyurusunda bulunduk ve İdare mahkemesi bu üç dava hakkında ve CENAL Termik Santrali hakkında vermedi. Ek bilirkişi raporu talep etti bilirkişilerden. Ek bilirkişi raporları da birkaç gün önce tebliğ oldu. Raporlarda aynen hata yapıldığı kabul edildi. Sehven yazıldı dendi. Sehven yazılacak bir şey de yok. Kopyala yapıştır olduğu açıkça belli. Özensizce davranıldığı görevi kötüye kullanıldığı açıkça belliyken böyle bir rapor verildi. Tekrar keşif yapılacaktır. Keşif sonrasında göreceğiz.

Halen yürütmeyi durdurma kararı da yok. O santraller açısından çalışma başlatılmadı. Ancak ÇAN-2 termik santrali var. Çan-2 Termik santralinde inşaat tamamlanmak üzereymiş. O şekilde duyum aldık. Onda henüz yürütmeyi durdurma yok. Yürütmeyi durdurma iptal kararından neredeyse çok çok daha önemli bir karar. Ama ne yazık ki mahkemelerimiz tarafından bu şekilde ciddi anlamda ele alınmıyor, değerlendirilmiyor. Bir davada yürütmeyi durdurma ret olmuş ve iptal kararı çıkmışsa karşı taraf temyiz etse bile ve davayı kazanmış olsak bile adamlar çalışmaya başlayabilir. Bir örneğini aslında Cerattepe'de görüyoruz. Cerattepe benzeri de ÇAN-2 termik santrali.

Onun dışında Çevre ve Şehircilik Bakanı'nın geçtiğimiz günlerde açıklaması vardı, “ÇED davaları yatırım düşmanı” diye. Çevre ve Şehircilik Bakanı bu açıklamasında “çevre mücadelesinden çok, yatırım düşmanlığı olduğunu, bazı çevrelerin siyasi mücadele aracına dönüştürdüğünü” söyledi. Buna ilişkin belirli şirketlerin sahipleriyle bir toplantı yapıyor, şirketler sıkıntılarını dile getiriyor, “Biz proje hazırlıyoruz. Ardından projelere davalar açılıyor ve biz işlerimizi yapamıyoruz” diye. Sayın Bakan da bu konuda “yeni kanun çalışmaları olduğunu ve dava açmanın önünü tıkayacağını” ifade ediyor. Genel anlamda neler yapıyorlar bilmiyoruz. Ama bildiğimiz iki şey var. Birincisi, “bilirkişilik kanun tasarısı”. Bu şu an alt komisyonda mecliste değerlendiriliyor, görüşülüyor. İkincisi “İdari Yargılama Usulü Kanunu” hakkında değişiklikler. İYUK'tan bahsederek normal hukuk mahkemelerinde son HMK değişikliği ile işleyiş şu şekilde gidiyor; dava açmak için yatırdığınız harçlar masraflar vs. dışında eğer keşif, bilirkişi, tanık talep ediyorsanız davanın başında parayı vermek zorundasınız. Dolayısıyla önceden 200-250 lira olan masraf şimdi 500-600 lirayı buluyor. İdare Mahkemesi'nde açılacak bir dava için masraf şu anda 250-300 lira civarı , bilirkişi raporları ve keşif ücreti için istenen para sonrasında talep ediliyor. Bu ücret şöyle bir şey; bizim açtığımız davalar açısından bakarsak ortalama on bin lira oluyor. Yeni İYUK'la birlikte, artık bu rakamı başta talep edecekler. Ayda ortalama iki, üç dava açıyoruz derken hani bir-iki kere on bin lira bulunur, ama bu rakam çoğalırsa ne yaparız onu bilmiyoruz. İkinci bir nokta da dava açma ehliyeti konusunda ciddi bir daraltma var. Bunu daha da daraltmaya gidiyorlar. Yani atıyorum Lapseki Şahinli köyünde bir dava açacaksanız, Çanakkale'den bir kurum ya da kişi davacı olamayacak. Şahinli köyünden birini bulmak zorunda kalacaksınız. Bu şekilde herşeyin önünü tıkamaya çalışıyorlar. Yani, benim görüşüme göre en fazla bir-iki yılımız kaldı. Ama biz bu hukuk mücadelesini kazanacağız. Hukuk mücadelesi elbette gerekiyor, ama bunun yanında halk mücadelesini daha fazla sürdürmemiz devam ettirmemiz gerekiyor. Buna

inanıyorum. Kazanacağız.

Ünsal Önder: Kamu davası açılması ilerde daha faydalı olur. Kent konseyi başkanı ve çevre meclisi başkanı imzasıyla iki-üç gün önce iki bakanlığın dört genel müdürlüğüne bilirkişi raporlarındaki yorumların mesnetsiz olduğunu gösteren bir yazı gönderildi. Bir tanesi Akdeniz fokuyla ilgiliydi. Bilirkişi, o bölgede Akdeniz fokunun yaşamadığını iddia ediyordu. Halbuki bizim, daha önceki Doğa Koruma Bölge Müdürlüğünün 2013-2014 yıllarındaki ilgili bakanlıklara yazılarında fokların orayı habitat olarak kullandığı belirtiliyordu. 2011 yılında Akdeniz fokuyla ilgili “Akdeniz Foku Türkiye Koruma Eylem Planı” yapıldı. Tüm paydaşlara dağıtıldı. Kamunun bilgisi dahilinde. Yine üniversitemizde 2015 Nisan’da çalıştay yapıldı. Bu çalıştayın arazi çalışmalarında meşeli mağarasında fotokapan kuruldu. Fokun bu bölgeyi çok sıklıkla kullandığı belirlendi. Konuyla ilgili ilerde bir kamu davası açılabilir.

Şahabettin Kalfa(*Gönüllü Doğa Koruyucusu*): Ocak 1994-Nisan 2016. 22 sene. Emeklilik durumundayım artık. Ama gene de çevre konusu gündeme geldiğinde bir şeyler söylemeden edemiyorum. Yaşadığımız çevre öyle bir çevre ki dünyada ender bulunan bir boğazın dibinde Marmara’yla Ege’nin birleştiği bir noktada doğanın bütün güzelliklerini bir arada bize bağışlamış bir tanrıdan söz etmek istiyorum. Ama onunda ötesinde insanların Asya ile Avrupa arasında gelip geçtiği bir kesişim noktasında yerleşmiş olan kişilerden oluşmuş bir kültürümüzde var. Bu kültürümüz birbirimize hoşgörüyle bakmak, doğaya saygılı olmak üzerinde de biraz temalanmış. Çünkü bu kent halkı sabahleyin kalktı mı denizi görmeden edemez. Yöre halkı o yeşili görmeden edemez. Bu yüzden de bu mücadelede gayret göstermek bütün herkesin görevi olduğunu düşünüyorum, ama insanlarımızı o kadar bir koşuşturma o kadar mal, mülk peşinde koşmanın içine soktular ki borçlar nasıl ödenecek diye de insanlar bir yoğun uğraş içindeler. Belki bir küçük anekdotla ifade edelim; bir arkeolog uzak bir yerde araştırma yapmak üzere yola çıkar. O yörenin insanları da arkeoloğun yüklerini alıphızlı hızlı götürmeye başlarlar. Arkeolog bir anda şaşırır. Peşinden koştura koştura ilerlerken hamallar alır başlarını öteye giderler. Bir müddet sonra yetişir arkeolog ve “ne oldu ne ettiniz, niye durdunuz” der. Yöre insanları “Ruhumuz geride kaldı onun yetişmesini bekliyoruz” derler. Bizde aynı şekilde çevre mücadelesinde herkesin yetişmesini bekliyoruz. Hepinize saygılar sunuyorum.

Prof.Dr.Türker Savaş(*Ziraat Mühendisleri Odası Çanakkale Şube Başkanı*): Bu mücadelenin içerisinde “çok uzun yıllardır varım” diyemem

gönlümüz belki hep ekolojik mücadelenin yanındaydı, ama tabiki, Hicri abiyi düşündüğümüzde biz daha sonrasında dahil olduk. Bir süre çevre platformunda bizde gönüllü olarak köylere gittik. Daha sonra Ziraat Mühendisleri Odasında aktif olarak çalışmaya başlayınca bende çevre platformu sözcülüğüne atandım. Oradan sonrasında tabi sıkıntılar gerçekleşti. Dedik ki, “çevre mücadelesinin partisi olmaz. Çevre mücadelesinin değer yargısı olmaz.” Çevre mücadelesi içerisindeyseniz çevreye doğaya inanıyorsanız ne olursa olsun onun içinde olmak durumundasınız. Ancak ne yazık ki çevre mücadelesi içerisinde olan insanların bazen kendi egolarına yenildiklerini görebiliyorum. Çevre mücadelesinin önüne diyelim ki siyasi görüşlerini alabiliyorlar. Ya da siyaset alanını oraya genişletmeye çalışıyorlar. Çevreden var olmaya çalışıyorlar. Bu anlamda son yıllarda biraz sıkıntı yaşadık diye düşünüyorum.

Bazı çevreler, çevre platformunu özellikle bir yerlere çekmeye çalıştılar. Tabi ben şunu söyledim hep; gerçekten yeterli değilim bunun başında birisi olarak. Diğer iki arkadaşım, Tabip Odasından Dr. Nihat bey var Filiz Tekin var. Filiz bu işi başından beri çok iyi götürdü. Ancak son zamanlarda çok yoruldu. Aslında onun elindeydi birçok şey. Duyuruların yapılması vs. o bu işi çok çok iyi götürüyordu diye düşünüyorum. Ama yoruldu. Yorulduğunu ifade etti. Ne yazık ki. biz başkalarını kazanamadık. Son zamanlarda onlarla bir iki sefer toplantı yaptık. Birilerine bu anlamda teklif götürelim dedik teklifleri götürdük. Ama sonrası ne yazıkki bir türlü gelmedi. Bir türlü Filiz'in yerine birini bulamadık. İnşallah Hülya Hanım geliyor. O Filizin yerine geçecek. Ancak en büyük sıkıntı olarak kişisel egoları görüyorum ben bunun içerisinde. Bazen anlam veremediğimiz kopmalar yaşadık. Hakikaten ben sonra sonra düşünmeye başladım. Çünkü, çevre mücadelesi ise o bir çevre mücadelesidir. Yanımdakilerin “neci kimci ne yapacakları” beni hiç ilgilendirmez. Bakmam da ne olduklarına. Ama öyle olmadığını gördüm. Biraz bir tarafa, biraz diğer tarafa çekildi. Birkaç kere bu işin içinde olduklarını ifade eden kurumları bir araya getirmeye çalıştık. 30-36 kurum var diyorduk. Aslında kurumlar değil kişilerle gittiğini gördüm. Bu işin içerisinde gönüllüler vardı. Çok çok iyi bu işi götüren gönüllüler vardı. Kent Konseyi'nin Çevre Meclisi ile hakikaten Çevre Platformu birbirinden farklı şeyler yaptılar. Çevre Platformu içinde olan birkaç kişi Kent Konseyinde daha aktif. Ama çevre platformunun çok başarılı işler yaptığını gördüm. Nedeni de şu, çünkü sadece çevre konusuna odaklandı. O konuda uzmanlaştı deyim yerindeyse. Yani hangi sorun varsa herkes o konularla ilgili gerçekten bilimsel anlamda uzmanlaştı. Her yönüyle nerede kime nasıl anlatacaksınız konusunda uzmanlaştı. Köylüyü yanına çekti. Köylü, oradaki yerel eğer ki bu işin içerisindeyse o zaman çok

iyi bir mücadele oluyor. İşte Artvin'i görüyorsunuz. Artvin'de topyekün bir ayaklanma var neredeyse. Buradaki son ruhsat olayının akabinde de böyle bir şeyi örgütleyebilmek gerekiyordu aslında, ama beceremedik. Ama nasıl yapılır yani Çanakkale'de bu iş nasıl olur? Bunları gerçekten yeniden düşünmek gerekiyor. Bu işin içerisinde olanlardan şunu istiyorum: Gerçekten kimin ne olduğuna ne dediğine bakmasın. Bu işlerin içerisinde ne kadar yol aldığına ne kadar ne yaptığına bakalım birbirimizin

Evet Ne yazık ki egolar bazen böyle birbirimizi kırıyoruz. Ego'nun hiçte olmaması hiçte işe yaramadığı bir yer burası bence. Çevre mücadelesinde, bireysel anlamda kendimiz için bir şey yapmıyoruz. Sonuçları itibariyle bireysel olarakta faydalanacağımız bundan, ama öncelikle yaptığımız iş toplumsal diye düşünüyorum. Yeni bir yöntem bulmamız gerekiyor bu konuda. Çevre Meclisi çevre platformunun yerine geçemedi. Çevre platformunun yaptıklarını yapmadı diyelim. Belkide farklı bir kurumsallığı olduğu için, belki çevre platformu biraz daha bağımsız o konulardan. Çevre Meclisi, Kent Konseyinden doğru, doğrudan Çanakkale merkezi ilgilendiren konulara biraz daha ağırlık vermek zorunda kalabilir. Gerçi buradaki sorunları üzerinde tartıştığımız sorunlardan merkezi soyutlamamalıyız. Onu da görmek gerekiyor. Ama öyle olmuyor. Çevre platformunu mutlaka tekrar canlandırmamız gerekiyor bizim. Yani çevre platformunda bir kişi var diye, bir kişi onun yerine geçmek istiyor diye. Veya öbür kişi bu tarafta var diye kopmalar olduğunu düşünüyorum ben. Benim hiç aklıma gelmedi birilerinin bir yerlere çekecekmiş çekmeyecekmiş vs. Önemli olan orada o işin yürütülmesiydi. Önderlik anlamında bazı eksikliklerim var. Yani “sen bunu yapacaksın” diyemiyorum kimseye çünkü, gönüllü bir iş. Ama bu işin içerisinde olmamız gerekiyor. Bir yolunu bulmamız gerekiyor.

Hakikaten benim yerime birisinin geçmesi gerekiyor. Sözcülüğü birisinin alması gerekiyor. “Gerçekten sen bunu yapacaksın” diyecek belki de birisine ihtiyacımız var. Hepimizin yoğunlukları var. Hepimizin yetismeye çalıştığı birçok şey var. Onları hiç saymıyorum. Ben çok yoğunum deyipte ne bileyim bir bahaneymişçesine bir şeyler yaratmak istemiyorum. Ama esas sorun bence çevre mücadelesini odak noktaya almamamız ve birbirimizle de biraz uğraşmamızdır. İnsani anlamda o egomuzaya yenilmemiz diyorum.

Süheyla Doğan(*Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği Başkanı*): Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği adına Körfezde olan bir grubuz. 2007 yılında bölgede altın madeni projesi ile biz biraraya geldik. Hemen köylerde çalışmalara başladık. Çok yoğun mücadele sürdürdük, 2007-2009 arası. Gecemiz gündüzümüz altın madeni

olmuştı. Mücadele sırasında çok geniş bir destek bulduk. Çanakkale merkezden ve Ege Çevre platformundan Arif Cangönül, Ertuğrul Barka ile o dönem akademisyenlerin çok ciddi katkı ve destekleri oldu. Küçükkuşu'da yaklaşık 1000 kişinin katıldığı hepimizin hatırladığı bir panel yaptık. O panelle beraber mücadeleyi ateşlemiş olduk. Sanıyorum Bayramiç'ten, Çanakkale merkezden, İzmir'den bir sürü yerden gelen katılımlarla bölgede büyük bir farkındalık yaratarak mücadeleye başladık. O dönemde biz kendimize “Kazdağını Koruma Girişim Grubu” demiştik. İki yıl sivil bir şekilde yasal dernek statüsü olmadan mücadeleyi yürüttük. 2009 yılında yerel seçim süreci başladı. O dönemde aramızda çeşitli ayrışmalar başladı. Farklı siyasi kimliklerden dolayı kim nereyi destekleyecek gibi. Bence bu yerel seçimler bizi bir şekilde olumsuz etkiliyor. Ne yazık ki biraradalıklarda o zaman çözülüyor. Biz de o zaman biraz çözüldük. “Yerel yönetimlerde nasıl bir politika izlenir” başlıklı çok güzel bir çalışma yaptık. Broşür hazırladık. Seçimler olduktan sonra bizde biraz yattık diyelim. Fakat her tarafta mücadele devam ediyordu. Ruhsatlar devam ediyordu. Sonra sevgili arkadaşım Burhan var burada. Burhan'ın da biraz tetiklemesiyle “Süheyla Hanım ne yapacağız yeni altın madeni ruhsatları var”. Kısacık var derken “Burhan” dedim “bu şekilde sivil olmuyor. Bir sürü izin yasal başvurular gerekiyor biz dernekleşmeyi düşünüyoruz. Bu konuda çalışmaya başlayalım” dedik. Burhan'ında tetiklemesiyle yeniden bir araya gelmeye başladık. Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneğini kurduk. Süreç 2012'yi bulmuştu. Derneği kurarken yalnızca doğa korumanın değil, kültürel varlıkları korumanın da önemini bir arada korumanın önemini kavradığımız için tüzüğümüzü de o şekilde yazdık. Bir yandan da hani hep bize diyorlar ya “siz hep bir şeylere karşısınız ama karşılığında bir şey koymuyorsunuz” diye, biraz o konuda da rol üstlenerek bölgede yerel kalkınmaya destek olmak gibi de, kendimize misyon biçtik tüzüğümüze onu da koyduk. Bu üç alanda çalışmayı kendimize hedef edindik ve 2012'den bu yana da aktif bir şekilde çalışıyoruz.

Öncelikle kendi bulunduğumuz yörede, Edremit Körfezi ve Ezine diye kendimize bir alan seçtik; oradaki alanlarda mücadele ediyoruz. Bir yandan da tabiki, Çanakkale kuzeyindeki ve diğer yerlerdeki mücadelelere de elimizden geldiğince destek oluyoruz. Bu tarafta duyduğumuz herhangi bir bilgilendirme toplantısı ÇED toplantısı olduğu zaman bizde gücümüz oranında mücadeleye destek veriyoruz. Bir yandan da bize çok yakın Kozak tarafı var biliyorsunuz. Madra dağı var. O alanı GÜMÇED'e ayırmıştık. Alan paylaşımı yaptık. GÜMÇED'in verdiği mücadeleye de elimizden geldiğince destek verdik. Daha derneği kurar kurmaz bu işin bütün bölgede bir arada yapılması için çağrıda bulunduk. Derneğimizde toplantı yaptık. Bu mücadeleyi birleştirelim Kaz Dağı Madra Dağı Çevre Platformunu kuralım

diye. Ne yazık ki birkaç toplantı sonrasında bu çalışmaya devam edemedik. Seçtiğimiz temsilci yürütmedi, belirlediğimiz arkadaşlarımızda yeterince gönüllü olamadılar ve platform orada kaldı. Bu nedenlerden bir tanesi de davet ettiğimiz kurumların arasında Kent Konseyinin olması bile eleştiri konusu olmuştu. Kent Konseyleri, kamu kurumlarının da temsil edildiği yerlerdir. Biz onlarla bir arada iş yapmalıyız diye çeşitli görüşler ortaya çıkmıştı. Sonuçta o platform yaşamadı. Şu anda öyle bir platforma ciddi bir şekilde ihtiyaç var. Her ne kadar zaman zaman birbirimizi takip edip destek olsakta bunu bir şekilde kurumsallaştıramadık. Başarıya ulaştıramadık. Bu mücadele sürecinde bunu hedef almamız gerekir diye düşünüyorum. Yalnızca birbirimize faaliyetlerimizi haberdar eder durumdayız. Ama bunun bir koordinasyonu yok ne yazık ki. Bu büyük bir ihtiyaç diye düşünüyorum.

Bölgemizde dayanıştığımız örgütlerden biri de GÜMÇED. Mehmet Akif sürükleyici bir arkadaşımızdı. Mücadeleyi götürüyordu. Onun da Filiz gibi yorulup çekilmesinden sonra GÜMÇED alanı biraz boş kaldı. Yeterince doldurulamadı. Körfez'in diğer tarafı Madra dağına kadar ki kısımda ciddi bir eksiklik yaşıyoruz. Zaman zaman çeşitli etkinlikler olsa da bir bütünsellik gösteremiyor. Bizde biraz o eksikliği kaldırmak için Edremit'e yol almaya başladık dernek olarak. Edremit Kent Konseyine üye olduk. Oradaki çevre çalışma gurubunun kurulmasına ön ayak olacağız. Birkaç tane daha çok aktif olmayan çevre derneği var Edremit'te. Onları da bir araya getirip Edremit'e doğru biraz daha yayılmayı hedefliyoruz. Kazdağı koruma derneği altın madeni diye yola çıkmıştı. Daha sonra mücadele içerisinde bir sürü alanda yeni şeylerle karşılaştık. Şu anda 100.000 lik planlarda da onaylanan barajlar konusu var. Hepimizin yakından ilgilendiği bir yandan da Yenice termik santrali bize yakın diye özellikle onunla çok ilgileniyoruz. Bu taraftaki termik santralle ile ilgili çok bir şey yapamıyoruz. Onu size bırakıyoruz. Bizde Yenice Termik Santraline yoğunlaştık. Köylere, Yenice'ye, Kalkım'a gidiyoruz. O konuda mücadele iyi gidiyor. En son Ankara'da toplantıya katıldık. Orada gerçekleri biraz daha iyi gördük. Bu şirketler ve bakanlık elemanlarının nasıl kol kola olduğunu ve beş milletvekiliyle beraber toplantıya gitmemize rağmen hem milletvekillerine hem bize nasıl davrandıklarını gördük. Yüzlerini bir kez daha fark ettik. Şu anda yoğun çalıştığımız Mıhlı barajı konusu var. En yakın bir taneyi seçip o konuda biraz daha derin çalışmak gibi şeyi benimsemeye başladık. Mıhlı barajı gibi çok dağıttığımız zaman çok başarılı olamıyoruz. Odak projeler seçip derin çalıştığımız zaman daha başarılı olacağız diye bir yaklaşımımız var. Mıhlı barajıyla ilgili de uzmanları davet ettik. Kırsal sorunları araştırma derneğinden orman mühendisi arkadaşlarımızı davet ettik. ÇOMÜ'den de bir hocamız o bölgenin ekosistemini araştırıp ÇED

raporuna alternatif bir rapor hazırlama konusunda şu anda çalışmalarına devam ediyorlar. Bir yandan da tabi en büyük eksikliğini duyduğumuz şey mücadele içerisinde sosyal demokrat yerel yöneticilerle aramızda yeterince mesafe koyamamak. Bu konu hep bizde sıkıntı yaratıyor. Küçükkuşu belediyesi sosyal demokrat bir belediye imar uygulamaları var. Biz o konuda çok fazla bir şey yapamıyoruz. Biraz elimiz kolumuz bağlanıyor. Söylediklerimiz çok destek bulmuyor. Çanakkale merkezde sosyal demokrat belediyemiz var. Destek alabiliyoruz belki, ama belediyenin uygulamaları konusunda da ekolojik mücadele konusunda da çok fazla bir şey yapmıyoruz. Bu konularda da biraz daha kafa yormamız lazım. Görmezden geliyoruz bazen yaptıkları şeyleri. Biraz kendimiz çekinerek davranıyoruz. Aslında ekolojik mücadelenin partisinin siyasetinin olmadığını biliyoruz, ama bu konuda çok fazla bir şey yapamıyoruz.

Ayşe Kuzucu(*Kurşunlu Köyü*): Kurşunlu köyünü temsilen geldim; Kurşunlu'da çok küçük birkaç tane sesle başladık. Çok küçüktü. “Yapabilir miyiz” dedik. Yaparız. Başladık. Köylüyü yanımıza çektik. Ama o çok sağlam bir bağ değildi. Birçoğunuz bunu biliyorsunuz. Çünkü; birfiil oradaydınız. Ve destek oldunuz. Çevre platformuyla bu çevre mücadelesinde biz orada tanıştık. Bu tanışma sonucunda keşke daha çok insan katsaydık. Şöyle bir şey var. Biz, mücadelede Bülent abi, ben, Kağan başta olmak üzere bütün köylü birkaç kişi dışında bu mücadeledeydik. Sonrasında Çanakkale'den çevre platformu hiç yanımızdan ayrılmadı. Ve biz kazandık. 4 senelik bir mücadelede temyizden de biz ak olarak çıktık. Ama şöyle bir şey var: Şu andaki çevre

mücadelesinde “haydi gidiyoruz” dediğimizde arabada Bülent abi ve benden başka kimse yok. Yani köyden kimseyi alıp getiremezsiniz. Yani, bunun çözümü nedir? Bana dokunmuyor diyebilir misiniz? Konuştuğunuzda evet kahvede yanımızda insanlar olmasaydı bizi bu kadar duymazlardı. “Hadi, kalkın gidelim onların yardımı ihtiyacı var.” dediğinizde çok üzgünüm, ama kimse yok. Bu çalıştay sonucunda çıkan sonuç bildirgesinde buna bir çözüm olur mu bilmiyorum ama çevre için umut ediyoruz. Bizde buradayız bir yol gösterisi olursa ne güzel. Biz varız.

Fırat Tunabay(*Bozcaada Forum*): Forum maceramız gezi parkı direnişinin hemen akabinde başladı. Büyük bir heyecanla başladı ve o heyecanın doğrultusunda Bozcaada'da imar planı gibi büyük bir sorunla karşı karşıya kaldık. Bu 1/25.000lik imar planıydı. Bu imar planı tamamen rant odaklı, Bozcaada'nın bakırlığını, kendine has kimliğini yok edecek düzeyde ve büyük bir yıkıma sebebiyet verecek durumdaydı. Bununla ilgili hemen çalışmalarımıza başladık. Bursa'da Şehir Plancıları Odasıyla, Hakan

Bey'le iletişime geçtik.Ondan büyük destek aldık. Planı inceledik. Çünkü, bizim plana dair bilgilerimiz vardı, hepimiz okumuştuk, ama belli noktalarda anlayabiliyorduk. Temel noktalarda işin terimlerinde yetersiz kalıyorduk. Onlar geldiler bize sunum yaptılar. Endişelerimizin çok doğru olduğunu söylediler. Bu planın gerçekten adaya bir felaket getireceğini dile getirdiler. Bu doğrultuda büyük bir çalışmayla güzel bir kamuoyu oluşturduk. Bozcaada'nın şöyle bir yönü var: Medya'da kendine yer bulabiliyor. Yani bir albenisi var. Çünkü insanlar orada bir gün olsa bile zaman geçiriyorlar ve oranın güzelliklerini paylaşan çok insan olabiliyor. Onun içinde çok insana ulaşabildik. Hatta hiç beklemediğimiz yerden bize destek mesajları geldi. Daha sonrası 1/25.000lik planda büyük adımlar atıp kazanımlar elde ettiğimiz sırada 1/100.000lik plan hazırlandı. Bu planda Balıkesir-Çanakkale yöresindeki imar durumu belirleniyordu. Baktık ki 1/25.000lik planı kopyalayıp 1/100.000liğe yapıştırmışlardı. Hiçbir değişiklik yoktu. 1/100.000lik planda da aynı sıkıntıları görmeye başladık. Yine birlikteliğimizi koruduk.

Bozcaada yazlık bir yer olduğu için nüfusu son dönemde değişmeye başladı. Nüfusun değişmesiyle birlikte Ada'da toprak sahiplerinin isimleri de değişmeye başladı. Yani şu an adada toprağına sahip çıkabilecek kesim, maalesef adalı diyebileceğimiz kesim değil. Çünkü onların sayısı çok azaldı. Bayramiç, Ayvacık, Ezine'den çok fazla göç almıştı, bunlar toprak sahibi olamadılar, Ada'da sadece işletme sahibi olabildiler. Bunun doğrultusunda forumun katılımcıları daha ağırlıklı olarak İstanbul'dan gelen kesim olmaya başladı. Çünkü toprak sahibi onlardı ve endişe duyuyorlardı, toprakların bozulmasından. Benim çevre mücadelesine bakış açım yerel değil geneldir. Türkiye'nin neresinde bir çevre sorunu varsa dünyanın neresinde bir çevre sorunu varsa “ben çevreye duyarlı değilim” diyen herkesi gerçekten ilgilendiren bir sorundur. Bugün görüyoruz Cerattepe'de yaşananlar hepimizin içini burkuyor. Munzur'da yapılacak HES projeleri de hepimizin içini burkuyor. Arhavi'de yaşanan Kazdağlarında yaşananlar yine Cerattepede'kileri ilgilendiriyor. Belki dünyanın öbür ucundan bizimle ilgilenenlerde var. Çünkü bir gün bile gelip bu topraklarda zaman geçiren bir kişinin bu durumlara duyarsız kalacağına inanmıyorum. 1/100.000lik plana karşı mücadelemizi sürdürürken Çanakkale Barosundan destek aldık. Ve bu konuda dava açmamıza yardımcı oldular. Bu mücadele sırasında hemen bakanlık geri adım attı ve planda bir revizyona gitti. Bu revizyonda da gördük ki yine çok büyük bir değişiklik olmadı. Yalnız, halktan, bizim tepki almamıza neden olacak bir sonuç çıktı. Ada'da bağ evleri yapımı yasaklandı. Esasında bir anlamda iyi bir karardı. Biz bunu bakanlıktan hiç talep etmemiştik. Bir anlamda kötü bir haberdirdi. Çünkü adada, dediğim gibi toprak sahipleri değişince adada bağıcılık

faaliyetlerinde önemli bir küçülme durumuna gidilmişti. Bağ evleri çok büyük oranda olmasa da bağcılık faaliyetlerini bir anlamda canlandırdı. Çünkü amacı doğrultusunda kullanıldığında bağ evleri gerçekten bağcılığın ilerlemesine neden oluyordu. Son dönemde gördüğümüz bir durum var. Bağevleri amacı içerisinde kullanılmıyor. Bağlar sökülüyor, Çimler dikiliyor. Yer altı kaynak suları, çimleri sulamak için kullanılıyor. Tamamen ikincil kum diyebileceğimiz yapılar haline geliyor. Böyle bir sonuca halk arasında tepki vardı. Çünkü birçoğu sıkışık toprağını satmak istiyor. Bağ evi olarak değersin istiyor. Bizi zor durumda bıraktı, ama dediğim gibi olumlu yanı da olumsuz yanı da var bu kararın. Onun dışında revizyonda artı bir şey daha vardı. Gökçeada ve Bozcaada'ya özel bir şey. Yerel yönetimlere Kentsel Tasarım Rehberi hazırlama sadece Bozcaada ve Gökçeada özelinde yapıldı. Biz, kentsel tasarım rehberi hazırlanmasında da yerel yönetime baskı oluşturduk ve forum katılımcılarından akademik kişiler ve mimarlık fakülte kökenli üç-dört kişi, yerel yönetimin çalışmalarına dahil oldular. Danışma kurulunda bazı yanlışlar yapılmaya çalışıldı. Tasarım işi, 1/25.000lik projeyi hazırlayan şirkete verilmeye çalışıldı. Sonra değiştirildi. Ada'nın en büyük sorunu bu ranta açılan yerler. Kentsel gelişim alanı adı altında rantsal gelişim alanları açılıyor adada. Biz imara karşı sert duruşumuzu sürdürürken özellikle bu sene özelinde dört büyük projeyle karşı karşıya kaldık. Bu dört proje adada yine felakete neden olacak. Projelerden bir tanesi Ayama sırtlarında çok güzel kekik alanı vardır. O alanda Eti grubunun 18 villa projesi hayata geçti. Onun dışında adanın ormanlık alanlarından bir yeri Orman bakanlığı tarafından mesire yeri olarak birisine verildi. Orada bir yapılaşma başladı. En son gördüğümüz Sulubahçe dediğimiz adanın en güzel plaj bölgelerinden birine altı binadan oluşmak üzere turizm tesisinin yapılmasıdır. Bununla ilgili biz girişimlerimizi yaptık. Forum olarak aldığımız cevap, bunların daha önceden alınmış izinler doğrultusunda yapılmış olduğu ve kazanılmış haklar olduğu doğrultusundaydı. Bundan sonra “daha ne kadar projeye izin verileceğini” yazdığımız bir dilekçeyle belediyeden talep ettik. Belediyeden cevap bekliyoruz. Bizim sorunlarımız böyle, mücadelemiz böyle.

Katılan herkese teşekkür ediyorum.

2. Oturum
Çevre Hakkı, Hukuki Süreçler, Mücadelede Yaşanan Sıkıntıların
İrdelenmesi
Moderatör Ali Aydın Çalıdağ
Avukat, Çevre Meclisi Başkanı

Ali Aydın Çalıdağ(*Avukat. Çanakkale Kent Konseyi Çevre Meclisi Başkanı*): Çalıştayı hazırlarken bu bölüme çok önem verdik. Niye? Benim inanarak söylediğim bir şey var. Bir mücadelenin içine girerken insanlar eğer o mücadele dışındaki tüm fikirlerinde o mücadeleyi yürüteceği alanın dışında bırakarak sorunlarını, ismini, unvanını o salonun içine mesela bugün bu salonun içine giremiyorsa bu mücadelede tarafsız olmasını; egosunu aşabilmesinin mümkün olmadığına inanıyorum. Sizden de bu bölümde özellikle her türlü unvanınızdan arınmış olarak bu mücadelenin yürüdüğü süreçte yaşadığımız sıkıntıları bu sıkıntıları nasıl aşabileceğimiz yönündeki görüşlerinizi açık bir şekilde ifade etmenizi istiyorum. Biz bu bölüme etekteki taşları dökme bölümü diyoruz. Maalesef sıkıntılarımız var. Kişilerle ilgili olabilir. Örgütlerle ilgili olabilir. Yapamadıklarımız sıkıntı oluşturuyor olabilir. Yaptıklarımızdaki hatalarımız sıkıntı oluşturuyor olabilir. Diyoruz ki herkes açıkça düşüncesini söylesin. Bakın ben çok net şunu söylüyorum; eğer birisi çıkıp derse ki bana “Ali Aydın Çalıdağ, bu mücadeleye zarar veriyorsun arkadaşım sen çekil biz buraya üç yüz kişi daha katarız”. Bunu söylemek isteyen varsa lütfen bunu da söylesin. Kişiler üzerinden bir şeyler yapmanın zamanının geçtiğini birlik olarak bir şeyler yapmanın gerekliliğine inanarak buradayız. Bu bölümde buna çok dikkat etmenizi ve bu anlamda düşüncelerinizi paylaşmanızı ben sizden rica ediyorum.

Erol Çiçek(*Avukat. Barolar Birliği Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu Üyesi*): Değerli çevre dostları hepiniz hoş geldiniz. Başkanımızın dediği gibi buradaki grup konunun içinde mücadele eden insanlardan oluşuyor. Çevre hakkının özelliği şu: Bütün haklarda olduğu gibi bir yerde hak varsa onun sonucu sizin hakka bağlı olarak bazı talepleriniz söz konusu. Bu talepler çevre hakkı bağlamında öncelikle bilgiye erişim hakkı, bundan sonra karar süreçlerine katılım ve son olarak dava açma hakkınız var. Türkiye’de bu konuyu düzenleyen tek yönetmelikte bazı hükümler var. ÇED yönetmeliği de gayri ciddi uygulanıyor. Daha önceki konuşmacılarında söylediği gibi % 99,5 olumlu sonuçlanıyor ÇED süreçleri. Burada bizim kullanabileceğimiz bir argüman olarak Aarhus uluslararası sözleşmesi var. Bu sözleşme Türkiye tarafından imzalanmadı. İmzalanmamakta da direniliyor. Bunun sebebi de şu: Sözleşmenin tanıdığı “bilgi edinme hakkı”. Karar süreçlerine katılım ve dava hakları konusunda Türkiye’deki mevzuata göre ileri hükümlere sahip. Nasıl, öncelikle bilgi edinme hakkı olarak, ÇED olabilir başka bir yatırım olabilir idareye başvurduğunuzda idarenin çok açık ve net bir şekilde bilgiyi size sunması gerekiyor. Bilgi sahibi olmadan, zaten karar süreçlerine katılımın olması da mümkün değil. Bilgimiz olmadığı bir konuda hangi kararın nesine katılacaksınız? Yargı süreci var. Hükümetlere

ciddi görevler yüklüyor. Burada da hükümetlere çok ciddi görevler yüklüyor. Bizde şu anda bu çok ciddi sıkıntı olmaya başladı. Özellikle ÇED davalarında bilirkişi ücretleri on bin, on beş bin, yirmi, otuz binleri buluyor. Bu sözleşme bunu yasaklıyor. Sözleşme, “Makul olması gerekir” diyor bu tip davalardaki ücretlerin. Karar süreçleri sonucunda kişiler başvurduğunda ki, bu konuda bunları takip eden komisyon var. Mesela; İngiltere’yi bu konuda uyardı, “Sizin dava ücretleriniz çok yüksek bunları makul seviyeye çekin çünkü bu hakkı kullanılamaz hale getiriyor.”

ÇED konusu da çok detaylı bir süreç. Buradaki temel sıkıntı bizim açımızdan şu: Konular madencilik, jeotermal sulardan faydalanıp enerji üretmek olabiliyor. Güneş enerjisi, rüzgar enerjisine dayalı santraller olabiliyor. Yatırım projelerinin çevreye etkilerini de incelemeye kalktığımızda biz avukat olarak doğal olarak yeteriz kalıyoruz. Niye, suyla ilgili hidrolojiyi ilgilendiriyor. Çevre, fauna, flora, biyolog gerektiriyor. Buna benzer şekilde farklı disiplinlerden hocaların katkısının bulunması gerekiyor. Bu konuda ÇED süreçlerinde ciddi bir sıkıntımız var. Bunun disiplinlerarası işbirliği ile aşılması gerekiyor. Aksi taktirde bir avukata kaldığında hukuki kısmı yazabiliyoruz, fakat bilimsel bilgi gerektiren konularda sıkıntı doğuyor. En azından o ÇED raporunu hazırlayan farklı disiplinlere mensup uzmanların karşılarında da ÇED raporunun eleştirisi yapılırken aynı seviye ve branştan uzmanların bulunması gerekiyor. Benim gördüğüm sıkıntılardan bir tanesi de bu.

Daha önceki konuşmacı arkadaşlarda dile getirdi. Çevre hakkı yaşam hakkıyla birlikte değerlendirilmeye doğru gidiyor. Anayasa’da 56. madde sosyal haklar bölümünde düzenlenmiş olmasına rağmen doğrudan insan sağlığı ve doğadaki bütün canlıları etkilediği için yaşam hakkı ile birlikte değerlendirilmesi gerekiyor. Bu yönde Anayasa Mahkemesinin belli kararları var. Bu neyi getiriyor? Hakkın daha kolay savunulmasına sebep oluyor; yaşam hakkıyla birlikte değerlendirildiği taktirde. Savunma ve argümanlarımız geliyor ve bunun değerlendirilmesi daha kolay oluyor. Benim gördüğüm bütün süreçteki esas sıkıntı şu: Halkın bilinçlendirilmesi. Bu konuyu yurttaş olarak söylüyorum sadece; nasıl yapılabilir onu bilemiyorum halkla ilişkiler uzmanları, konunun uzmanları bunu düşünüp bir şekilde halletmesi gerekir diye düşünüyorum. Çevre mücadelesi gönüllülük esasına göre yürüdüğünden dolayı kişileri her zaman her yerde bulamıyorsunuz. Bunun sonucunda şu oluyor; bir şeyi söylediğiniz zaman halkta çoğu zaman karşılığı olmuyor. Ülkenin bulunduğu koşullar itibarıyla herkes işsizlikten muzdarip. Şurada bir tesis açılacakmış üç kişi beş kişi köyden işe alınacak. Siz gidip birşey söylediğinizde “yahu onların tuzu kuru” deyip geçiveriyorlar. Sonuçta o proje, tesisin çevre ve insan sağlığı üzerindeki zararlarının açıkça farkında olunulmuyor. Bunun aşılması

gerekiyor. Bu da doğrudan bilinçlendirmeye dönük yönelik bir çalışmanın sonucunda olabilir gibi geliyor. Esas sıkıntı buradan kaynaklanıyor. Dava süreçlerinde bir davayı kazansanız bile halkın desteği yoksa zaten daha sonrası da geliyor. Vahşi bir kapitalist ortamda yaşıyoruz. Artvin'de, en son Cerratepe örneği var. İlk ÇED raporu iptal edildi. Danıştay aşamasında. İstemiş bakanlık bu da ret edildi. Buna rağmen aynı proje aynı bölgede ikinci bir ÇED'le, genelgeye dayanarak tekrar yürürlüğe sokuldu. Bu iş bu aşamada artık hukuku aşmış oluyor. Hukuki mücadele yanında halkın desteği çok önemli. Bunu nasıl sağlarız bu konu üzerinde düşünülmesi gerekir diye düşünüyorum.

Ali Aydın Çalıdağ: Mücadele sürecinde birlikte olması gereken kişiler gruplar, bir araya gelebilmesi için öncelikle bir yönetim mekanizması olması gerektiğini düşünüyorum. “A” gurubu ben böyle bir hazırlık yaptım hadi hep beraber gidelim dediği zaman çoğu kişi yahu benim başından haberim yok sonunda ne işim var diyerek dönüp gidiyor. Yani, bizim en azından Çanakkale için söz ediyorum, bu işle uğraşan on grup varsa bu on grubun da en az birer kişinin birlikte karar verdiği süreçleri yaşamamız gerekiyor. O süreçlerin başında içinde olmayanları sonradan dahil etmek çok zor. Bu tip sıkıntıları Çanakkale'de yaşıyoruz. Buna ciddi anlamda dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Benzer görüşleri, sıkıntıları alternatif düşünceleri olanları da şimdi söz almaya davet ediyorum.

Prof.Dr.Telât Koç(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğretim Üyesi): “Neden çevre sorunu vardan” başlamak gerekiyor? Biz biliyoruz ama paylaşım ihtiyacı var. Üretim ilişkileri süreçlerini hepimiz biliyoruz, ama üretim ilişkileri ne zaman değişti? Üretim ilişkileri sanayi devrimiyle değişti. Ve ondan sonraki süreçler şu mantığın üzerine kuruldu. Ne pahasına olursa olsun üret ve tüket olarak değişti. Doğa sınırsız, doğanın bir maliyeti yok. Aslında uzun süre böyle gitti. 1900'lerin başında bir hocanın ilk çalışması “doğa öyle işlemiyor” çalışması oldu ve buradan doğru doğa bozuluyor. Bilim ortamında da kabul edilmesi de kolay olmadı. 1950-1960'lara geldik. Dünya'da Birleşmiş Milletler içinde çevre teşkilatının kurulması da o zamandı. Hatta öyle bir sürece geldi ki, çevre konusu gerçekten “dünya bitiyor” noktasına geldi. 21.yüzyılda bitiyor gerçekten artık yönetemiyoruz. Bu mantık tıkanı çünkü, aslında bu mantık, ne pahasına olursa olsun üret ve tüket mantığı kapitalizmin mantığıdır. Felsefi olarak aslında kapitalizmin yanlışlanması sonucudur çevre sorunları. Bunu net bir şekilde ortaya koymak gerekiyor. Karşımızdaki olay kapitalizm ve emperyalizmdir. Buradan hareketle bu süreçler yaşandı. İşte

diğer süreçleri biliyorsunuz. Burada önemli dönüm noktalarından bir tanesi var. Çok da umurunda değil yüzyıl gündemi, gündem 21, çevre meclisleri hep sürecin içinde bulunduk. Aslında kapitalizm yönetemediğini anladığında çıkış yolu arıyor. Şimdi burada çıkış yolu ararken sömürsünü de daha acımasız bir şekilde kan, çevre, doğa pahasına devam ettiriyor. Türkiye açısından değerlendirdiğinizde, çok önemli iki gelişme var dünya açısından. Kapitalizm karşısında en azından sosyalist bir uygulama vardı; Sovyetler Birliği sosyal devlet çalışması vardı. Daha dengeli gidiyordu. Sosyalist uygulamanın ortadan kalkmasıyla kapitalizmin önündeki bütün engeller kalktı. Şimdi, devamında Türkiye'de burada birçok arkadaşımız iyi bilir 1980 dendiğinde ne olduğunu 24 Ocak 1980 deyince ne olduğunu. Bu süreç yaşandı. Ve Özal, kapitalizmin Türkiye'ye girmesinin en önemli dönüm noktasıydı. Bunları hızlı geçiyorum. Devamında, karşımızdaki şirketlerin hepsi çok uluslu şirket. Artık bu bahsettiğimiz konu ulusal sınırlar şu – bu diye düşünülecek bir konu değil. Ne oldu, Özal süreci yaşandı. Bütün tahkim, anlaşmalar yapıldı. Ve roller değişti. Sonra AKP süreci. AKP'nin bu kadar demokrasi, bu kadar akıl ve mantık dışı uygulamalara rağmen, Türkiye'nin bütün sanayi yatırımlarını, her tarafını, demokrasi dışı uygulama yaptığında dünyayı susturmak için çok uluslu şirketler aracılığıyla sattı, sus payı verdi. Geçti gitti. Bunlar bir boyutu.

Bu süreçte Çanakkale'den hareketle karşımıza çıkan süreç şu: Arkadaşlar geçtiğimiz süreçte altın madenciliği süreciyle ilgili elimizden geldiğince katkı vermeye çalıştık, ama başarı ya da biraz durdurmamız, biraz onların sorgulanmasının nedeni kendi aralarındaki paralel eşkenar falan tartışmalar oldu... Şu anda çok uluslu şirketlerin yerli ortakları değişti. Artık olay çok farklı. O sorunu ortadan çözdüler. Olay farklı boyutuyla gidiyor. Bu konuyu özetlemek istedim.

Şimdi gelelim mücadele kısmına, mücadele kısmında insanımız az olduğu için çok birbirine karıştırıyoruz. Öyle olunca biz en fazla bilimsel alanda konuya katkı verebiliriz, ama her yere koşturmamız. Onun için mücadeleyi üç ana başlıkta yürütmeliyiz. Birincisi, bilimsel alt yapısı. Az öncede konuşmacılar çok güzel vurguladı. Çünkü ÇED dersine de giriyorum ben, şu tam bir aldatmacadır: “Halk katılım toplantısı yapılıyor” diyorsunuz ya, ortada gayet ayrıntılı bir teknik rapor var ve siz şunu bekliyorsunuz. On dakikada bir sunum yapacaksınız. Halk bunun her şeyini anlayacak! Bütün sorunları görecektir itiraz edecek! Oraya bir uzmanı getirip güzelce cilalayacaksınız, halkta sizi alkışlar gönderir! Çünkü teknik bir konu. Kimyasal süreçleri bilecek, yer altı sularına etkisi, atmosfere etkisini bilecek onun için böyle bir çalışmanın geri planında çalışan, bilimsel çalışmalara entegre eden iyi bir bilim ekibinin olması gerekiyor. Yerel, ulusal, uluslararası boyutuyla bilim ekibinin olması gerekiyor. Diğer

tarafından böyle bir yapının mutlaka kurumsal ilişkilerden doğru olması gerekiyor. Çünkü, kişiselleşince sıkıntı oluyor. Belli bir süre sonra insanlar taşıyamıyor. Taşıyamayınca da kişiyle sembolize ediliyor. Kurumsallaşmalı ve halkın da mutlaka bu işin içinde olması gerekiyor. Sisteme bütününden doğru bakılması gerekiyor. Çünkü dünya genelinde düşündüğümüzde katı, sıvı, gaz, canlı ve sosyal küreyi içine kattığımız beş tane bileşenden oluşuyor aslında dünya. Sistem bileşenini niye dikkate almak gerekiyor? Çünkü dünyada döngüler var bu sistem bileşenleri içerisinde. Enerji, su ve madde döngüsü. Buralara müdahale ederek sistem bozuluyor. Bütünleşik düşünülmesi gerekiyor. Biz Çanakkale'de mücadele etmeye çalışıyoruz. Edremit Körfezi ya da işte dar düşünüyoruz. Daha net ifade etmek gerekirse Yunanistan'daki sorun bizi çok ilgilendirmiyor. Ama şöyle düşünün Kazdağında yapılan araştırmalarda asit yağışları var, çok yakında Çan termik santrali var, ama genel atmosfer dolaşımıyla doğu Avrupa'dan İstanbul'dan gelen sistemin hepsi Kazdağı'na ulaşıyor. Siz Tuna'dan gelen kirliliğe pasaport soramazsınız. Bilimsel metodoloji çok önemli. Herhangi bir konuda eteğimizdeki taşları dökeceğiz diyoruz ya. Şimdi, çevreyle ilgili çıkıyoruz bu budur, yani tek bir kişinin dediği değildir hiçbir zaman. Hele çevre konusu hiçbir zaman değildir. Onun için çok boyutlu bakılması gerekiyor. Çok genel konuşuyorum. Tek bir kişinin, tek bir grubun, tek bir siyasi yapının altından kalkabileceği bir iş değil. Çünkü o şekilde dayatmalar oluyor. “Budur” diyor. Bilimde hiçbir zaman “bu budur” diyemezsiniz. “Böyle olduğunu düşünüyorum benim bulgularım bu” dersiniz. O zaman diğerlerini de birleştirirsiniz.

En büyük sıkıntımız az önce ifade edildi. Veri eksikliği. Bunda da iyi önerilerden birisi veri tabanının oluşturulması gerekiyor. Burada, belli toplantılara katıldığımız için birbirimizden haberimiz oluyor süreçleri biliyoruz. İyi bir veri sistemi için kurumları görevlendireceğimiz, Kent konseyi çevre meclisinin, özellikle alanda aktif çalışmalara belki veri yönetimine katkısı olur gibi, böyle tanımlamalar yapmak gerekiyor. Veri olmadan hiçbir şey yapamıyorsunuz çünkü, veriye ulaşmaya çalıştığınızda değişik kanallardan o anda bir telaşlanıyorsunuz altın madeni ruhsatı almış adamlar, onu sayısallaştırıyorsunuz, ama şimdi tekrar aynı veriyi kullanmak istese nereden ulaşacağını bilmiyor. Hangi harita var elimizde ne var ne yok hiç bilmiyoruz. Bunu bilmeyince de aynı şeyi üretmek için tekrar tekrar uğraşıyoruz ve aynı nitelikte de üretemiyoruz. Veri yönetimi önemli. Karşımızda sistemli yapı var. Çok somut bilimsel verilerden hareket etmemiz gerekiyor. Çok iyi bir veri yönetimine ihtiyaç var. Uzun uzun yöntemi tartışmak gerekiyor.

Benim görebildiğim, çevre konusuna biraz dar bakıyoruz gibi. “Ağacı sev doğayı koru” diye bakıyoruz gibi. Arkadaşlar, Türkiye'de şöyle

bir haberlere bakın, büyük bir iştahla insanlar birbirini öldürüyor. Şimdi çevre dediğimiz şey doğal ve sosyal boyutu vardır. Ben şöyle örnekliyorum. Fevzipaşa mahallesinde oturan kişilerle ilgili değerlendirme yapalım. Çanakkale hava kalitesi sorunu zaman zaman oluyor. “Herkes doğalgaz tüketsin” dersin biter... Ama yiyecek ekmek bulamayan kişiye, “doğalgaz tüket” diye gelemezsiniz. Yoksulluk çevre sorunudur ilgilenilmesi gerekir. Hak kasıtları olarak ölümler, çevre sorunudur. Bu boyutta düşünmek gerekiyor. Çünkü bu boyutta düşündüğümüzde hem bitkiyi hem insanı hakkı bütünüyle düşünmeliyiz. Türkiye’de çevre sorununa bu boyutuyla eksik bakıldığını düşünüyorum. Örneğin, son süreçte, bu kıyılardaölen Suriyeli insanlarla ilgili durumu çevre sorunu olarak algılamıyoruz, ama en temel çevre sorunlarından bir tanesi. Bunu tartışmaya açmak için özellikle söyleme ihtiyacı hissettim. İyi bir bilgi veri sistemi olmalı. Kişiselleşmemesi gerekiyor. Kurumsallaşması gerekiyor.

Benimde artım, eksim, kaprislerim vardır. Herhangi bir, hele böyle hepimizin geleceğini belirleyecek mücadelelerde kişilerin kaprislerine takılmamalı, ama takılıyor. Diğer taraftan örneğin aynı zamanda üniversitede elimizden geldiğince bir şey yapıyoruz. Eğitim Sen şube başkanlığı yapıyorum. Birçok arkadaştan çevre sorunu hakkında öneri geliyor. Biz daha önce çevre komisyonu yapıyorduk, oradan doğru bir şeyler yapmaya çalışıyorduk. Biz eğitim bilim emekçileri sendikasıyız daha çok bununla uğraşmalıyız. Bilgimiz olan alanlarla da ilgileniyoruz, ama parçalanıyoruz esas işimizle uğraşamıyoruz. Bizim üyesi olduğumuz çevre komisyonu var. Biz çevre konularını, çalışmalarını orada yürütüyoruz konuyu oraya taşıyalım, hem herkes var, daha etkili gidiyor. Onun için kurumsal temsiliyet hem işlerin daha sağlıklı yapılması için fırsat oluyor hem de oraya kurumsal olarak katkı verdiğimizde kurumsal olarak ait olduğumuz bünyeye gerekçesini açıklayarak ekonomik kaynakta aktarabiliyoruz. Bu kurumsallaşma ilişkisi bu boyutta değerlendirilmeli. “Benim dediğim olur” gibi bir durumla karşılaşıyoruz. “Hadi gelin dizilin fon oluşturun sonra ben açıklama yapayım” böyle bir şey yok. Çevre mücadelesi içinde olan kişiler hepsi benden çok daha fazla mantığı felsefesini oturtmuş değer veren ve bedel ödemiş insanlar; bu insanların kafalarına oturunca her şeye gider ama emir komutada çalışmaz. Az önce öneri geldi güzel şekilde, “bütün süreçlerde kurumsal temsiliyet olması ve karar alma süreçlerinde herkesin olması” diyor. Şimdi ben konuları özetlemeye çalışırken aynı zamanda siyasi değerlendirmelerde yaptım. Ama bu bir boyutu. Yani ekonomik değerlendirme yapan kişilere gerçekleri sıraladığınızda görebildiğim bu. Ama çevre mücadelesi siyasi parti ve aidiyetle sınırlı olmamalı. Çünkü o kapsamda olduğunda çok kolay kategorize edilme ve pasifize etme olasılığı var. Siyasal sınırı ve kapsam

tanımlanmamalı. En büyük sıkıntılardan birisi de zaman zaman çevre mücadelesi milliyet kavramı ile daraltılıyor. Bunun dışında düşünülmesi gerekiyor. Mutlaka ulusal ve uluslararası olarak düşünölmeli. Herkese hitap edecek şekilde organize edilmesi gerekiyor. Güven ilişkisi önemli. Örneklerini bahsettiniz. Artvin'de olduğu gibi bu güven ilişkisi kurulması çok önemli. “Biz” dilinin kullanılması ve genişleme boyutu çok önemli. İyi organize edecek ekip olduktan sonra elindeki kişileri araştırmada ya da diğerk kişilerin organizasyonunda ayrı bir görev tanımlı yapılınca çok daha verimli olur diye düşünüyorum.

Bölent Özüren(*Kurşunlu köyü*): Değerli insanlar. Çevre duyarlılığı benim için ilkökul yıllarında başlıyor. Nasıl,“baltalar elimizde uzun ip belimizde, biz gideriz ormana” deyince çevre görüntüsü ortaya çıkıyor. Ormanlar sadece çevreyi tek başına ilgilendirmiyor. Çevre, yaşadığımız bütün doğanın getirdiğı bir güzellikler diyelim. Köylerde mücadelenin şekinden bahsederken karşımıza hep bir bilinç çıkıyor. Köylerde bu bilinç var mı? Biz çok yakinen yaşadık. Gördük ki yok. Köylü korkutulmuş sindirilmiş. Ormancıdan korkar, jandarmadan korkar, hakimden korkar. Korku üstüne kurulmuş bir imparatorluk vardı. Bizim Kurşunlu'da yaşadığımız örnek, öncülükle izah edilebilir. Öncü olduk. Ama bizi gerçekten destekleyen çevre dostları vardı. Onlarla birlikte başarılı bir mücadele verdik. Örnek olduk. Çok fazla anlatmanın bir yere varacağını sanmıyorum. Bilinç derken muhatap olduğumuz insanlar elli, altmış yaşlarında mesela, Süheyla Hanım; bir köyü ayağı kaldıracak yapıya sahip. Biz burada ne kadar konuşursak konuşalım eğer sahaya inemiyor onlardan uzak politika güdüyorsak başarılı olacağımıza inanmıyorum. Köylerde en büyük problem çöptü. Birkaç arkadaş elli, yüz çuval çöp topladık. Biz çöp topladık, başka köylerin çöplerini de toplamaya başlayınca ilgi çekti. Kaymakamlık devreye girdi. Bir gurup oluşturduk aramızda gittik kendisiyle görüştük. Şu anda köylerden çöp arabasıyla çöp toplanıyor buda başarıydı. Halkla el ele tutuşup bir şeyler yapabiliyorsak ben onun başarısız olacağına inanmıyorum, ama burada gördüğümüz en büyük sıkıntı mücadeleden bahsederken nedense %85-90 hep sol görüşlü olanlar; kapitalizme emperyalizme karşı olanlar, çevreci olarak görünüyor. Bu da hükümet tarafından hemen her harekete muhalif olduğumuz söyleniyor. Karşına tabi gazlar çıkıyor, tomalar çıkıyor. Halbuki iyi niyetli insanların çevreye sahip çıkma bilinci var. Neden sağcılardan çevreci olmaz, bir soru? Neden burada başka parti ve görüşlerden insanlar yok. Yok çünkü teslim olmakla ilgili. Sol görüşte inandığı uğurda ölebilmek düşüncesi var altında. Emperyalizm ve kapitalizm köy için bahsedersek başarıya ulaşmış durumda. Çünkü köylere manav geliyor. Domates, biber, salatalığı

manavdan alıyorlar. Devletin bir desteklemesi var. On, on beş dönüm için para ödeniyor. Köylü tarlaya hiç gitmiyor artık. Tohum alacaksa İsrail, Hollanda menşeli hibrit tohumlar var. İstedığı kalitede üründe alamıyor. Bazı kahvelerde konuşuyoruz, “neden sürmüyorsunuz” diyoruz.. Mazot parası ürünün karşılığını getirmiyor. Eskiden öküzlerle sürülen dönem yaşamışlar. Saman çıkmış, öküz yemiş, çıkan ürünü halk almış. Fideyi arasına koymuş domates oluşmuş. Şimdi en pahalı şey altından daha değerli olan domates tohumu. Eski büyük domatesler de yok. Bu gübre de atılmıyormuş. Şimdi iki, üç sefer gübre atmadan ürün alınmıyor. Bence bu kapitalizmin başarısı. Çünkü onlar satmak zorundalar. Bu altın madeniyle ilgili kafama takılan var, Lidyalılar parayı buldular, altından Troyalılar'da da para vardı. Onlar siyanürle mi çıkardılar. Onu merak ederim. Siyanür yoktu altın vardı. Bugünde çıkarılması için belki daha iyi ortamlar vardı, ama bu siyanür havuzlarına “okey”diyenler hiç ağaçları görmemiş, doğaya çıkmamış, oturduğu yerden imza atan insanlar; ben onlarda bu bilincin hiç oluşmadığını düşünüyorum. İslam dini ile ilgili bağdaştırırlarsa bu da yanlış. Hazreti Muhammed'in sözü var. Diyor ki, “Kıyametin koptuğunu görseniz, elinizdeki fidanı dakin.” Ona da uyduklarını düşünmüyorum. Allah yardımcımız olsun sizin de sayınızı arttırsın.

Ali Çalıdağ: Farklı görüşten insanların burada olduğunu gördüm. Farklı görüşler olacaktır ve aynı potada birleştirebildiğimiz zaman başarılı olacağız.

İrfan Mutluay(*TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası*): 1/100.000lik plan üzerinde yeterince konuşmadığımızı düşünüyorum. Bizim, 2014-2015 yılında Ziraat Mühendisleri Odası olarak üzerinde durduğumuz plandı. Bunu Balıkesir ve Çanakkale 1/100.000lik planını, “bölgenin planlı işgali” olarak tanımladık. Büyük çoğunluğumuzun bildiği gibi, özellikle Çanakkale'nin kuzeyi Şevketiye köyünden Balıkesir sınırına kadar, oradan Bandırmaya kadar uzanan bir bölüm, ithal kömürle çalışacak termik santral alanı olarak tanımlanmıştı. Şu anda bu bölgeye 13'e yakın başvuru var. Devam eden santral yapımı var. Hem enerji hem de sanayi bölgesi. Bandırma'ya baktığımızda 4500 hektar OSB bölgesi. Çanakkale yerleşim alanının üç katı büyüklüğünde organize sanayi bölgesi kurulması planlanıyor. Buna da karşı çıktık. Hukuki süreçler 2001'den itibaren, TÜRMOB Ziraat Mühendisleri Odası tarafından davacı ya da müdahil olarak sürdürülmeye çalışıldı. Bununla ilgili benim görüşüm önümüzdeki süreçte mücadele daha da artacaktır. Davalar katılım noktasında daha fazla örgütün bulunması en azından kamuoyuna da farklı bir mesaj verecektir. Çanakkale çevre platformunun yirmi yılı aşkın mücadele tarihi var. Bu

anlamda markadır. Özellikle 2000'li yıllarda kamuoyunda önemli yer etti diye düşünüyorum. Marka değeri korunması ve mücadelenin bu çatı altında sürdürülmesi gerektiğini düşünüyorum. Telât hocamın da söylediği gibi burada kurumsal temsiliyetler olabilir, ama bizim bireysel aktivistlerimiz var ve bunlarında çok ciddi büyük emekleri olduğunu görüyorum. Onları dışarıda tutacak bir yapılanmanın uygulanamaz olduğunu düşünüyorum, burada mutlaka yer almalılar. Şu hususa da; siyasete üstü bir yapı olması hususu doğrudur ve katılıyorum. İnsanlar bir siyasi görüşe ait olabilirler, ama platformun ilkeleri doğrultusunda hareket etmek noktasında hem fikir olduğumu söylemek istiyorum. Yürütmeye ilgili sıkıntılar aktarılmaya çalışıldı. Bu platform yürütmesinde çalışacak insanların tam zamanlı buna zaman ayırmaları gerekiyor. Gerek bürokratik işlemleri yürütmek, eğitim çalışmalarına katılmak, hukuki süreçlere katılmak için ciddi zaman ayırmak gerekiyor. Bu işe tam zaman ayırabilecek gönüllülerin ortaya çıkması gerektiğini düşünüyorum. Artvin Cerasepe örneği yaşadık. Mücadele topyekûn verilen mücadeleydi. Yaşam alanlarına sahip çıkan bir Artvin halkı vardı ve sonuna kadar direndiler. Ülkenin uluslararası kamuoyuna hepimize mesajlar verdiler.

Çanakkale'de de ilk adımlar atıldı, “gayrisihhi müessese” izinleri alındı. Şimdi, ne yapılmalı noktasındayız. Çanakkale kırsal tabanlı bir il. Kentte yaşayanında kırsalla bağları var. Kırsalında muhafazakar bir yapısı var. Kırsalı da içimize çekerek bir mücadele perspektifi oluşturmak durumundayız. Belediyeler biraz daha taşın altına elini sokmalılar. Gerektiğinde platformun bileşeni haline gelmelidir. Ayrım yapmaksızın. Bunun dışında kırsalda örgütlü kooperatifler var. Tarımsal kooperatifleri, sulama kooperatiflerini, bunların yönetici kadrolarını çekebildiğimiz kadar işin içine çekmeli, gelmiyorsa üyelerine yönelik çalışma yapmalıyız. Bir de Ziraat Odaları var. Metalik maden işletmeciliği termik santrallerden 1/100.000lik planda bahsedilmediği gibi en çok etkilenecek kesim tarım kesimi, en çok tarımsal üretim etkilenecek. Dolayısıyla kırsalda yaşayan insanlar. Zaten ezilmiş durumdalar. Bu işin içine mutlak suretle çekmek zorundayız. En kısa sürede Çanakkale çevre platformu sözcülerinden rica ediyorum, tüm bileşenleri, dışarıda olanları, daha geniş çağrı listesi oluşturalım ve toplanalım diyorum.

Ali Aydın Çalıdağ: Şu anda bu salonda olamayan fakat Çanakkale'de çevre mücadelesi içinde olduğunu bildiğimiz herkes davet edildi. Bu bir tercihtir farklı düşünceler olabilir, katılmayanlar var. Keşke katılıp onlarda eteklerindeki taşları dökselerdi. Bu onların tercihi, söyleyecek çok fazla bir şey yok.

Doç.Dr.Coşkun Bakar(*ÇOMÜ Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi*): Üç şeye değinmek istiyorum. 9 yıldır Çanakkale'deyim. Doğrudan çevre mücadelesi içinde yer aldım. Ne yazık ki bu mücadele halka çok geniş tabanlı bir şekilde yaygınlaştırılamıyor. Bunun tartışılması lazım; bizden mi, halktan mı? Bunun çok boyutlu tartışılması lazım içinde sosyologların da olması lazım. Türkiye'de toplumsal tabanlı mücadeleler yapmak çok kolay değil. Halkın çok fazla ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Halk günümüzü düşünüyor ve çoğunlukla geçmişe bağlı yaşıyor. Geleceği umursamıyor. Bizim söylediklerimizin büyük kısmı gelecekte karşılaşacakları şeyler; bu yüzden “bize ne” mantığıyla yaklaşılabiliyor. Hep aynı yüzler. Dostlarla bir arada olmak çok güzel! Ancak, bunun dışına çıkamıyoruz.

Bilimsel çalışmıyoruz! Mücadelede akademisyen, bilim insanı olması mücadelenin bilimsel olduğu anlamına gelmiyor. Bilimsel veri kullanılması gerekiyor. Bu iş için bizim çalışma yapmamız, çalışmanın yayınlanması ve okunması gerekir. Sıradan köşe yazarlarının bile okumadığı ülkede bunlar hiç okunmuyor. Mesela çok basit bir şey; Çanakkale'de önemli su sorunu olacağını düşünüyoruz. Peki, biz Çanakkale altyapısını, su havzalarını ne kadar hacim kaldıracağını biliyor muyuz? Bu alanda çalışmalarımız var mı? Yok olduğunu biliyoruz zaten. Bunu bir şekilde çözmeliyiz. Bazı kavramlar kullanıyoruz, bunlar gayri bilimsel. “Kazdağları dünyanın en yüksek oksijen sistemine sahip!” Kim diyor; nereden çıktı bu bilgi. Şehir efsanesi! Başka yerde bununla dalga geçiliyor. Bilimsel yöntemler kullanmıyoruz. Kapitalizm ve sermaye bizden daha iyi kullanıyor; özellikle altın madeni, termik santral şirketleri bilimsel yöntemleri çok daha güzel kullanıyor.

Üçüncüsü, tamam, siyasi kamplara bölünmeyelim, ama bu mücadele siyasi mücadele, siyaset olmadan yapılamaz. Çünkü siyaset benim anladığım anlamda, Ali'yi-Veli'yi oraya çıkartmak değildir. Siyaset karar alma süreçlerine dâhil olmaktır ve karar almaktır. Avukatlar bahsettiler. Dediler ki “çok fazla bilirkişi ücretleri var. Bunların düşürülmesi lâzım. Aarhus Sözleşmesinin imzalanması lâzım.” Kim yapacak: siyaset. Nasıl imzalayacak? Oraya imzalayacak insanların gitmesi lâzım. Nasıl gidecek? Siyaset yaparak gidecek. Her siyasi parti içinde çevreye duyarlı insanlar vardır, ama ne yazık ki siyasi partiler çevreye duyarlı değiller. Biz de bu işin siyasetini doğru düzgün yapamıyoruz ve özellikle köylerde, kırsal alanda bu mücadeleye çevresel anlamda destek verenler sandıkta çevreye zarar verecek uygulamaları yapacak partiye oy veriyor. Bu siyasettir. Başka yolu yoktur. Bir şekilde her siyasi parti içerisinde çevreye duyarlı insanların daha fazla söz sahibi olması gerekiyor. Siyasi partilerin çevre

politikaları olması gerekiyor. Bu konuda mücadele edilmesi gerekiyor. Başka türlü olmaz. Bunun için karar mekanizmalarına bizlerin girmesi gerekiyor. Hicri Bey'in İl Genel Meclisine girmesi çok önemli bir katkı. Çok iyi oldu. Keşke onun gibi düşünenleri meclise taşıyabilsek. Gerçek anlamda çevreye duyarlı insanları meclise taşırsak onlar bir şekilde çevre komisyonunda, kanunların çıkmasında, a veya b partisinde etkin olabilirler. Bunun başka bir yolu yok. Siyasi olmak ve buna göre davranmak zorundayız.

Prof.Dr.Kenan Kaynaş(*Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği*): Bu çalışmayı düzenlediğiniz için teşekkür ederim. Çok değişik kurumlar katkılarını anlattı. Baro çok değerli katkı verdi. Bozcaada'da çalışmalar gayet değerli. Küçükkuşu'da arkadaşlarımız var onlarda çalışmalar yaptı. Bunların hepsini Çanakkale olarak değerlendiriyoruz. Aslında bölgesel olarak değerlendirmek gerekiyor. 2002-2003 yılından itibaren bu çalışmalara katıldım. Şu anda geldiğimiz nokta 2002-2003'ten bu yana çizilen grafikte en üst noktaya ulaştık. Sonra düşüş başladı. Neden düşüş başladı. Bunun bir yorumunu yapmamız lazım.

Kendimizi irdelememiz lazım; “biz ne yapıyoruz?” Çanakkale'de, Çan Kültür ve Dayanışma Derneği çevreci, hiçbir zaman küçümsemek adına söylemiyorum. Kanaryasevenler çevre adına demeç veriyor. Madenciler demeç veriyor. Çevre platformu demeç veriyor. Kent Konseyi demeç veriyor, ama üniversiteden hiç ses yok. Aynı şekilde sabah Hicri beyin anlattığı kronolojide Balıkesir üniversitesi de bu işin içerisindeydi.

Balıkesir üniversitesinden de ses yok. Yani biraz önce hocamızın ifade ettiği gibi bilimsel çalışmalar yapacak olan üniversitelerden çıt yok. ÇOMÜ'de, Kazdağlarını Koruma Geliştirme Araştırma Merkezi kuruldu. Ben sanıyorum altı senedir o merkezin yönetim kurulu üyesiyim, alındığıma dair yazı gelmedi. Altı yıldır hiçbir toplantı yapılmadı. Ne araştırma var. Yönetim kurulu üyeleri rektör tarafından atanıyor, ama hiçbir zaman daha toplantıya çağırılmadı. Birazcık kendimizi de eşelememiz lazım.

En kuvvetli olduğumuz zaman ne zamandı? 2008'de yapılan beş bin kişilik mitingdi. O mitingde çünkü üniversiteler vardı. Uludağ Üniversitesi rektörü geldi konuşma yaptı. Çanakkale ve Balıkesir üniversiteleri rektörleri gelip konuşma yapamadı, yapmak istemedi yaptırtmadılar belki de, ama Bursa Uludağ Üniversitesi rektörü konuşma yaptı. Basından geldiler. Türkiye'de bütün çevre konusunda ileri gelenler gelip konuşmalar yaptı ve halkta vardı bunun içerisinde. Bizler kenara çekildik. Halktan da konuşmacılar vardı. O nokta bütün kamuoyunu korkuttu. Altıncıları korkuttu. Bunun yanında bazı bilimsel rakamlar ortaya konmaya başlandı.

Altıncılar korkmaya başladı. Bürokratlara tehditler savurmaya başladılar. Siyasilerle kolkola gitti bunlar. Neden hep aşağıya gidiyoruz? Sayın valinin geçen hafta imzaladığı işletme izni, bizim kuvvetli olduğumuz dönemde imzalanabildi mi? İki vali yedi bu konu. Belki ikinci etkendi ama iki valiyi götürdü. Bu üçüncü vali. Üçüncü vali karşısında bu kadar darmadağın bir toplum gördüğü için -benim kanaatim bu siz nasıl değerlendirirsiniz bilemiyorum- en zayıf zamanımızı buldu, o anda imzaladı. Bu, yasalara aykırı olmasına rağmen devam eden bir mahkeme olmasına rağmen imzasını attı. Burada biraz suçu kendimizde aramalıyız.

Çanakkale çevre platformu çok güzel işler yaptı. Bizler içinde yer aldık. Belediyeler Birliği çok güzel işler yaptı. Körfez bölgesi farklı hareket etti. Orayada gittik yer aldık. Çanakkale de siyasi kuruluş ve siyasi grup derneklerde içimize katıldı. Onlarla birlikte çalıştık. Gördüğüm kadarıyla çevre platformu artık eskisi gibi güçlü değil. Bu gücü tekrar canlandırmamız gerekiyor. Kent Konseyi Çevre Meclisi, Çanakkale'yi Güzelleştirme Derneği var. Bir sürü dernek, herkes çevreci olmaya başladı. Herkes ipin ucundan tutmaya başladı. Herkeste Telât hocanın söylediği gibi veri yanlışlığı var. Şu anda benim elimde yok; Çanakkale'de Balıkesir sınırları içerisinde kaç altın şirketi ne kadar sondaj yaptı. Ne kadar işletme ruhsatı aldı. Ne kadarı ÇED safhasında, ne kadarı mahkemede bilinmiyor. Termik santraller atıyorum kafadan 15.000 diyorum. Sabah Hicri bey, 20.000 kilovattan daha fazla olduğunu söyledi. Bu kadar başı bozukluk olduğu sürece bu veri kargaşası da devam edecek demektir. Bence bu toplantının esas gündemi bu olmalı. Çünkü bakıyorum ben, hep aynı yüzler tanıdık yüzler. 15-20 senedir hep aynı yüzleri görüyoruz. Eğer bugünkü toplantının çok daha verimli geçerek iyi bir karara gitmesi gerekiyorsa bu birleşmeyi tekrar sağlamamız gerekiyor. Bunu üstlenecek bir üst platformun oluşması gerekiyor. Bunu belediye mi yapar; Kent Konseyi çatısı altında mı olur; tekrar Çevre Platformunu mu canlandıralım; bizim birazcık bunu tartışmamız gerekiyor.

Diğer yandan değinmek istediğim bir konu daha var. Bundan önceki konuşmacılarda ifade etti. Çok fazla sayıda araziye çıkıldı. Köyde eğitime gidildi. Eğitim toplantılarına herkes katıldı. Çok büyük emeklerle yapıldı. Katılan herkese teşekkür ederiz. Biz ne zaman köye indiysek -sabah Hicri Bey örneğini verdi-, köyde anlattıkça köylüler, öğrenciler bizim yanımıza geldi. Köylüye ulaşamıyoruz. Yaptık ama yeterli olmadı. Onların karşısına bir de kesin rakamlarla çıkamadık. Biraz önce hocamızın ifade ettiği gibi altıncılar çok güzel raporlarla çıktılar. "Size şu kadar para kazandıracağız. Köyünüz böyle zenginleşecek." Biz neyle gittik. O bildiğimiz gazete başlıklarıyla. 2008'deki mitingde tespit ettiğimiz 125 slogan vardı. Hep o sloganlarla gittik. "Kazdağı'nın üstü altından

değerlidir.” Bu sloganlar atıldı. Örneğin, şu salonda kaç turizmcı var, 2 turizmcı var. Yedi, sekiz sene önce burada bir konferansta, panelde konuşmuştuk, “Turizmciler de böyle rapor çıkarsınlar” diye. Ben tarımla ilgili rapor çıkardım. Coğrafyacı arkadaşlar coğrafik olaylarla ilgili rapor çıkardı. Çanakkale tarih, tarım kültür, şehri diyoruz. Şimdi maden şehri oldu. Yüzde ellisi tarımla uğraşılıyor. Ben, onunla ilgili rapor çıkardım. Güncellenir bu. Genişletilir. Olur, ama turizmciler daha rapor çıkaramadı. Asıl darbeyi onlar yiyecekler. Köylü yedi darbeyi, turizmciler de darbe yiyecek. Çanakkale’de bu kadar termik santral kurulduktan sonra buraya kim gelecek. Şehitliklerdeki turizm buraya ne kazandırıyor? Onu düşünmek lâzım.

Köylüye, halka anlatırken alternatifler ortaya koymalıyız. Çanakkale’nin tarihi değerleri, kültürel değerleri... Kazdağı kültürel değerlerinin yok olması ile ilgili hiçbir bilim adamından rapor yok. Ormanla ilgili ormanların envanter çalışmaları var, ama bunların madencilikle ne olacağı konusunda herhangi bir cümle yok. Tabi ki, bu raporu hazırlayanlar bürokratlar olduğu için üst makamlardan korku nedeniyle bunlar maalesef raporlara giremiyor. Eleştirmek adına söylemiyorum, bürokrasi anlamında söylüyorum. Bunları içeren objektif bir rapor hazırlamalıyız. Bunu da üst düzeyde kuracağımız bir grup platformla yapmak lâzım. Tüm sesler buradan çıkmalı. Eğer çıkmazsa çevre toplantıları 50, 100 kişi olacak. Gönüllü olarak katılanlar gittikçe çekilmeye başlayacak. Neden sonuç odaklı çalışmıyoruz? Günü kurtarmaya çalışıyoruz. Derneğimiz etkinlik yaptı mı, yaptı! Rapora geçti. İki fotoğraf üç gazete başlığı koyuyoruz maalesef buna dönüşüyor. Bu konuyu irdelemekte fayda var. Toplantı sonu bir şeyler çıkmalı. Çıksın ki vali attığı imzayı geri alsın veya bundan sonrasını imzalamasın. Yoksa bunlar patır patır dökülecek.

Tanfer Dinler(Yüksek Ziraat Mühendisi): Çanakkaleli felan değilim ben, gönüllü sayılıyorum. Ben sosyal girişimciyim. Yetiştiriciyim. Bitki, hayvan, insanları yetiştiriyorum.

Karar aşamasında etkili olabilmeliyiz, bir. Halka inebilmeliyiz, iki.

Örgüte bakıyorum gayet güzel. Kent Konseyi yaşam çevresi belli yapacağı belli, ama platformun önü her yere açık. O halde partiler üstü politikayla yürüeyebilir misiniz sorusu var. O benim. Sizin bildiğiniz hiçbir partiyle ilişkisi olmayan bir adamım. Otuz tane kanun taslağı hazırladım. Otuzu da kanunlaştı. Sonunu söyleyeyim: Kenan hocanın, Hicri Bey’in katkıları var: Tarım Sigortaları Kanunu. 80’li yıllarda, Viktor ve rahmetli Aşkın Sürmeli ilk Sürdürülebilir Tarım Derneğini kurduğunda “bu ne” demişlerdi. Viktor, “ben tohumla”; Aşkın “ben tarımla uğraşacağım” dedi. Ben dedim ki, “gıda güvencesine bağlı ama önce çiftçinin güvencesi”

dedim. Tarım sigortaları kanunu yazalım dedim. Herkes güldü. Her yeri, tek dolaştık. Tüm üniversiteleri, yirmi üç bin köy, beş bin mezrayı saymıyorum.

Gönüllüğün boyutları şu; ölmeye hazır mısınız? “Hayır”sa gönüllü değilsiniz. Geleceğiniz yeri söylüyorum. Buradayız. Bakın, kırk yılın ortalamasını söylüyorum: Yıldı otuz bir gün eve gitmişim. Karar aşamasına geldiğimizde benim hazırladığım kanun taslağı değil, hepimizin hazırladığı kanun taslağını meclise götürdüğümüzde “ne oluyor” sorusunun cevabına gelelim. En son tarım sigortaları kanunu getirdik. Tam kanun meclise girecek, herkesle anlaştık. Üniversiteler, Tarım Bakanlığı çiftçiler kabul etti. Tam gidecek, birden Dünya Bankası kanun taslağı hazırlamış: Türkiye Tarım Sigortaları Kanun Taslağı! Daire başkanına gittim dedim ki; “kanun taslağı var”. “Evet hocam” dedi, “cuma meclis geliyor.” “Yapmayın ya 20-25 yılımızı verdik. nasıl olur?” dedik... Ne vardı. “Bazı şeyler değişti.” dendi...-Dünya bankasının hazırladığı taslağa “evet” dediğiniz anda, bu taslağı hazırlayan dünya bankasında çalışan bir adamın, abisinin kurduğu şirkete bağlı bir şirket, Fransa üzerinden 2.1 milyar dolara 122 tane radarı Türkiye'ye gönderiyor.- Sizin kanunla alâkası olmayan bir kanun... Dedim ki,

“Bir şey söyleyeyim, kaçınıcı kattayız?”

“3. kattayız.”

“Aşağıda ne görüyorsunuz?”

“Çimler.”

“Cuma günü bu kanunun geçmesi halinde bu çimlerde kendimi yakacağım”.

“Elimde kâğıt, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları isimleri olacak. Herkesin ismi yazılabilir.” dedim.

“Tehdit mi ediyorsun?” dedi,

“Hayır” dedim “sadece teklif ediyorum.”

Başbakanlık toplantıya çağırdı. Herkes toplantıya gitti. Anlattık. Biraz evvel sözünü ettiğiniz güçbirliği olayı var ya, işte güç. O gücün olduğu noktada berabersiniz herkes “bir dakika ne oluyor” diyor.

Kanun taslağı bizim hazırladığımız gibi meclise girdi. Yedi ay mecliste yattım kalktım, tüm milletvekillerine teker teker kanunu anlattım. Sonuç, 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu herkesin “evet” dediği oyla çıkan çok özel bir kanun oldu.

Dolayısıyla zincirin halkalarındansınız. Verdiğiniz emek inanılmaz. Çanakkale Ziraat Mühendisleri Odasının yaptığı çalışmaları Türkiye'de hiçbir oda yapmıyor. Bunu her yerde söylüyorum. Bugün neredeyiz. Son derece basit, odaklanma diyorsunuz. Öyle mi? Çözüm odaklı diyorsunuz. Gayet basit bir olay var. Konu çevreyse, çok farklı

boyutları varsa, hangi konuda kim uzman aranızda, bana söyler misiniz? Çevre de “şu noktada uzmanım” diyecek noktada mıyız? O halde öyle olmalıyız. Bölüm bölüm olmalı. Herkes çevreci ama “bu bölümün uzmanı Ayşe hanım”; bitti. Onların önderliğinde yürümeli. Gönüllük esası buna dayanıyor. Bunu yapmamız son derece basit. Yeter ki egolarımızdan sıyrılalım. Şu durumu çok net söylüyorum -Ali bey sizi tebrik ediyorum. Başarılarınızın devamını diliyorum-, egolarınızdan sıyrılmış tamamen gönüllülük esasına göre, kamusal düzen çıkarlarına uyabilen bir grupsunuz. Hepinizi kutluyorum. Bütün grupları bildiğim için söylüyorum. Lütfen buna devam edin.

Kenan hocanın dediklerinin altını birkaç defa çizmek istiyorum:
Siz gittikten sonra yenisinin gelmesi lâzım.
Gençliği buna göre yönlendirmek lâzım.

Filiz Tekin(*Çanakkale Çevre Platformu önceki dönem sözcüsü*): İnsanınız yorulabiliriz. Çevre mücadelesi ciddi emek isteyen bir mücadele. Hem kentli köylü kasabalı ile iletişim kurmak zorundasınız. Karşınızda dev şirketler, bakanlık, siyasi iktidar güçleri... Dolayısıyla bu cendere içinde yorulmak çok insani bir şey. İkincisi anneyim çocuk yetiştiriyorum, çocuğumun en güzel döneminde bu dağları, bu ovaların su kaynaklarının korunması için çokta uzman olmadığım, ama gönüllülük esasıyla çok değer verdiğim ve gerçekten benim için havanın toprak suyun kutsal değeri olduğuna inandığım varlıkların korunması için ciddi emek verdim ve yoruldum. Yoruldum, ama yorulduğum için geri çekilmedim. Hareketin S.O.S verdiğini, sıkıntılar oluştuğunu hissettiğim zaman, ekibimizdeki tüm arkadaşlarla birlikte -bayrak teslimi diyelim ya da biraz mola verelim-, başka arkadaşlar götürsün dedik ve bu tespitleri yaptığımızda bir takım toplantılar yaptık. Kurumsal temsiliyetleri olan arkadaşlarımızı salonlarda topladık. Görevler almalarını istedik, ama çok fazla bu konuda taşın altına elini sokmak istemedi insanlar. Hareketin durağanlaşmasını bile istemedik. Çünkü çok büyük bir emek var. Hicri abi buradayken, Kenan hocam, İbrahim hocam, Aysel abla, birçok arkadaşımız, Telât hocam, buradayken, “yoruldum” demeye utanıyorum. Benim emeğim dört, beş yıldır. Hâlâ arkadaşlarımız gece gündüz bu hareketin yükselmesi için emek veriyorlar. Şöyle bir tespitim var: “Bu şehirde 20 yıllık bir mücadelede, ekoloji mücadelesi kentte ve köylerde bir yol katetti ve bir deneyim edindi.” Bu deneyim üzerinden hareketin durağanlaşması da çok doğal. Büyük bir kayıp yok. Şu atılan imzayla değil, ama gerçekten Türkiye ve dünya çapında, ekoloji mücadelesi ciddi anlamda yol katederken buna sessiz kalmak ya da sırtımızı dönmek kesinlikle verdiğimiz emeğe ihanettir. Onun için Kenan ve Coşkun hocanın tespitlerini dikkate alarak daha üst bir

yapıyla, yine çevre platformunun mayası tutmuş çalışmasını önümüze koyarak, yine gönüllü bir şekilde, ama bütün yapıları da kucaklayan, tabela örgütçülüğü yapmayan ve gerçektenilmek ilmek işlenen bu harekete daha büyük katkılar sunacağına inanan, vakti olan, siyasi düşüncesi ne olursa olsun bunu önemseyen yol arkadaşlarına ihtiyacımız var. Bu mümkün. Onun için “taşın altına elini sokacağım” diyen herkesle yeniden bu mücadeleyi yükseltmeye başlayalım diyorum.

Bakır Damar(*Ege ve Marmara Çevre Belediyeler Birliği*): Bir Ego tatmini vardı. Sanırım Güre'den buraya taşındı sanki. Orada da “zurnacılık” yapmışım! Biliyorsunuz zurnada peşrev olmuyor!

Ego tatmini yok. Hiçbirimizde yok. Kusura bakmayın. Ben on yıl sanatçıların egosunu çektim hasbelkader. Son 7 yıldır da çevrecilerin egosunu çekiyorum, kendiminki de olmak üzere. Kenan hoca diyor ki “tarımda ben varım”. Salih hoca diyor ki “Kazdağımı en iyi ben bilirim”. Hicri hocam diyor ki “Ziraat mühendisliği bende sorulur”, ama hiçbiriniz kol kola girip şuradan Balıkesir'e yürümüyoruz. Kazdağı ve Madra dağı Belediyeler Birliği olarak çevre platformu dahilinde kuruldu değil mi Kenan hocam, 2008'de. İki dakikadır dinliyorum, ama sanki “Çanakkale çevre platformu kapanmış” gibi algılıyorum. "S" payı verilmiş, halbuki verilmedi. Çalıştaylar yaptık Birlik olarak, iki tane. Çanakkale Odası Balıkesir'den çok çok iyi çalışıyor. Raporları takip ettik. Direkt eteğimdekileri döküyorum başka bir şey yok. Egomuzdan sıyrılmamız gerekiyor öncelikle“eyvallah”!

Bir sıkıntımız vardı 2012'de Güre'de Kazdağları ulusal çalıştayı yaptığımızda. Çanakkale grubu dedi ki, “Bunlar otelde toplanıyorlar. Otelde insanları ağırlıyorlar. Biz burada meydandayız.” Otelde toplanan insanlar hepsi bilim insanıydı. 33 üniversite hocamız, akademisyen, çevre örgütlerinden gelen insanlardı. Orada bir kitap çıktı bu kitaptan Türkiye'nin dört bir yanında var.

Madra dağı çalıştayı yapıldı. Türkiye'de hiçbir zaman yapılmamıştı. Sanırım yine orada en büyük katkıyı Kenan hocam sağladı, ama gelemeydi. Bu durum nereden geldi? Çanakkale çevre platformu evrilerek bir kamu kurumuna dönüşmesiyle gerçekleşti. Ben hasbelkader dahil oldum. Çevrecide değilim. Açıkça söylüyorum. Çevreciliği önce ruhumuzda yaşamalıyız. Köye gittik. Kozak'ta hepimiz yürüdük. Köşede oturan kahvede oturan amca “gel bakam” dedi. “Küpeli çocuklar var ya” dedi, “her yıl geliyor bağırlıyor gidiyor, ertesi gün şirket elemanı geliyor, yüz lira yevmiye veriyor, sonra polis geliyor kimler geldi diyor.” Evet hepimiz bağırdık çünkü, cop yemedik! Kimse kolumuzu çevirip içeri tıkmadı, altı saat nezarete yatmadık. Bağırarak güzel arkası yok. O zaman

köylü Mehmet amca dedi ki, “Kozak'ta çam fıstığı üreten beş tane ağa var. Ağa bana para vermiyor ki. Evet, madenci gelip para veriyor.” Biz o parayı veremeyiz, ama o köylüyle beraber aynı alanda o sofrada oturmalıyız. Oturmuyoruz. Burada yine köylü yok. Gelse bir tarafı keçi kokacak, ayağında inek boku olacak, tiksineceğiz yan tarafa kayacağız. Kendi adıma söylüyorum...

Geçen toplantıda bir kişi vardı -avukatlık hususuna geleceğim-, evet davalar açıldı. On sekizini sizin vasıtanızla açtık. Şu anda sayısını takip edemeyeceğimiz süreçteyiz. Otuz ikiye ulaştık. Bu avukatlık sürecinde Kazdağı Madra dağı Belediyeler Birliği olarak bütün üye belediyelerimizden aldığımız aidatlarla bunu ödüyörüz. Evet, Tabipler odası paydaşımız, Ziraat Mühendisleri Odası paydaşımız, ama bu paydaşlarımızdan para çıkmıyor. Üye belediyelerimizin parasıyla bu davaları açtık.

Prof.Dr.Türker Savaş: Yeni yöntemlerin ne olması konusunda sorgulamaktı amacım. Ben de bilimsel bilgiler konusunda sıkıntılıyım. Bizim kullandığımız bilimsel bilgiler konusunda sıkıntılıyız. Çok kolayca söyleyiveriyoruz bazı şeyleri. Ben söyleyemiyorum, Coşkun hoca söyleyemiyor, ama şunu da sormam gerekiyor: Karşımızda öyle bir güç var ki, her türlü aracı kullanıyor. Birazda, belki geleceğimiz, iyiliğimiz için onların iyiliği için, ben yapamayabilirim ama biraz da onları kandırsak; bilinçlendirme adına kandırsak! Kandırarak başlasak, sonra bilinçlendirmeye geçsek nasıl olur? Olabilir mi, bunları sorgulamamız gerekiyor. Biz, dini kullanmıyoruz, ama karşımızdakiler çok güzel kullanıyorlar. Camilerine bağışlar yapıyor. Yani dinle ilgili birçok şey söylüyorlar, ama biz kullanmıyoruz. Kesinlikle kullanmakta istemiyorum, ama öte yandan da onların iyiliği için bu işe böyle destek olmamız mı gerekiyor diye de sormak istiyorum sadece!..

Ali Aydın Çalıdağ: Öyle veya böyle. Salonun sağında veya solunda oturmakla veya farklı düşüncelerde olmakla beraber, sonuçta hepimiz çevre için buradayız. Kırılgan olmaya hakkımız yok. Öğleden sonra alternatif yöntemleri tartışacağız. Belki salonlarda, salonda değil arazide olmaya karar verilecek. Görüşler ortaya çıkacak. Kırmaya ve kırılmaya hakkımız yok.

Prof. Dr. Arzu MİRİCİ

3. Oturum
Toprağa Bağlı Gelirleri Artırma Yolları ve Tarımda Örgütlenme
Moderatör Tanfer Dinler
Yüksek Ziraat Mühendisi

09:00 - 09:20

Açılış Konuşmaları

09:20 - 10:50

1. Oturum
Canakkale'de Ekolojik Mücadelelerin gelişim süreci
(Moderatör: Unsal Önder)

11:00 - 12:30

2. Oturum
Çevre Hakkı, Hukuki Süreçler, Mücadelede Yaşanan Sıkıntıların İncelenmesi
(Moderatör: Ali Aydın Çalıcıoğlu)

12:30 - 13:30

Yemek Arası

13:30 - 14:30

3. Oturum
Toprakla Bağlı Geleceğin Artırılma Yolları ve Tarımda Örgütlenme
(Moderatör: Tanfer Dinler)

14:30 - 14:40

Ara

14:40 - 15:40

Oturum
Çevresel ve Alternatif Gelir Kaynakları
(Moderatör: ...)

15:40 - 15:50

Ara

15:50 - 16:40

İnsan Sağlığı üzerine etkileri

16:40 - 17:30

Prof.Dr.Kenan Kaynaş: Çanakkale ve Kazdağları bölgemizin % 50'si tarımla geçiniyor. GSMH %50'si tarımdan elde ediliyor. Geri kalan % 30-35'lik kısımda tarıma dayalı sanayiden oluyor. Tarım olmazsa buradaki sanayiciler de batır. 1985'ten bu yana yedi adet salça fabrikasının Çanakkale'de kapanması gibi.

Şimdi özelleştirme kapsamında başka şeyler oluyor. Yabancı ülkeden gelen şirketler satın alarak onun kaymağını yiyorlar. Bizim çiftçi örgütlerinin kendi çabaları ile kurdukları fabrikalar maalesef Yenice'de olduğu gibi Yunan şirketlerine satılıyor. Onlar değerlendiriyorlar. Mutlaka bu mücadelede köye gidebilmemiz için köylüye alternatif yöntemlerinde gösterilmesi gerekiyor. Para kazanma yollarının da gösterilmesi gerekiyor. Bizzat buna kendimizde aracı olması gerekiyor. Birkaç yerde düzenlediğimiz köy toplantılarında ki, köylüye,“sizde mahsullerinizi getirin, evde yaptıklarınızı getirin” deyince evde kadınlar ördükleri çorabı getirdiler. İstanbul ya da dışarıdan gelenlere sattılar ve bu durumdan çok memnun oldular. Bizim böyle toplantılar yapmamız gerekiyor. Bizzat köylüye gidip köylünün yanında bu bilgilendirme toplantılarını yapacağız. Ama aynı zamanda onların ürünlerini de alacağız. Çok iyi hatırlıyorum 2010 yılında Evciler'de yaptığımız toplantıda yaklaşık 2500-3000 kişi katılım oldu. Köylü ekmeğini getirdi sattı. İstanbul'dan gelenler ikişer tane aldılar. İyi de para kazandı köylü. Bizim mutlaka bu mücadelede köylüye ek gelir yöntemlerini iletmemiz gerekiyor. Kooperatif modeli, birlik modeli, sabah konuştuk “Ziraat odalarını içine alalım, kooperatifleri içine alalım” diye, ama bunlar bir yerde günlük siyasete bağlı durumlar. Direkt bizimle birlikte bu mücadelenin içine giremiyorlar. Bunları dolaylı olarak bu mücadelenin içine sokmamız gerekiyor. Alternatif yöntemler olarak en güzel Süheyla hanım anlatabilir Nusretiye örneğini. Tanfer bey örgütlenme kısımlarını anlatabilir.Tüm yörede -sadece maden için söylüyorum-madenlerden kazanılacak devlete girecek olan para yaklaşık yedi milyar dolar. İnanın bu bile değil... Şirketler eğer kâr beyan ederse, vereceği para bu. Geriye kalan kısmını olduğu gibi kaçıracaklar. Yedi milyar dolar para. Bu rakamlar kendilerinin rakamları. Kazdağı yöresindeki altın kapasitesi hesap edilerek, kendi kullandıkları siyanür miktarı atıklar vs. hepsinin hesabı yapılarak ortaya çıkan para bu; yedi milyar dolar. Bunu da on, on bir yılda elde edeceğiz. 11 yıldan sonra zaten altın veya metalik madenlerin çevreye etkileri görülmeye başlanıyor. Aynen Çan termik santrali etkilerini şimdi görmeye başladığımız gibi... Bergama'da altın madeninin etkilerini şimdi görmeye başladığımız gibi... 11 yıl sonra bu para bize gelecek. Bu şirketlerin pek çoğu uluslararası şirket olduğu için paranın büyük kısmı yurt dışına gidecek. Ham altın çıkacak, işlenmiş altın olarak geri dönecek. Tüm altın madenleri faaliyete geçince 1600 kişiye iş verilecek deniyor. Devlete

yaptığı katkı toplam yedi milyar. Bakın o maddedeki en çetrefilli cümle şu: “Eğer şirket beyan ederse”! Şu ana kadar beyan etmiş bir altın şirketi biliyor musunuz? Ben duymadım hiç. Bergama, Kütahya hiçbir kâr etmemiş! Muhasebe oyunları ile bunu göstermiyorlar. Gösterdiklerini varsayalım. Bunu kaç yılda yapıyor, on yılda. Tarımdan ne kazanıyoruz? Bizim tarımdan elde ettiğimiz gelir yılda on milyar dolar civarında. Hammadde olarak tarımsal üretimden söz ediyorum. Bu yaklaşık 10 milyar dolar civarı. Tarımsal gelirin hepsi milli hasıla içinde. Çanakkale'nin ekonomisine de giriyor, Balıkesir'in ekonomisine de giriyor, Türkiye ekonomisine de gidiyor. Altın madencilerinin verdiği devlete gidiyor. Bizim her yıl tarımdan kazandığımız parayı altın madenciliğindenon yılda kazanamıyor devlet! Bunda tarımsal üretimin fidan ve hayvansal değerleri hariç. Sadece tarımsal üretimden kazanılan yıllık paradan söz ediyorum; 10 milyar dolar. Onlardan alınan bilgilerle hesaplanan rakamlar bunlar. Aynı raporda 1600 kişiye iş sağlayacağız diyorlar. Şu anda burada Balıkesir, Çanakkale'de tarımdan geçinen nüfus 750 bin kişi. 750 bin kişinin huzuru kaçacak 1600 kişiye iş verecekler. Nasıl iş verecekler? Ya şoför ya güvenlikçi. Maden için uzak doğudan işçi getiriyorlar. Suriyeli işçiler de madende çalışacak. Sosyal bir geliri yok. Diğer yandan doğa tahrip edilecek. Madra dağında -eğer bu maden yasası kapsamında tüm altınları çıkaracak olurlarsa- 123 milyon dolarlık altın stoku var. Halbuki üretim ne kadar? Elimizde hiçbir veri yok. Türkiye Cumhuriyeti devletinde fıstıkla ilgili üretim rakamı yok. İki adet fıstık ihraç eden firmanın rakamlarını karşılaştırıp söyleyecek olursak her yıl 125 milyon dolarlık fıstık ihraç ediyoruz. İç piyasada tüketilen fıstıkların bu hesapta yeri yok. Miktarı belli değil. Ekonomik yönden bu tip tarımla, turizmle ilgili olarak raporların rakamların çıkması lâzım. Altıncılara her toplantıda çağrıda bulunuyoruz, “Gelin rakamlarınızı getirin. Bilimsel toplantıda tartışalım” diyoruz. Niye gelmiyorlar? Bizi de düzenledikleri toplantıya sokmuyorlar. Ben, bizim üniversitede yapılan toplantıya sokulmadım. Neden? İtiraz edeceğiz, bu rakamları ortaya koyacağız diye. Altıncıların tek bir silahı var: Ekonomi. “Para kazandırıp köylüyü, devleti zengin edeceğiz.” Ben de bunun böyle olmadığını söylüyorum. Kullanılan siyanür, açılan çukurlar, onların hepsini bir yana bırakıyorum. Sadece üretim değerlerini ortaya koyuyorum. Dolayısıyla tarım gibi, diğer sektörlerinde bu rakamları ortaya koyarak onların, bu halkı aldatıcı fikirlerini çürütmemiz gerekiyor. Ve bunu halka anlatmalıyız.

Bu kullandığınız siyanürler nereye gidecek? Kazdağı derken şunu kast ediyoruz: Balıkesir ve Çanakkale'nin tüm sularının kaynağı Kazdağı. DSİ'nin yayınladığı yer altı su haritalarıyla belirli. Gökçeada'daki suyun kaynağı da Kazdağlarından. Midilli adasının suları da Kazdağlarından. Eğer siz suyu toprağı kirletirseniz tarım biter. Tabi Çan'da, Yatağan'da olduğu gibi

bu etkiyi bir yılda görme şansımız yok. Kısa zamanda ortaya çıkmıyor. On yılda ortaya çıkıyor. İlk çıktığı olay ve gözlemlerde topraktaki üretimden ziyade insan ve hayvanların üreme sistemlerinde ortaya çıkıyor. İzmir, Kütahya, Bergama'daki madenlerin çevresinde anormal hayvan doğumları başladı. Bunun ilk belirtileri bunlar, ama on sene sonra tarım yapacak toprak bulunamayacak. Siyanür toprağa girdiği zaman tarım yapacak toprak kalmayacak. Topraktaki mikroorganizma kalmayacak. O zaman bitkilerin beslenme şansı yok. Benim idrarım, dışkı, ceset, hayvan leşinden organik inorganik maddeye dönüştüren mikroorganizmalar mantarlar ve bakterilerin hepsi ölecek. On senede ortaya çıkıyor. On sene sonra zaten altıncılar da kaçıyor. Bergama'da altıncıların, "siyanür havuzu zararlı değildir" diye herkese göstermek için televizyon çekimlerinde havuza soktukları üç işçi vardı. O işçiler vefat etti biliyor musunuz?

Tarımsal faaliyet devam edebilir, siyanürün ne olduğunu biliyorsanız kısa zamanda bunların olumsuz sonuçlarını görme şansımız yok. Bunun zararlarını görmek için zamana ihtiyacımız var. Burada madencilik, termik santraller... Bergama'daki etki Çanakkale'de görülecek mi? Mutlaka etkileyecek ve görülecek. Kullanılan siyanürün %25'i gaz halinde atmosfere karışıyor, rüzgârla geliyor. Kazdağları tepesindeki göknarların kurumasını ormancı arkadaşlar varsa söylesinler, "bunun nedeni nedir?" Çan'daki termik santraldir. Toprak ve su kirlendikten sonra hiçbir şey olmaz. Su olmazsa canlı yaşayamaz. Bitkiler dışında hiçbir canlının üretime katkısı yok. Ne sizin var, ne benim, ne de başka hayvanın var. Sadece bitkiler üretebiliyorlar. Bitkilerin ürettiklerini hayvanlar yiyor. Biz bitkileri, hayvanları yiyerek yaşamımızı sürdürüyoruz. Beslenme güvencemde bir sorun yaşanacaksa benim için gelişme değil, örnek alınacak bir yatırım değil. Öncelik vereceğimiz bir yatırım olmamalı diye düşünüyorum.

Diğer yandan alternatif yöntemlere örnek verdim. "Organik tarımı eğitim programına alalım" diye 2002'de teklif eden benim, ama organik tarımın da tek başına bir çözüm olmadığını ifade etmek isterim. Kirlilikte bizim payımız yok mu? Bizim payımızda var. Tarım üretiminde kullandığımız teknikleri değiştirmemiz gerekiyor. Altın şirketlerinin birinci yan şirketi kimya sanayi, ikinci yan şirketi tohum sanayidir. Dünyadaki bütün şirketleri inceleyecek olursanız dört büyük şirket gıda olayını yönlendirdiğini görürsünüz. Tohum şirketi diyorsun, ilaç şirketi de var ve tohuma sadece bu ilaç etki ediyor. Başka ilaç etki etmiyor. Kullanılan tarım teknikleriyle biz de çevreye çok zarar veriyoruz. Bizim de onları değiştirmemiz lâzım. Çaba sarf ediyoruz, ancak yeterli olmuyor.

Süheyla Doğan: Dernek olarak bölgede kalkınmaya destek olmak için çalışıyoruz. Nusratlı köyü çalışmalarını diğer köylere de yaymaya başlıyoruz. Yerel geleneksel ürünlerin devamının sağlanması ve aracısız bir şekilde tüketicilerle ulaştırma projesi için Nusratlı'da 14 üretici kadınla bir araya geldik. Kadınlar yeni ürünler üretiyorlar. Sadece eski ürünleri değil. Hem eksiyi hatırlıyorlar. Hem yeni ürünler üretip aracısız köye gelenlere veya internet üzerinden sipariş verenlere kargo yoluyla ulaştırıyorlar. Bu rayına oturdu. Oldukça iyi gidiyor. Bölgeye güzel örnek oldu. Bir de kafeterya oluşturduk. Kafeterya zaman zaman iyi çalışıyor, zaman zaman iyi çalışmıyor.

Kısacık altın madeni konusunda gidip bilgilendirme yaptığımız köyler vardı. En büyük sorun tabi istihdam sorunuydu. Güzelköy diye Türkmen köyümüz var, çok yakın bir köy. O bölgede dernek olarak bir temsilcilik açmaya karar verdik. Köye yakın olalım. Tarımsal üretime yakın olalım. Onların ürünlerinin tanıtımına destek olalım diye. Bugün buraya geldim ama dernekten iki arkadaşımız Güzelköy'deler. Güzelköylü kadınlarla kahvaltı organizasyonu yapsak bunu üstlenir misiniz diye konuştuk. Bir de ürünlerinizden bize neler sunabilirsiniz dedik. 10 kadın gönüllü çıktı kahvaltı organizasyonu için. 20 kadın da ürün hazırlamaya gönüllü çıktı. Sonunda, çok güzel bir kahvaltı gerçekleşmiş epey de bir ürün satılmış oldu. Güzelköy'den de derneğimize 5 üye kazanmış olduk. Buradan başladık diğer köylerde hedefimizde. Zorlandığımız köyler de var. Mesela, Koşuburnu köyü büyük bir köy. Göç vermemiş. Tarımsal üretim hâlâ devam ediyor, ama tamamen kimyasallarla yapılan tarıma dönüşmüş durumda. Orada tarımı geleneksel üretime çekmek zor olacak. Çünkü çok ciddi boyutlarda tarımsal üretim yapıyorlar. Orada konuştuğumuzda söyledikleri şuydu: “Çanakkale valiliği gelsin, biz sizin köyde organik tarımı destekleyeceğiz desin teşvik versin ürünlerimizi alma garantisi versin biz üretim şeklimizi değiştiririz, organik üretime geçeriz.” Bunu da açıkça söylediler. Birkaç geleneksel üretim yapan çiftçiyle iletişim kurarak destek vermeye çalışacağız. Kazdağı aracısız doğal ürün ağı kurmak gibi hedefimiz var.

Bunu gerçekleştirmek için de Şubat ayında Küçükkuşu'da çalıştay yaptık. “Kazdağı Aracısız Doğal Ürün Ağı Çalıştayı” ismiyle. Bu konuda çalışanları davet ettik. Onları dinledik. Benzer bir modeli, bunları uygulayanların tecrübeleriyle beraber bölgede aracısız ürün ağı oluşturmaya başlıyoruz. Üreticilerin kriterleri ve üreticileri belirleyeceğiz. Gıda toplulukları oluşturacağız. İlk gıda topluluğuna derneğimiz içerisinde başlayacağız. Türkiye'ye internet üzerinden yayma düşüncemiz var. Çoğumuz, ÇAYEK deneyimiyle aracısız ürün ağı gerçekleştirmeye çalıştık. İlk başlarda iyi gitti, ama şimdilik çok fazla devam edemiyor. Benzer

çalışmayı Kazdağı bölgesinde devam ettirmeye çalışacağız. En güzel örgütlenme kooperatifler, ama ülkemizde yapı kooperatiflerinin yarattığı olumsuz örnekler sonucu, köylerde tarımsal kooperatiflerde durağanlık ya da yöneticilerin para konularında suçlanmaları nedeniyle kooperatiflere karşı güvensizlik var. Bu mevcut güvensizliği yıkabilir miyiz? Mevcut tarımsal kooperatifleri tekrar hayata geçirebilir miyiz? Bu konuda doğru örgütlenmeyi konuşmak istiyoruz. Nusratlı'da biz, Nusratlı Derneği çatısı altında toplanıyoruz. Bu devam mı etsin? Yoksa yeni bir örgütlenme mi yaratalım; kooperatif mi olsun diye o konunun içinden çıkamıyoruz. Kooperatiften korkuyoruz. Yeni bir örgütlenme bize nasıl sorumluluklar getirir. Devlete karşı yükümlülüklerinin altından kalkabilir miyiz?

Küçükkuyu'da olumsuz bir durum yaşadık! Kadınlarla bir araya geldik. Köylerde atölyeler kurma hayalimiz vardı. 3-5 köyde çeşitli eğitimler yaptık. Küçükkuyu'da dükkan kiraladık. Kadınlar ürün getirmeye başladılar, ama bir süre sonra o binanın kira, elektrik, su, telefon giderlerini o gelirler karşılayamadı. Cebimizden karşıladık ve daha sonra kooperatifi tasfiye ettik. Bu deneyim bizi biraz ürküttü. Ürkememek lazım. Hem tüketici hem üretici açısından işbirliğini sağlayarak nasıl güzel kooperatif deneyimleriz diye kafa yormak gerekir diye düşünüyorum. Köylerde gençler kalmadı. Tarım üretimi de yaşlılarla yapılacak bir şey değil. Bedenen bir sürü emek gerekiyor. Gençlere ihtiyaç var. Gençleri köylerde tutabilmenin yollarını bulup tarımsal üretime gençlerin sahip çıkmalarını sağlamak lâzım, ama köylerde gençleri tutabilirsek, ürünlerini değerinde komisyonsuz aracısız bir şekilde pazarlamalarına destek olabilirsek herhalde başarıya ulaşırız.

Nilüfer Erdin (*Bireysel katılımcı*): Merhaba. Ben Nilüfer. İstanbul'da doğdum büyüdüm. Ve Tanfer hocanın bahsettiği projeyle ilgili araştırmalara başladıktan sonra Tanfer hocayla tanıştım, ona böyle bir arzum olduğunu söyledim. Ben ve eşim birlikte arazi arıyorduk, Tanfer hoca da konuyla ilgilendi ve arazi tespitini bizimle birlikte yaptı. Şimdi öncelikle ormanları korumak istiyoruz, ama öyle projeler üretmek lâzım ki, hem köylüye istihdam sağlasın, hem köylüyü bilinçlendirsın, dağ köylüsü orman köylüsü kendi ormanına sahip çıksın. Böyle bir değer olduğunu ve birçok gelir getirisinin olduğunu fark etsin. Böyle bir düşünceden yola çıkarak bir bal ormanı projesi gerçekleştirdik. Öncelikle bölgedeki yerel türleri keşfettik. Yani arılara faydalı olan yerleşik olan kırk beş çeşidin üzerinde nektar ve polen kaynağını tespit ettikten sonra onların yıl içindeki verim dönemlerini de tespit ettik. Doğaya nasıl bir katkıda bulunabiliriz dedik. Yılın tüm dönemleri boyunca arıların doğal ortamdan verim almasını istedik ve bu doğrultuda bir proje oluşturduk. İkinci senesi doldu şu an

üçüncü yılındayız bize göre dört yıllık bir proje bu.

Evet her şeyden önce biz doğal bal üretmek istiyoruz. Öyleyse doğal balı üretebileceğimiz floraya ihtiyacımız var. O yüzden de bütün florayı zenginleştirelim ki doğal arıcılık yapabilelim. Köylülerle hem yerelde paylaşmayı hem de daha geniş kapsamlı projeler yapmayı arzu ediyoruz. Başka projelerimiz de var. Zeytinyağı sabunu üretiyoruz. Zeytinyağı sabununa da soğuk işlem yapıyoruz. Burada da aslında doğru sabunu üretelim doğru şekilde formüle edelim. Ondan sonrada zeytincilikle uğraşan bölgelerde kadın istihdamını sağlayacak, doğru sabunu Türkiye'ye ve Dünya'ya tanıtacak bir proje yapalım istedik. Kendi markamızı oluşturduk. Markamızın amacı bu ürünleri tanıtmak. Daha sonra onu kooperatifleştirmeyi hayal ediyoruz. Yani köylülere köylü kadınlara, kendi formülümüzü, yöntemlerimizi öğretip ve onların üretimini tanıtarak böyle bir çalışma yapmak istiyoruz.

2011 yılında 'karakılçığım' peşine düştük. Önce kendimiz ekmeye başladık, ama ziraatçı olmadığımız için denemeler yanılmalar, hatalar yapmaya başladık. Neyse ki Tanfer Hoca ile tanıştıktan sonra Tanfer Hocamız bu konuya da el attı. Şimdi Karakılçık buğdayımız bayağı bir gelişim gösteriyor. Hem miktarını arttırıyor, hem kalitesini de arttırıyoruz. Beş ayrı dağ köyüne ekiyoruz. Amaç karakılçığın hem tohumun kalitesini arttırmak hem de karakılçık kaybolmasın dediğimiz noktada bunu bilinçsizce yapmayalım da doğru ellerde doğru şekilde üretilsin. Daha sonrada doğru üreticiye de bu tohumlar ulaştırılarak, tüketiciye de doğru ürün ulaşsın. Bu köylüye ne getirecek? Köylü bir kere doğal üretimin farkına varacak. Bir yandan tabi Pazar araştırmasıyla birlikte yürüten çalışmalar bunlar. Yani karakılçığı şehirde de tanıtmaya çalışmamız devam ediyor. Köylüye istihdam sağlayacak bir kere. Emeginin karşılığını alabileceği düzeyde istihdam sağlayacak yani bu da madencilik gibi diğer kaynaklara yönelmektense kendi toprağına ormanına sahip çıkmasını sağlayacak diye düşünüyoruz.

Fırat Tunabay: Bozcaada bildiğiniz üzere Türkiye'nin köyü olmayan tek ilçesi. Baktığınızda 1950-1960'larda -hem okuma oranıyla hem gelir düzeyi hem yerleşik yapısıyla- Bozcaada'da tarım, köylüler tarafından yapılmıyor. Belli ailelerin büyük tarımsal arazileri var bu aileler tarımı yürütüyorlar. Bayramiç'ten Ezine'den çalışmak için işçiler geliyor. Böyle bir durumda bizim de aile olarak geniş bağlarımız vardı. Adanın en köklü ailelerinden biriyiz. O zamanlar tarım, insanların geçiminde önemli bir yer tutuyordu. Bir yük halinde değildi. Üretim yapan için cazip bir şeydi. Herkes tarımla uğraşmak istiyordu. Ada'da birinci öncelik tarımdı. Zaten en büyük gelir kaynağı marka değerinde çavuş üzümü ve şarapçılık.

Daha sonra - yerelden genele çıkmak istiyorum-, tarıma

baktığımızda, tarım politikasındaki değişmelerle köylü ve tarım gerilemeye ve o cazip olan konu insanlar üzerinden yük olmaya ve bu yükü taşımada insanlar zorluk çekmeye başladı. Sürekli kâr etmeden zararına yürütmek kimse için mantıklı değil. O nedenle benim ailemde tarımla uğraşmayı bıraktı. Turizm geldi, adadaki tarım tamamen el değiştirdi. Şu an -farkında olmayabilirsiniz-, Bozcaada şarabı içiyorsunuz, ama o şarabın üzümünün çoğu Bozcaada'da üretilmiyor. Bozcaada'daki üzüm, üretimi karşılayacak düzeyde değil. Dışarıdan üzüm getiriliyor. Masraflı bir hale geldi. Tarım alanları adada hızlıca el değiştirmeye başladı, tarım eskisi gibi yürümüyor. Toprağı koruyabiliriz, ama tarımı üretecek insan bulmakta zorluk çekiyoruz. Köylü üzerinde, toprak yük oldu. Satabildiğine değerlendirilebiliyor. Türkiye'de toprak satışı kanunla engellendi. Belli bir miktarın üzerinde toprağın varsa bunu sana sattırmıyorlar. Tek bir toprak varsa satabiliyorsun. Tarımsal faaliyeti engellemek için satışına izin verilmiyor. Şu an hakikaten tarım içler acısı durumda. Çözüm yeri Ankara. Benim gözlemim ABD tipi tarımsal üretime geçilmek isteniyor. Bu da nedir ABD'de köy yoktur kasabalar vardır. Büyük tarımsal şirketler vardır. On, otuz hektar tek ürün eker, tarımı yürütür. Türkiye'de de buna geçmek için adımlar atılıyor. Köylünün elinden alan şirketlerin yürüttüğü, tarım oluyor.

Hüseyin Soylu(*Yenice, eski Kayatepe köyü muhtarı*): Orijinal köylüyüm. Sivil toplum örgütleri İda Dayanışma Derneği, Kent Konseyi, Süreyya hanımı ben, Çırpılar termik santrali olduğunda gördüm. Daha önce böyle güzel insanlar, hocalar olduğunu biliyordum. Kızım Ankara'da,

“Baba, Çırpılar termik santrali yapılıyor. ÇED toplantısı var, git oraya katıl” dedi.

“Gitsem ne yapacağım. Bu herifler istediğini yapar.”

“Ya baba, sen de böyle yaparsan” dedi...

Ben de kızdım gittim toplantıya katıldım. Orada gerçekleri duydum. Kızım geldi. 75 köy var. 65 tanesinden, termik santral olmasın diye, AKP İl genel meclis üyelerinin “imza vermeyin” demesine rağmen, köylüye doğru olacak şeyi ısrar ve inatla anlatarak 65 muhtardan imza mührü topladık. Sonra eski muhtar olduğumdan bir daha aday olmadığımın ve siyasetçi kurnazlığını bildiğimden ben o 65 imzayı “yok” saydım “safa yattım” öyle durdum! Çünkü, şirket kurnaz, akıllı. O, bakıyor bir muhtar var Deli Dumrul gibi, kurbanlık hayvan besleyen, boş bir adam; ondan bir şey çıkmaz! 3 Şubat'ta “ÇED toplantısı olacak” duyurusu yapılıyor. 29 Ocak'ta arabamı alıyor, kızım Ankara'da oraya gidiyoruz. Cumhurbaşkanlığına gidiyoruz. Yaklaşık bir buçuk saat kim, neden getirmiş, ana adı, baba adı... Sonra teşekkür ettiler “iyi ki getirdiniz” dediler. Sonra başbakanlık, bakanlıklar... Sonra, 3 Şubat ÇED toplantısı

erteleniyor. Kim erteliyor? Şirket talep ediyor. Siz şirketsiniz; evrak tam, dersinizi çalışmışsınız, muhtar gelmiş 65 imza koymuş, burası demokratik bir ülke. O talebi öyle getirir, ama siz dersinizi çalışmışsınızdır, yaptığınız her şey kanunsal, ne diye süreci geri çekesiniz ki! Yaptığım işin doğruluğuna daha çok inanmaya başladım.

Ondan sonra 22 Mart'a ertelendi. Süreyya hanımla beraber bindik otobüse, Çanakkale milletvekilleri, Balıkesir milletvekili ile görüştük. Beş vekille toplantıya katıldık. 65 muhtar imzasını götürdükten sonra orada masa toplandı. Burada bizler arkada oturuyoruz sonra çıkacağız. Beş milletvekili bizim önümüzde masada. Herkes konuştu ben dedim ki, “sayın Çevre Bakanlığı yetkilileri, benim anlamadığım şu ben 65 muhtarın imzasını 3 Şubat'ta getirmiştım şimdi başka şeyle geldim. Çevre bakanlığı ÇED mühürlü belge var bende. Diyorsunuz ki, “ben o Gönen barajının suyunu pencereden görebiliyorum. Kırk yıl önce bir köy iki kilometre yukarıdan aşağı inmiş, ham araziye evlerini kurmuşlar, ama tapularını almamışlar. Yola yakın yere getirmişsiniz, evler 45-50 senelik ama tapu almamışsınız. Gidiyor, bu tapular nasıl alınır, müracaat ediyorsunuz. Size o mühürlü yazı diyor ki: Buradan Gönen barajına içme suyu gittiğinden 45 - 50 sene önce kurulmuş köye, köy kuramazsınız diyorsunuz, ama aynı statüde olan yere termik santral kurabilmeyi tartışıyorsunuz.” dedim o anda kontrolden çıktık. Sunucu dedi ki “Vekilleri sen getirdin. Allah seni şöyle yapsın böyle yapsın” çok afedersiniz adamın ağzını kapatarak dışarı çıkardılar. Süreyya hanıma “çok iyi bir şey yakaladım; Çanakkale'ye gidince değerlendirelim. Toplantılarda bunu söyleyelim, hukukçuların biri bu olaydan yola çıkarak termik santrali engelleyebiliriz derler” diye düşünüyorum dedim. Ali Bey'in beni Kent Konseyine davet ettiği toplantıda anlatmaya çalıştım; belki, yanlış yer ve zamandaydı, o konferansı yöneten arkadaş “kısa kesin” diyince benim inancım bitti. Ben avukat doktor değilim. Avukat ve doktorlar bize lâzım. Biz öyle yasalar yapmalıyız ki, vekillerimizden öyle yasalar istemeliyiz ki tarımı koruyalım. Termik santral mahkemesi nasıl kazanılacağı önemli, onların nasıl uygun yerlere yapılmasını sağlayacak kanunları üretmeliyiz. Köy kurulmasına “hayır” deyip de dikkat buyurun; “termik santral kurabilirseniz” diyen kişiler her kimse, kanun, onlarla ilgili işlem yapmalı. Toprak Koruma Kurulu kararı çıkmadı diye dilekçe verdim. ÇED toplantısı bir daha ertelendi. Hicri abi aradı bugün, Toprak Koruma Kurulu kararı Çanakkale'de konuşulacakmış. Keşke daha önce haber verseydim! Oraya gelenler Çanakkale'den, belki Ahmet, belki Mehmet'in oğlu. Derdik ki toplanıp, “elini vicdanına koy buna evet-hayır de.” Eğer koridor oluşturup çıktılar mı hiç değilse insanları sattıysa çevreye zarar verecek bir şey yaptıysa, yüzü kızarırdı. Onun için bence derneklerin daha kurumsal olması bir çatı altında olması gerekiyor.

Heyecanla son anda koşturuyoruz, ama daha önce bir çalışmamız olmadığından kurumsal olduğunda daha kalabalık daha güçlü olduğunda, toplantıya girende, bizim gibi bir insan yukarıdan birileri, “bunu geçir” diyor, ama biz, o valinin önünde iyi yönde akıllı bir şekilde konuşursak adam da diyecek ki “sayın genel müdürüm valiliğin önünde 1000 kişi toplanmış köye hayır demişim termik santrale nasıl evet diyeyim” diye yüzü kızaracak vicdanı sızlayacak. Hem de yukardaki “bu ÇED’i geçir diyen adama da” kendisini savunmak için sebep olacak diye düşünüyorum.

Tanfer Dinler: Dışarıda ne olduğunun farkında mıyız? Küçük bir grup dünyayı nasıl ele geçirdi? Evet, sabahtan beri anlatılanlara tarihsel bir değerlendirme yapalım:

Rockfeller 1932’de dört oğluna görev vermiş. Birinciye, Gençlik eğitimi medya. İkinciye psikoloji sosyoloji tıp. Üçüncüye enerji, petrol, kimyasallar. Dördüncüye tarım biyoloji ve biyolojinin tarımda uygulanması... Dördüncüye - altını çiziyorum- “tarımla biyolojiyi kesinlikle ayırma” demiş. Çünkü dünyanın geleceği burada. Savaş felan yok ortada. Ve demiş ki, “İkinci dünya harbinden galip çıkacağız. İşte o zaman bunlar gerçekleşecek.” demiş.

Henry Kissinger, -dışişleri bakanı- bakın ne demiş: “Petrolü kontrol edersen ulusları kontrol edersin yiyeceği kontrol edersen insanlığı kontrol edersin.” 26 Mayıs 1988 bazı gruplar tarafından dünyanın en talihsiz günü seçildi. Çünkü baba Bush 26 Mayıs 1988’de Monsanto Sözleşmesini imzaladı. Bush GDO’lu ürünlerin diğer geleneksel tarım ürünleri ile eşit muamele göreceğini “ABD başkanı olarak garanti ediyorum” dedi. ABD düşmanı değilim, ama tarihe bakarsanız tarihi gerçekler bunlar. 1988 Monsanto’ya özgürlük! Doğal gıda maddesi sayıldı tüm ürünler. Teste gerek yok dendi. Hiçbir test yapılmadı. Tüm patent hakları Monsanto’ya verildi.

Federal sağlık örgütü FDA, posilacın, ineklerde kullanılmasına izin verdi, % 30 verim artışı oldu. Bizim gibi bir grup, “aman yapmayın, üç sene sonra bitersiniz” dedi. İki sene sonra hayvanlar dökülmeye başladı. Güney Amerika’ya girildi. En son 2003’te Irak’a, ABD müdahale ettiği zaman ilk icraatı gıda yardımı oldu; tüm GDO’luların girişi sağlandı. Ondan sonra Asya’ya girildi. Sistem böyle yürüyor. Dow, Monsanto, Dupont... Üç-dört şirket yan yana.

Bill Clinton geldi. Bill Clinton, “Monsantodan iki yönetici istiyorum” dedi. Tarım Bakanı Vanneman, Savunma Bakanı Rumsfeld! Ne kadar ilginç, tarım ilaçlarını kullanma noktasına geldiğimizde, kimyasal ilaçlarla hiçbir farkı olmadığını görüyor muyuz? Peki amaç ne. Temel strateji özel ve kamusal çıkarlara yönelik amaçları aynıymış gibi göstererek dünyaya hakim olmak. Bakın. Çok basit bir olay. Ne dedik “egolarınızdan

sıyrılın". Hepimiz kişisel çıkarlarımızdan sıyrılalım. Bugün çok mutluyum kişisel çıkarı olan hiç kimse bu salonda yok, adım gibi inanıyorum. Kişisel çıkarları ile kamunun çıkarlarını aynıymış gibi gösteren kişilerin artistik önderliklerine "hayır" demelisiniz. İşte örgütlenmenin temelinde bu var. Bunu doğru yapabiliyorsanız, yapıyorsunuz demektir.

Yer: İsrail. Dünya şampiyonu bir çiçek, anavatani Anadolu. Kültürü almış size çiçek diye satıyor. Güney Afrika'ya bakıyorsunuz, Kraliçe Ankara geçisini vermiş. Afrika'ya "on iki tane verin" demiş kraliçe ve bugün Güney Afrika'nın tarımsal gelirinin % 26'sı Anadolu kazakları. Danimarka'ya "angora kazağı" diye gönderiyor.

Urfa'da ivesi koyunu var. Çıplak hayvandır İsrail'e bir bakıyorsunuz. İvesi koyunlarını almış yeni Zelanda bir ırkla beraber yan yana getirmiş, ortaya "avaşı" çıkmış, Avustralya şirketi tarafından Suudi Arabistan'a satılıyor. Hacca gidenler koyun kesiyorlar ya bizim koyunlar.

Yerelde ürünlerin doğrudan mutlaka ıslahı, çiftçiye kazandırılması lâzım. Projeleri desteklememiz lâzım.

GüneyAfrika'da otuz iki bin dönüm bağ... Bordo (Bordeaux) şarabı, Bordo'dan alınan üzümlerden yapılmıyor, GüneyAfrika'dan geliyor 80 sente. Üzerine "Bordeaux şarabı" damgası ile siz 80 Euro vererek içme noktasına geliyorsunuz.

Burası enteresan: bölgenin bütün dataları çıkarıldı. Çok dolu yağıyor. "Organik tarım yapalım" dediler. 1200 kişilik kooperatif, "organik tarım yapalım" dedi. Ne yetiştireceğiz? Bizde terslik her şeyi yetiştiriyoruz da nasıl pazarlayacağız. Halbuki nasıl pazarlayacağım, neyi yetiştireceğim konusu önemli sonuçta... Elma İngiltere'de çok yeniyor, oraya fidanları dikildi. Birinci parsel yüz on bin dönüm ve devlet yaptı. Bu kooperatif ve devlet yaptı. Özünde inanmış insan var. "Ölmeye var mıyız" dedim ya. İnanmış insanlar bu işe sahip olsunlar. Kademe kademe büyüyor. Her cumartesi altı gemi dolusu organik elma İngiltere'ye ihraç ediliyor.

Büyük Sahra Çölü dünyanın en büyük çölü. Burada nasıl bir çiftlik kurardınız? Dünyanın en büyük çiftliği orada projelendi. Almanlarla Japonlar yan yana geldiler ve dünyanın en büyük çiftliğini orada projelendirdiler: Güneş çiftliği! Çiftliğin özelliği, 2014 yılında üretime başlayacaktı. Avrupa Birliği enerjisinin tamamının on katını üretecekti. Buyurun enerji! Nükleer santrale, HES'lere gerek yok. Bizi topladılar -ben aynı zamanda risk yönetmeniyim- Çernobil'den geliyorum; 2011 Sensai'den geliyorum. Radyasyonun ne yaptığını çok iyi biliyorum. Rapor sunduk tek soru sordular: "Nükleer santralde ki risk nedir?" Sıfır riskli nükleer santral teknik olarak yapılamaz, ama iki ay sonra karar alındı santral yapılsın diye. Güneş enerji santrali için "bu santrali yapamazsınız" dedim Almanlara.

“ABD var mı?”

“Yok.”

“Mümkün değil” dedim.

2014 yılında üretime başlayacaktı. Bir yandan ne oldu biliyor musunuz? Sahra nerede? Libya Mısır arasında. Bir anda “arap baharı” başladı. CIA rolü bu işte. Ne oldu? Proje başlamadı. 1932'den bugüne böyle bir dünya geliyor. Neye karşı olduğumuzun hesabını yapar mısınız? Bunun için “ölüme hoş geldin sefa geldin” demek zorundasınız. Buna varsanız yürüyün yoksa hiç başlamayın derim.

Çevreci bir mimar var. O da manyak, bana da manyak hoca diyorlar. Bizim hoca olmamız hocaların yanında haddimiz değil. Mimar derki, “bana toprağa bir taş ve beton yığdıramazsınız” der. “Biz” diyor “Burj El Arabı yapacağız.” “Yapalım, doldurun denizi” diyor. Yapalım diyor ve yapıyor.

Obama başkan seçilmeden önce diyor ki, “bana proje yapar mısın”, “New York göbeğinde su bul.” O su 186 metre. Dünyanın en büyük serasını görüyorsunuz. Özelliği dünyadaki bütün sebzeler orada, organik olarak yetişecek yakında bitecek. Orası bir AVM, sizinkilerden biraz farklı değil mi? Oradan gidip sebzeleri toplayacaksınız. Evinize götüreceksiniz. Dolayısıyla bir tarafta silah tüccarları, kimyasallar, dünyada yayılırken, diğer taraftan halk, bunları isteyerek başkanları seçime götürüyor. Ama ABD’de hiçbir başkan silahlanma ile ilgili tek bir yasa çıkaramadı. Obama directti küçük bir yönetmelik çıkarttı. Özgürlükler ülkesinde her 100 kişiden 91’inde silah var. Her 100 evin 81’inde silah var. Özgürlükler ülkesi!

Biz ne okuduk peki? 200 yıl önce Çinli demiş ki: “Bir yıl sonrayı düşünüyorsan tohum ek. On yıl sonrası ise düşündüğün ağaç dik. Eğer yüzyıllarsa düşlediğin insanları eğit o zaman.”

Ben bu yolda yürüyorum. Köy köy dolaşıyorum sadece köyleri de dolaşmıyorum. 28 yıldır İstanbul Üniversitesi ve 14 yıldır Marmara Üniversitesinde eğitim veriyorum. Gençlerle bilgilerimi paylaşıyor onlardan çok şey öğreniyorum. Her yıl yaklaşık 30 üniversitede eğitimlere katılıyorum. Çiftçilerle de eğitimler sürüyor. Gece üç buçuk, çiftçiler ilkokuldalar. Soruyorum: Çanakkale’ye gece üç buçukta geliyorum ve “şu sizin listeyi davet edin” desem kaç kişi gelirdi? Hiç tanımadığınız adam köye geliyor. Köydesiniz. Gümüşhane, MustafaKemalpaşa–Bursa-. İçeride 750, dışarıda 700 kişi var. Muhtar “köye gelmeyin” dedi ve ilçede düğün salonu kiralamak zorunda kaldı. Gece birde ne anlatıyor olabilirsiniz ki, adam sizi dinlesin. Hangi dilden konuşuyorsunuz. Ben size şimdi öyle bir dil konuşayım ki hayatta duymadığınız ve anlamanız mümkün değil, ama oradan geliyorum. 45 bin mezradan geliyorum... O zaman neredeyiz? Aynı dili konuşan, o bilgiye ihtiyacı olan insanlarla beraber. Bunlar neden

buradalar? Bilgi açtık insanları bilgiyle doyurduğunuz anda, devamında nasıl para kazanacağını, nasıl katılımcı olacağını anlattığınızda oluyor bunlar. Bütün projelerin başında katılımcılık var. Katılmıyorsanız yoksunuz. Katılıyorsanız sizin emrinizdeyim. En gencinizin bile emrindeyim. Sistem böyle yürüyor. Çevre güvenliği, tarımın, üretimin gıdanın güvenliği bütün bunları sayabiliriz. Gıda güvenliği için önce toprak ve su.

1977 yılı. İlk otomatik damla sulamayı kurduk. O boruyu sırtımda getirdim. Bazı ülkeler beni “sanayi casusu” diye tanıtırılar doğrudur. Bazı ülkelere o nedenle giremiyorum o da doğrudur.

“Hocam ayıp değil mi teknoloji çalışıyorsunuz.”

“Hayır” diyorum, “dedelerimden çaldıklarınızı geri alıyorum.”

Öyle bir dünyam var. Bakın Ziraat Fakültesi hocaları ve öğrencileri gelmişler; size bilgi veriyorum. İçinizden birisi dese ki, “bu manyak herifin dediğini yapacağım” ve yürüse... Birşeyi kazanmış oluyorum.

Yıllar sonra bir ziraat mühendisi “katılımcı damla sulama sistemi yapacağım” demiş, gitmiş. Neredeyiz? Orada diyorum ki, yakın bir gelecekte araziler; içinde bir öküzün dönemeyeceği kadar küçüldüğünde, hiç bitmeyecek sanılan sular çekildiğinde bu boru; bir bahçenin değil, bütün köyün, ilin ve hatta ülkenin sınırlarını çezecek şekilde tek merkezden kumanda edilerek tarımın ve ülkenin geleceğini kurtaracak en önemli araçtır. Şimdi soruyorum “boru mu bu?” Unutmayın ki, su, sizin bizim ve gelecek nesillerin ortak malı diyorum yıl 1977. Tarımdaki olaylar 10-20-30 sene sonra ortaya çıkacak. Gelecek neslin mirasını yiyoruz hep beraber. Onlardan biri Isparta Eyüpler köyü... 16 yıl önce cep telefonu kumandalı damla sulama sistemi yaptık. İki ay sonra bir gittik “abi” diyor adam kahvede “2530’u çevirsene” diyor “n’apıyor bunlar” dedim, “suyu açıyorlar” dedi. Köylü gitmiş başka şeyler yapmışız yanlışa bak. Ondan sonra Akşehir belediye başkanı aradı beni. “Esas buraya gelin kurunda görelim” dedi. “Dokuz köyü birleştirebilir miyiz” dedi. “Birleştiririz” dedim. Dokuz köy bir merkezden sulama. Konya ovasında doksan bin kuyudan on iki bini otomatikman kapandı. Uydu kumandalı Avrupa Birliği sulama sistemi o. “Sosyal proje yapar mısınız” dediler. Kızımız geldi “hocam ben internetten domates satmak istiyorum” dedi. Hocalarım ‘Git o manyak bilir’ dediler size gönderdiler.” Dedim ki, “Doğru yerdesin ne yapacağız?” Üreticiyi bilinçlendirmemiz lâzım. Tüketiciyi bilinçlendirmemiz lazım. Nasıl yiyeceğini anlasın. Nasıl zor iş, hayır o sırada Vodafone benden su bilinci projesi istemişti. Tarımda biz suyun %75’ini kullanıyoruz. Tarımdaki suya çare bulmalıyız. Hocalarıma yalvarıyorum artık vahşi sulama diye şeyleri kitaplara yazmayın. Minimum su kullanımı. Damla sulamayı konuşuyoruz. Projeyi yaptık. Dedim ki “Tülin bu proje çok önemli. 3.5 milyon çiftçiye gideceğiz. Dünya da 3.5

milyon çiftçiye giden sulama projesi yok. Onlarla ilgili sorumluluk projesi yok, sen” dedim, “kadın girişimciler dünya şampiyonu olacaksın. Nobel'e aday olursun, alır mısın bilemem” dedim. Güldü. 2014 yılında, -tarımsal platform sayfasına girin- 2014 Kadın Girişimciler Dünya Şampiyonu oldu. Nobel'e aday gösterildi. Kâhin olmaya gerek yok. Yeter ki, zincirin tüm halkalarını dolaşalım. Sizin de, zincirin tüm halkalarında ciddi anlamda sıkı sıkıya bağlı olmanız lâzım. Bana dedim Türkiye'nin en çorak arazisini verin. Söke ovası 640 bin dönüm. Türkiye'nin en çorak arazilerinden birisi orada. İki ürün görüyorsunuz birisi buğday, birisi mısır. İkisi de Avrupa rekoru.

Kenan Hoca'nın Çanakkale'de yapmış olduğu hesaba gelemim:

Çanakkale'de tarım ürünü girdisini, inanın üç katına çıkartmamak imkânsız değil. Verim mi? Hayır kalite. Altını çiziyorum bakın, doğal afet diye bir şey yok. Doğa afeti var. Doğanın bize geri verdikleri var. Biz onu mahvettik ya, o da bize geri veriyor. “Gelin” dedik “bir şey yapalım. Devlet millet el ele vererek çiftçinin önce canını sonra malını güvenceye alalım”. “Sen kimsin” dediler, “vatandaşım” dedim. Yola çıkalım dedik çıktık. Hangi projeyi yaparsanız yapın önce pilot projeniz olur. Çanakkale'nin çevreyle ilgili pilot projesini söyleyin bakalım dedikleri zaman, hangi ilçede hangi ürünle neyi yapıyoruz. Hava mı su mu toprak mı? Çiftçi mi, örgütlenmemi bunları bilmemiz lâzım. “Avrupa Birliğinde bile olmayan sistem kuracağız” dedik, “olmaz” dediler. En büyük kooperatif kurma noktası bu. Dolayısıyla herkesi kucaklayacaksınız, siyasi partiler dahil. Partiler üstü bir politika ile gideceksiniz ama partilerde sizinle aynı türküyü söylemek zorunda kalacaklar. Zorunda kalacaklar diyorum çünkü, yaptım biliyorum gene yaparım. Kırk bir ülke “nasıl bir sistem” diye geldi. Diğer ülkeler çağırdı tanıtıma gittik. Avrupa Birliği dönem başkanlığı eşgüdüm toplantısı Atina, Mayıs 2003. 23 ülke davetli, temsilcileri var ve ben de oradayım. Korsan olarak! Niye oradayım biliyor musunuz? Avrupa Birliği anayasasına bir madde eklenecek. Oraya kadar geldik, Fırat ve Dicle uluslararası sudur. Dünyada hiçbir nehir, uluslararası su değildir. Böyle bir karar alınıyordu. Biz orayı dağıttık. Böyle bir karar alınamadı. Çevreyi küresel boyutta gördüğünüz anda, -Çanakkale'ye indirgeyin- yerelde çözmeyeceğiniz sorun yok. Avrupa Birliğinin “bu teknoloji bu sistem bizde yok” dediği davet ettiği tek Türk'le karşı karşıyasınız. Brüksel'de parlamenterler grubunu görüyorsunuz. Slaytların sonunda şöyle bir laf var: “Şu anda sizlere tanıtmamı istediğiniz tarım sistemi ve otomasyon sisteminin dünyada bir eşinin olmaması daha anlatılacak çok şeyimiz olduğunun çok güzel bir örneğidir. Önümüzdeki günlerde uygulamaya geçecek olan Tarım Sigortaları Kanunu'muz ise AB deki ikinci Tarım Sigortaları Kanunu olacaktır. AB üyesi ülkeler şunu çok iyi bilmelidir ki; AB Türkiye'nin olmazsa olmazı değildir. Türkiye'nin genç ve eğitimli

nüfusu, AB ülkelerinin tamamının toplamından daha fazla sayıdaki ziraat mühendisi ve veteriner hekim varlığı yanısıra Avrupa'daki müteşebbisleri ile Türkiye'nin gücünü herkes bilmektedir. Avrupa Birliğinin bayrağına bir ay ve bir yıldız eklenmesi ile AB'nin geleceği çok daha parlak ve güçlü olacaktır. On sene sonra çok geç olacak. Gelin geç kalmadan bu gücü kullanın.” demişim. Brüksel, Mayıs 2005. On sene geçti di mi. Ne oldu battı mı Avrupa Birliği, battı. Siz farkında değilsiniz. Avrupa Birliği fiilen yok. 3 Haziran'da oylama olacak, İngiltere Avrupa Birliği üyesi değil mi? Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde bizim hazırlandığımız şeylere uymuyor. “Uymuyorum” dedi “isterseniz atın”. 3 Haziran'da bir daha oylamaya gidiyor. Hangi birlik? Birlik burası. Sizsiniz birlik, gücünüzü bilin. Tıbben, “mümkün değil yapılamaz” denilen şeyleri yapmak mümkün. Siz de yapabilirsiniz. Tarım Sigortaları Kanunu'nu yazdık. TARSİM kuruldu, sistemleştii. Çiftçinin malları güvenceye alındı.

Gelelim kadınlara, kadınlar nerede? Çiftçi traktörden düşüyor ölüyor. Geriye kadınlar kalıyor. En büyük risk orada. Arazi paylaşıyor, tarım bitiyor. “Buna çare olalım” dedik. Yurt dışında farklı gösteriliyor ama şunu söyleyeyim. Meksikalı işçiler ile ABD'de biz, tarım arazisine çalışmaya girdik. Elimize bir kâğıt verdiler ne diyor biliyor musunuz? “Bu iş yerinde başınıza gelen her şeyden hiçbir şeye kadar, hiç kimse sorumlu değildir. Sadece siz sorumlusunuz.” O zaman öyle bir polişe yapalım ki çiftçiye herşey olsun. Şu anda Türkiye'de ahengi düzeni bozacak çalışmaları bitiriyoruz. Kadınlar için çiftçi birliği yapsın diye, tarım krediye proje yaptık. Tarım kredi çiftçilere kaza sigortası yaptı bir milyon dört yüz elli bin çiftçi sigortalı oldu. 59 lira veren adam 100.000 lira teminat karşılığı alıyor. Adam daha parayı ödememiş, sürüyor traktörden ölüyor ama kadına cenazede yüz bin lira ödemeyi taahhüt eden programı yaptım. Ben sigortacı felan değilim. Sadece vatandaşım.

O kadar çok şey varki, inanamazsınız. Yeterki, doğru zamanda doğru yerde olun. Öğretmişiz birşeyler. Hangi projeler var. Çiftçi nasıl kazanır dedik. Eskişehir Damızlık Keçi Koyun Birliği ile yereldeki hayvan ıslahı var, sekiz yıldan beri devam eden. Eskişehir'den koyunu yüklüyoruz 45 kilo, İstanbul'a indiriyoruz 40 kilo. Neden? Stresten en çok etkilenen hayvanların başında koyun gelir. 5 kilo kayıp. Her yıl 300.000 koyun İstanbul'a gidiyor. Ne yapar arkadaşlar? Şu anda yeni proje başlayacak Türkiye'nin en büyük entegre tesislerinden biri kurulacak. Hayvanların tırnaklarından protein yapacağız. Bütün doğal gübreler oradan gelecek. Hayvan atıklarından. Peki neredeyiz. Her gün başka bir yerdeyiz. Ama doğru, iyi güzele hizmet etmeliyiz. Siz elma, ben hünnap yetiştiriyorum kırk yıldan beri. Bakın her iki dakikada bir kişinin ayağı kesiliyor. Şeker hastalığından. Çin hariç. Nasıl olur ya 1,5 milyar insan var. Çinliler dört bin

yıldır hünnap yiyor. Bilginiz olsun. Kolestrol n iki düşmanı var. Biri hünnap diğeri sirke. Hünnap sirkesi olursa ne olur dört çarpı dört olur. Ben her sabah zeytinyağını içiyorum, akşam da sirke içiyorum. Siz normal insanların yediği, hiçbir şeyi yemiyorum, zeytinlerime gübre atıyorum. Doğal  r nlerin sınırını zorlayalım. İlk  zel bal ormanı Çanakkale'de kuruluyor. İlk  zel bal ormanı burada yapılıyor. Gelin bunu  oğaltın. Florayı yok etmenin bedelleri çok daha ağırdır.

Ben dostlarımı

Ne kalbimle...

Ne de aklımla Severim.

Olur ya,

Kalp durur

Akıl unuttur

Ben dostlarımı ruhumla severim.

O ne durur, ne de unuttur.

Sizi seviyorum. Tarıma hizmet edenlerin hizmetk rım.

4. Oturum
Çevresel Değerler Eğitimi Ve Alternatif Gelir Kaynakları
*Moderatör **Doç.Dr.Ekrem Tufan***
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Program

09:00 - 09:20	Açılış Konuşmaları
09:20 - 10:50	1. Oturum Çanakkale'de Ekolojik Mücadelelerin gelişim süreci (Moderatör: Umut Önder)
11:00 - 12:30	2. Oturum Çevre Hakkı, Hukuki Süreçler, Mücadelede Yaşanan sorunların İdeolojisi (Moderatör: Ali Aydın Çalıdoğru)
12:30 - 13:30	Yemek Arası
13:30 - 14:30	3. Oturum Toprakla Bağlı Geleceğin Artırma Yolları ve Tarımda Organiklenme (Moderatör: İsmail Diner)
14:30 - 14:40	Ara
14:40 - 15:40	4. Oturum Çevresel Değerler Eğitimi (Moderatör: Ekrem Tufan)
15:40 - 15:50	Ara
15:50 - 16:40	5. Oturum Mücadelelerin Akademiye Etkisi (Moderatör: Çoşkun Çoşkun)
16:40 - 17:30	Ara (Sonuç Bildirimi)

Doç. Dr. Ekrem TUFAN

Doç.Dr.Ekrem Tufan(*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*): Son derece güzel sunumlar oldu. Çevresel eğitim nasıl verilebilir? Öncelikle iki ayağı var bunun; Formal eğitim olabilir, formal olmayan eğitimler olabilir. Üniversite'de her bölüme önerilebilir. Resmi eğitimde var olan eğitimin içeriğine müdahale edilebilir. Sonrasında ki, ikinci aşamada alternatif projeler konusunda, tarımsal projeler konusunda doyurucu şeyler söylendi. Bunun için teşekkür ediyorum. Bunun ikinci ayağı olabilecek projeler turizmdir diye düşünmekteyim. Turizmin değişik alanları alternatif alanları var, biraz daha öneriler, deneyim paylaşımı ve öneriler olarak gelirse sevinirim. İlk aşamada, şu eğitim kısmının, hızla üzerinden geçelim derim. Eğitimcilerimizde var. Önce onlardan alalım isterseniz. Neler yapılabilir bu konuda? Çevre eğitimleri kime yönelik, nasıl verilmelidir? Sizin görüşlerinizi duymak isteriz.

Hüseyin Soylu: Bence, köy enstitüleri vardı, ama orada koyun keçi nasıl yetiştirilir domates nasıl yetiştirilir, onların bilgileri varmıştı. Örneğin biraz önce söylemeye çalıştığım gibi köy enstitüleri zamanındaki olaya geri dönmek, bugünkü şartlara uyarlayarak doğa dersi vermek. Türkçe matematik gibi. Doğa varsa, doğadaki tüm canlıların da bizimle aynı hakkı var. Doğa yaşıyorsa canlılar yaşayabilir. Paramız var imkânımız var diye gidip, koyun en güzel yerine, kumsalın en güzel yerine bir takım prosedürleri aşıpta gökdelen yapmaya, doğayı kızdırmaya, ona tsunami yarattırmaya hakkımız olmadığını, daha en temelden anlamamız gerektiğini düşünüyorum.

İsmail Karaca(*Emekli Öğretmen*): İlk önce doğayı korumalıyız. Bunun içinde doğadaki yeşili, oksijeni, sularımızı korumalıyız. Sevgili valimizin imzaladığı altın madenlerinin yaratacağı çirkinliği önlememiz gerekiyor. En küçük altın madeninin bir senede bıraktığı siyanürlü çamur 5 milyon ton. Bunun suya, havaya doğaya katkılarını düşünün. Biz önce doğayı korumalıyız. Bu tür kişilerle mücadele etmeliyiz. Edemediğimiz sürece ne yaparsak yapalım boş. Ektiğimizi alamayız, doğayı korumadığımız sürece. Her zaman doğayı korumalıyız. Gerektiğinde bütün sivil toplum kuruluşlarıyla bir araya gelip mücadele etmeliyiz, yoksa buradaki mücadele boş olur.

Prof.Dr.Telât Koç: Eğitim konusunda okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite hepsinde çevreyle ilgili eğitim var. Bence şu anda eğitimde çevreyle ilgilendirdiğini düşündüğüm felsefe eğitimi eksik. Çünkü var olan eğitim hiçbir işe yaramıyor. Felsefi alt yapıyı almayan öğrenci, çevreyi de diğer konularda biyoloji ya da diğer geçen konuları

anlamsız şekilde ezberleyip, al gülüm ver gülüm notumu alayım sınavı geçeyim diye öğreniyor yaşam tarzı haline getirmiyor. Düşünen, üreten, sorgulayan öğrenci olmadığı sürece 5-10-50 tane ders koysanız hiçbir işe yaramıyor. O nedenle okullarımızın her aşamasında ortaçağ mantığına doğru gidiyoruz. Okul öncesine dair, artık diyanet ve milli eğitim beraber eğitim programları yapıyor. Burada siz 50 tane çevre dersi koysanızda hiç bir işe yaramaz. Öncelikli, benim gözlemlediğim eğitimin içindeyim ve gelişmeleri çok yakından takip ediyorum, eğitimin her aşamasına felsefe eğitimi konulduğunda zaten düşünen, sorgulayan birey diğer alanlarda iyi bir bilimsel eğitim alırsa çevre konusunda zaten aradığını bulur. Bu konuda şu anda eksiklik var Türkiye'de ve bu konuda eğitim gittikçe bozuluyor. Hatırlarsınız 4+4+4 süreci ve diğerleri, özellikle kızların büyük kısmı okul dışına çıktı şu anda. İstedığınız dersi oraya yerleştirin hiç farketmiyor. Çevre eğitiminin öncesinde, böyle bir sorun var. Bu aşılmadığı sürece 10 tane çevre eğitimi dersi koyun hiçbir işe yaramaz.

Şahabettin Kalfa: 1994 yılında Çanakkale çevre gönüllüleri derneği kurucu üyesiyim. 1994 yılında derneğimizi kurduğumuz andan itibaren, kentte yeşil alan eksikliğini farkına vardığımız için yeni alanlarda yeşil alan oluşturulması için belediye ile işbirliğine gittiğimizde, diyeceğimiz yerin etrafındaki halka dedik ki, “buraya ağaç diyeceğiz, ama siz dibinde marul, soğan gibi günlük ihtiyaçlarınızı karşılayabilecek bir şeyler ekebilirsiniz. Ağaçlara zarar vermediğiniz müddetçe ekim yapabilirsiniz.” Bir sözleşme yaptık. Onlara imzalattık ve onlar ettiklerini suladılar, ama yararlanan ağaçlar oldu. 5 yılda ağaçlar 10 yaşında gibi yükseldi. Önemli olan, doğanın dilini bilmek. Doğanın dilini biliyorsak ona çözüm yolları üretmekte kendiliğinden hallolabiliyor. 2000'li yıllarda bozuk satırlı orman alanını Dümrek köyüyle işbirliği içinde ceviz dikme projesi yapıldı. Ağaçlandırma erozyonu kontrol baş mühendisliği ile cevizler dikildi 1 sene sonra muhtar Celil bey bana 2 ceviz getirdi. Hocam bu ağaçlar meyve verdi size hatıra olarak 2 tane getirdim dedi. Beraber işbirliği yapabilmek etrafında tali ürünler yada doğadan nasıl yararlanabilirizi açmak için bunları anlatıyorum. 2004 yılı eylül ayı Vali Süleyman Kamçı, ÇTSO ile toplantı yapıyor madencileri Çanakkale'ye çağırması; “gelin bu bölgede maden çok madenleri işletin” diyor. “Siz yapmazsanız yabancılar gelecek onlar işletecek. O nedenle ortaklık kurun beraber işletin” diyor. O zamandan itibaren yüzümüzü Kazdağlarına çevirdik. Dağın farkındalığını bu kent, ancak o zaman anladı. “Orada bir dağ var uzakta gitmesekte görmesekte” meselesini o güne kadar Çanakkaleli, Kazdağından yararlanmayı bilmiyor, sözünü etmiyordu, ama mitolojik İda orada duruyordu. Üniversiteye gittik bu

konuda Kazdağlarında bilimsel çalışma var mıdır yok mudur nedir öğrenelim diye.. Dernek olarak,“ne yapıyorsunuz” diye sormaya gittik. “Hocam dediler Kazdağını biz hiç çalışmadık” dediler. 18 Mart Üniversitesi Biyoloji bölümünden hocalar,“kaz dağını biz hiç çalışmadık” dediler. Ne yapacağız?“2005'te sempozyum yapalım”, dedik..“Hocam sen bizi rezil mi etmek istiyorsun” dediler. “Neyi sunacağız?”. O zaman 2006'ya sivillerle beraber Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi işbirliği içinde 2006 Kazdağları 2.Ulusal Sempozyumu yapıldı. Ama biz 2005'te bir şey daha yaptık. Üniversite bir sene hazırlık yapacak ya; biz dedik ki, “Bayramiç'te çevre eğitim kursu düzenleyelim.”İki hafta boyunca birer haftalık gruplar halinde 2 dönem çevre eğitim kursu düzenledik. Bayramiç belediyesine konuyu aktardık. Dediler ki,“Bizim yüksek öğrenci yurdu boş. Siz kimleri çağıracasanızçağırın.” Katılımcılardan 50 lira aldık. Bir hafta boyunca yemek konusu, öğretmenleri mutfağından ayarlandı. Katılanları hergün bir köye götürdük. Bir gün Karaköy Kurşunbatmaz dalak suyuna götürdük. Bir gün Çırpılar Uzunoluk hattına götürdük. Üçüncü gün başka parkura götürüldü. Bir gün kenti gezdirdik. Antik tur yaptık. Böylece bir yandan yöre halkını tanıtırken, bir yandan gelenleri bilgilendirmek anlayışı içinde yaptık. Kimlerden yararlandık bu dönemde? Üniversitedeki akademisyen hocalarımızdan yararlandık. “Gelin doğaya girin, bu kişilerle yürüyün hem siz öğrenin hem gördüklerinizi anlatın. Ve böylece süreci başlatmış olalım.” Buradan Telât Koç, Kenan Kaynaş, Murat Türkeş ve hepsine selam olsun. Böyle 2 dönem yaptık. 2. dönem öğrenciler içinde Çanakkale'den gelen grupta vardı. İbrahim Gül ve arkadaşları o dönemde kursiyer olarak gelip doğaya ilk adımı atıp mücadeleyi bugüne getiren grupta vardı. Eko-turizm diyoruz. Otantik köyler tespit edilip pansiyonculuk yapılarak, orada kalmaları sağlanırsa eko turizm anlamında doğa ile içi içe olma anlamında taşla betona otellere yığılamaya gerek kalmadan çözebiliriz diyorum.

Bülent Özüren: Köy pansiyonculuğu geliştirilebilir. O insanlara ekonomik olarak yaklaşmak ürünlerini pazarlamak olduğu gibi uygun şartlarda turizmi yaşatabiliriz. 5 yıldızlı otel yerine köyde konaklamaya gelinebilir. Evlerini verebilirler. Birkaç ev para kazanınca daha büyük evler de bu iş yapılabilir.

Ümit Özyayla(Rehber): Kaz dağları bizi çok ilgilendiriyor. Belediye 5 yıldır “Kazdağlarına sahip çıkmaya gidiyoruz” projesi kapsamında halkı Kazdağlarına götürüyor. Kazdağlarını, Çanakkale halkı, basından okuduğu dışında “ayazma” olarak biliyor. Ayazma ve Zeytinli

bölgesini biliyor. Altın madeni çalışmasını halkımız çok bilmiyor. Anket çalışmasında “geziden ne kazandınız?” sorusu oluyor. Turistik gezi olarak başladıkları gezi sonunda altın madeni çalışma sahalarına götürülünce şok oluyorlar. Gezinin turistik amaçla belirlendiğini altın madenine gidince gezinin boyutunun farklı olduğunu ve çok memnun kaldıklarını ifade ediyorlar.

Bu konuyla ilgili belli aralıklarla halkımızı bilgilendirmeliyiz. Kaz dağı piknik yeri olarak bilmesinler. Değerli akademisyenlerin vereceği bilgiler önemli. ÇED nedir diye soruyorlar bana. Bizde açıklamasını yapıyoruz. Bilgileri yaymalıyız. Çok daha iyi olur diye düşünüyorum.

Prof.Dr.Türker Savaş: İnfomal yolları kullanmak gerekiyor galiba. Felsefeyi çok kısa süre içinde ne yazık ki okullara koyamıyoruz. İş gönüllülere düşüyor. Her türlü, yönetimi kullanmak için bir şeyler üretmemiz gerekir. Bende çok önemsiyorum çünkü, öncelikle bilgilendirmek diye düşünüyorum. Çok zor insanımızı bu konuda eğitmek. Çok eğitilmiş diye düşündüğümüz insanların çevre konusunda konuştuğunuzda ya da çok daha basit bir örnekle çevre kirliliği dediğinizde, kendi çevresine bile sahip çıkamadıklarını görebiliyoruz. Bütün yolları kullanmak durumundayız diye düşünüyorum. Çok kısa sürede formal olarak eğitimin okullara girebileceğini düşünmüyorum. Felsefeyi veremezseniz o çocuk, çevre konusunu ders olarak alıp geçiyor. Alternatiften önce mevcudu iyileştirmeye yönelik çalışmalara ihtiyaç var. Alternatifi oluşturmak ve benimsetmek çok zor. Bazı konular varki, popülerite kazanmış süreç oraya götürüyor. Bunları belirleyebilmek gerekiyor. Uzmanlara ihtiyaç vardır. Ütopik projeler var, ama ne yazık ki, o kendileri ile birlikte bitiyor. Köylü olmak gerekiyor onu iyi tanımalıyız bir şeyleri benimsetebilmek için, siz gidince sürmesi için. Yaptıklarını iyileştirmeye dönük dahi çok şeye ihtiyaçları var. Küçük düzeltmelerle dahaiyi gelir elde edebilirler. Neden olmuyor? Bu eğitimleri eksik. Ben hayvancılık kısmında devreye girebiliyorum. Kenan hocam bahçe bitkileri olarak, ama biz yetmiyoruz. Bunlarla ilgili bir şeylerin yapılması gerekiyor. Mevcuttaki sorunlar bizde var. Nasıl iyileştirileceğine yönelik yöntemler de var. Oraya aktarmak onları dahil etmek kalıyor. Öncelik bunlara verilirse alternatiften köy pansiyonculuğu, bazı yerlerde kendiliğinden var oluyor, coğrafik sosyal nedenleri var. Nüfusun değişimi var.. Hepsi işin içine giriyor. Başka yerde bunu çok zorlamaktansa mevcut olanları iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapmak iyidir diye düşünüyorum.

Ülviye Çalıdağ(*Çanakkale Sağlık Çalışanları ve Emeklileri Derneği*): STK'ların tabela derneği olmaktan çıkarak, tüzüğüne uygun bir şekilde faaliyet alanı olarak özellikle çevreyi içine alarak çalışmalılar. Çevre konusunda eğitim programlarıyla üyelerinin duyarlılığını geliştirmeli. Çevre konusunda kriterleri olduğuna dair yol haritası olmalı. A-B derneğinde çevre ile ilgili kurum kültürü olmalı. Yerelde de, çevreye aynı şekilde bakan dernek, STK ve diğer kurumların bir arada hareket edebileceği bir anlayış geliştirilmeli. Alanlarında uzmanlık paylaşarak güç birliği oluşturulmalı, eğitimi bu yönde de geliştirerek çevre mücadelesinde duyarlılığın artmasında önemli bir rol oynayacağını düşünüyorum

Şahabettin Kalfa: Biraz önce bahsettiğim etkinliği yaparken Bayramiç meydanında gece kursları düzenliyorduk. “Çevre toplantıları kapalı mekânlardan kurtarılmalıdır” sözünü yıllar önce etmiştik yine aynen devam edelim. Çevre toplantıları kapalı mekânlarda olmamalı. Açık alanlara mutlaka gitmeliyiz bu, neresi olursa olsun, ama mutlaka açık alanlarda olsun.

Aşkın Değirmenci(*Turizmcisi*): Ben, otelci ve çiftçiyim. Zeytin üretiyorum ben de. Üzülerek söylüyorum sizler gibi kahraman değilim. Hikâyeleri sabahdan beri dinledikçe; “muhtarım kahramanmış”, 'manyak hoca' var “oda bir kahraman” diyorum. Ekstra adamlar var burada. Kenan Kaynaş ve Şahabettin Kalfa'yı tanımayan yoktur. Burada büyük mücadele insanları var. Kahramanlar kahramanları ağırlıyor ve ben en büyük faydayı elde ediyorum, bir şey bilmeyen birisi olarak. Şimdi ben otelcilikle ilgili konuşacağım. Zeytinle ilgili konuşursam “manyak hoca” beni dövebilir. Dün ilaç atıyordum. Bakın bizi hep şişirdiler ben bu işin içine doğdum, ama ben “manyaklık” yapayım, kendi sektörümü eleştireyim. Sektör yandaşı olarak garip gelebilir, ama bu konuya da dikkatçekmek istiyorum. Hep, “Bacasız sanayi” dediler, okullarda bize. Hiçte öylebir şey yok. Aslanlar gibi bacası var. Neden çünkü bir anda çok yüklü bir şekilde ne kadar odam varsa o kadar ev olmuş oluyor. Bugün bizim otelde 130 kişi banyo yapacak, yemek yiyecek, falan filan Bunun da ciddi bir yükü var aslına bakarsanız, kente ve çevreye. Ben bunun örneklerine baktım. Sizin gibi insanların yönetiminde daha çok ses sahibi olduğu yerlerde kanunlar çıkmış. Otel mi yapıyorsun kardeşim al vergisi bu kadar. Niye koymuş bu vergiyi çevresel etkisini verdiği zararın giderilmesinde kullanılmak üzere vermiş. Bütçe açıklarını kapatmak için değil. Her otelin oda sayısı doluluk miktarı kadar belediye katı atık bedeli alıyor bizden, bununla ilgili bir vergi konabilir turistik tesise. Turizmcilerin doğa ile ilgili hassasiyetleri had safhada olması lâzım dendi. En çok onlar etkilenecek diyorsunuz. Doğru söylüyorsunuz,

ama şimdi bir demeç aktaracağım, turizm profesyonelinin demeci bu. Bizim liderlerimizden lider örgütümüzün başındaki adamın demeci. “Rus turistlerden kaynaklana kaybı, Alman turistlerle gidereceğiz.” Ne zaman oldu. Sultanahmet'te 12 Alman öldürüldükten sonra bu demeci verdi. Bu kadar kör sektör temsilcilerinin bulunduğu sektörde top koşturan bir işletmeciyiz. Bu adamdan ne bekleyeceksiniz. Çevreyle ilgili ne adımlar atabilirki? Ne oluyor söyleyeyim; Türkiye'nin çokta elinde olmayan birşey olsa gerek, Turizm Bakanlığı yeşil yıldız diye bir uygulama çıkarttı. Güzel bir şey. Biz otelciler olarak, Turizm Bakanlığından onaylı bir otel olmak istiyorsak, başvuruyorsunuz. 3 yıldızlı otelsin ama 3 yeşil yıldızlı olmak özel birşey. Örneğin, odalarda, bende yetki olsa, mini barları yasaklarım. Külliye bir enerji sarfiyatı. Oradan kazandığınız bir şey de yok. Yeşil yıldız diyor ki katlara birer tane buzdolabı koyun, katlarda olsun. Evet enerji tasarrufu ile ilgili yerler var. Bunlar üzerinde çalışmaların çok olumlu sonuçlar vereceğine inanıyorum, ama her şey iyi olduğu zaman. Çünkü şu an hiçbir şey iyi değil turizmde. Bizimkiler atıyor tutuyor ya, “şöyle böyle” felan... Hani her sene patlardı turizm ya; turizm bu sene daha hangi tarafa doğru patladı onu bilmiyoruz. Sene sonunda turizmin patlamasının sonucu olarak neler patlayacak onu da göreceğiz. Bu yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Tarımı da etkileyecek çevreyi de etkileyecek.

“Köylerde neler yapabiliriz”e gelince; köy pansiyonculuğu dedik ya, köy pansiyonculuğu işi olmuyor arkadaşlar. Olmasına da sizin gibi değerli kahramanların daha fazla kafa yormasının gereksiz olduğunu düşünüyorum. Başka şeyler düşünmeliyiz. Köy pansiyonculuğu oluyorsa, çok gidiyorsa, o köy pansiyonu zaten satılıyor. Yeşilyurt'ta köy pansiyonculuğu olur mu? Adatepe'de Bozcaada'da köy pansiyonculuğu olur mu? Olmaz. Denizgözü'ye gidelim, şişirelim, herkes acayip para kazansın! Ne yapacak? İlk değerini bulduğunda satacak herif, yine el değiştirecek. Bakın Tahtakuşlar'da müze var. Başarılı bir işletme. Köye de faydası var. Müzenin içinde köyün ürünleri satılıyor. Kayadere'de taş müzesi açalım! Bunları da göz önünde bulunduralım. Denizgözü'nde bal ormanı kuruyoruz. Daha ziyaret edilebilir bir yer. Köylerde piknik alanı teşkil edilebilir. Sizler özel insanlarsınız bu konuda çok takıntınız olmayabilir. Türk konaklama endüstrisinin geldiği yerde, müşterilerin istekleri anormalleşti. Bir TV, klima, banyo ile çözemezsiniz farklılaştı. Köy pansiyonculuğunu satamazsınız. Oraya gelenler “çok memnun kaldık” diyecek sanıyoruz, böyle bir havaya büründü. Bundan ziyade başka türlü şeylere kalmalıyız. Hocamız çölü anlattı. Güneş enerji çiftliği yapılamadı. Bir arkadaşım var o da sizler gibi çevre kahramanı. Beni iki seferdir rahatsız ediyor. “Güneye cepheli kıraç bir arazi bul bana” diyor. Bulacağım, ama bizde 30 tane varis var. Ben çözemem o işi. Bu da mesela avantaj. Köylülere

diyelim ki “arazi bulun. Oraya güneş enerji çiftliği kurmaya hazır firma ve kredi var. Yabancı değil Türk.” Bunları köylüye söyleyelim. Oraya güneş enerji çiftliği kuralım. Güney ve kıraç arazi. Böyle bir çalışma yaparsanız ve denk gelirse aman şuna dikkat edin; enerji hatalarına çok uzak olmasın yoksa astarı yüzünden pahalıya geliyormuş. Öylede yapabiliyorlarmış bunların üzerinde duralım.

Hakikaten toplantılarla ilgili bence bir şeyler öğrendim. Geciktim, ama bunları başkalarına öğretmenin yolunu sizler bilirsiniz. Kahramanlar kahramanlara anlatmasın yayılsın bu.

Doç.Dr.Ekrem Tufan: Kimse formal eğitimden bahsetmedi. Öğretmenleri toplayıp eğitelim denmedi. Öneriler o yüzden gelmedi diye düşünüyorum. Biraz daha informal eğitimler olsun yapılmış var. Hâlâ yapılanları var. Çalışma grubu oluşturulsa, oturum sonunda sonuç bildirgesi hazırlanmak durumunda. Somut öneriler gelirse daha mutlu olacağım. Başka alternatif olabilir, hep tarım ve toprağa dayalı konuşuldu.

Bülent Özüren: Otel konusunda katılmıyorum. Köy pansiyonculuğu bir hedef. Tabii o 130 kişinin kaldığı otele bahsediyor. Köye gelecek insanların klima televizyon gibi böyle aletleri arayacağını düşünmüyorum. Sırt çantası, yürüyüş ayakkabısı ile gelenler gelecek ve doğal beslenecekler. Böyle bir hafta sonu geçireceğini ve bence elektriğin olmamasını bile kabul edeceğini düşünüyorum. Gaz lambası ışığı ya da şömine karşısında oturup ızgara yapacağını düşünüyorum. Bahçede yapılacak bir duşu tercih eder. Köylüler 50 lira gibi bir ücretle bence yapabilirler. Ekonomik olur. 200 lira tek kişi kalabileceği otele alternatif olacaktır. Kurşunlu'da yerleştim. Hiçbir şeyin olmadığı yerlere gideceklerdir diye düşünüyorum.

Hüseyin Turan(*Bireysel katılım*): Ne profesyonel arıcılık yapılacak miktarda arı vardır ne de tam bir arıcılık donanımı vardır. Eğitimler ayda bir yapılmaya başlandı. “Öğretmen kökenlisin, okula çevirdin burayı” dediler. Çok keyif aldıklarını da görüyordum. Sonunda hepsini 50 kovanın üzerine zorladık. Kimini teşvik ettik, kimini zorladık. Sonuç Tarım Bakanlığı verilerine göre Türkiye'nin en kaliteli temiz balını üreten yer Çanakkale. Birliklerle hiçbir organik bağım yok.

Turizm açısından söyleyeyim; Çanakkale çıkışlı Ayvalık turlarında Hasanboğuldu'yu programa koymadan olmaz. Mekân sahipleri ile görüşeceğim yemek yemeden olmaz. Sol ayağımı araçtan aşağıya indirdim burnuma makbuz dayıyor biri! “Bu ne” dedim. “Otopark parası”... Şimdi bilinç meselesi, ama önce eğitim. Çanakkale de arıcılar iyi bir eğitim aldılar.

Türkiye'de diğer arıcılar arasında saygı görüyorlar.

Ülviye Çalıdağ: Müfredata çevre ya da tarım konusunda ders eklenmesi konusunda Milli Eğitim Müdürlüğüne buradan çıkacak olan bildirinin iletilmesini, Milli Eğitim Bakanlığına gönderilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Bazı arkadaşlarımızda şu algı oluştu; “biz bize bu etkinliği yapıyoruz” diye düşünceler var. Çağırılan kurumlardan tam katılım sağlanamasa da hedeflenen kapalı bir gruptu. Çanakkale yerelinde, içerisinde aktif olarak bulunan kurum ve kişilerin bu etkinliğe katılımı yönünde bir kurgu yapılmıştı, onu da belirtmek istedim.

Ali Çalıdağ: Bu hafta aynı zamanda turizm haftası. 2-3 yıl önceydi, Kültürün orada etkinlik yapıldı. O günlerde Termik santral madencilik konusunda bugüne göre daha başlardaydık. O zaman toplantı sonrası -ismini hatırlamıyorum- turizmle ilgili temsilciye şunu söyledim:

“Sizin üst birliğin bağlantısı kaç firma var?”

“Şu kadar”

“Bu firmaların kaç arabası var?”

“Yaklaşık 200 bin kadar araç var, taşımacılık nakliye yapan.”

“Bakın siz çok güzel bir potansiyelsiniz.”

“Biz ne yapabiliriz çevreyle ilgili?” dedi;

“Hiç bir şey yapamazsanız, her arabanın arkasına, sırayla hangi bölge taciz altındaysa mesela, Kazdağlarını koruyalım afişini asın 10 gün o dolaşsın. Merak böyle uyandırılır. Amerika'da bir çukulata markası satışa başlamadan önce şehirlerin üzerinde uçakla, helikopterle boş paketler atıyor. İnsanlar yerlerde o boş paketleri görüyor. Kirletme bedelini belediyelere ödüyorlar. Marketlere gidip insanlar bu ürünü aramaya başlıyorlar. Ürün soruldukça marketlere gitmeye başlıyor. Doğu Karadeniz'deki insan, hem Cerattepe'yi görsün, hem Kazdığı'nı görsün. Hepsini görsün. Bunu yapabilecek en büyük güç elinizde; 200 bin tane gezen televizyon var.” diye söyledim. “Bunu yapın” dedim... Ne girişim, ne bir çalışma. Turizmciler daha çok ilgi göstermeliler. Çanakkale ve turizm için sizin farkındalığın artması artı değer. Bu ülkenin yükselmeyi yaşadığı dönemde elde edilenler zaman içinde baltalanmış. Kooperatifçilik, köy enstitüleri, öğretmen okulları baltalanmış. 1940'lı yıllara Marshall yardımları öncesine gidip neler yapıyormuşuz şimdi neler yapmıyordunuz gözden geçirmemiz yeterli. Çanakkale turizmde çok büyük bir potansiyele sahip görevim nedeniyle doğa bilimciler kadar çok dolaşmıyorum ama bayağı arazi içinde farklı yerlerde dolaşıyorum. Benim gezdiğim Ayvacık, Ezine'de bir gün önce affedersiniz, domuz dolaşmamış olsun. Bir öneri vardı bununla ilgili -hayvan severler hemen karşı çıkabilirler-. Bu

hayvancığınız üretime ciddi anlamda zarar veriyor. Çok hızlı üreyen bir hayvan. Üreme dönemleri dışında düzenlenecek bir av turizmi –geyik, dağ keçisi avlayalım demiyorum-, devlette teşvik ediyor, çünkü zarar veriyor. Sadece bu cinse karşı düzenlenecek kontrollü av turizmi -sonsuz bir öldürme vakasında söz etmiyorum-, bölgeyi bunun zararlarından nispeten koruyacaktır. Hem deciddi anlamda bir gelir getirecektir. Yanlış düşünüyor olabilirim, ama sadece yapılabilecek bir şeyden söz ediyorum. Çanakkale'nin bunun yanında sağlık turizmi ile ilgili çok ciddi imkânları var. Kaplıca turizmi dediğimiz yönden de çok imkânları var. Zaten o imkân olmasa madenciler burada olmayacak! Ne zaman, nerede aktif fay varsa oralarda kaplıca imkânı var. Kaplıcaların olduğu, aktif fayların olduğu yerde de maalesef maden var. Bu alternatif olarak değerlendirilebilir.

Nadire Çıplak(*Gökçeada Çevre ve Turizm Koruma Derneği, Resim öğretmeni*): Adamızda daha önce altın ve sintine konulu problemler yaşadık. Ancak bu problemlerin üstesinden halkla bütünleşerek yardım ettiğimizi düşünüyorum onlar her defasında hortluyor. Adada organik tarımın yaygınlaşması ve gençlerin organik tarıma yönelmesiyle ilgili problemlerimiz hâlâ çözemedik. Ada organik ada olmasına rağmen. Okuldaki öğrencilerime dedim ki, “çocuklar, nineleriniz dedelerinizden kalan, hiç değişmemiş tohumları toplayalım en çok kim tohum getirirse o ödüllendirilecek. Ve bunları velilerinize söyleyin ailelerden yerli genetiği ile oynanmamış tohum getirenler 5 Haziran tohum takası yapmıştık çok olumlu sonuç olmadı. Öğrencilerle bu sene okulun arka bahçesinde küçük bir yer ayırdık, evlerinden kazma kürek getirdiler herkes kendi sınıfının önünü çapaladı. 2 ay öncesinden yerli tohumları toplatmıştım. Yerli tohumu görsem de anlamam, ama anlayan öğrenciler var, onlar söylüyorlar. Onları kategorilerine göre ayırdık. Arka bahçeyi hazırladık. Çocuklar teneffüste top bile oynamaya gitmiyor arka bahçede o işlerle meşguller ve sahip çıkıyorlar. Bu organik ürünler büyüdüğünde onun lezzeti ile daha öncekilerin lezzetini kıyaslayabilme imkânı ortaya çıkacak. Belki ürün az olacak, ama biraz pahalıya satılınca çok daha fazla kâr edilecek. Dışarıdan bu organik ürünler için gelenler olacak, butik oteller oluşacak. Gökçeada gibi köysel ağırlıklı olan bölgelerde butik otellerin çok daha güzel olacağını. Çevresinde organik tarımında birlikte bütünleşebileceğini düşünüyorum. İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile iletişime geçip bu grup olarak illerden veya ilçelerden herhangi birinde pilot okul seçip benim naçizane başlattığım bu uygulamayı onlarda da deneyebiliriz diye düşünüyorum.

Fırat Tunabay: Türker hocanın değindiği konunun altını çizmek istiyorum. Burada önemli olan alternatif gelir kaynakları yaratmak değil

mevcut gelir kaynaklarının iyileştirmesi olmalı. Bahsettiğimiz turizm ve tarımla ilgili biz Bozcaada'da çok iyi gördük. Tarım, Bozcaada da birinci gelir kaynağı iken artık en son duruma düşmüş ve sadece turizm gelir kaynağı haline gelmiştir. Bahsettiğimiz o sevimli elektriği olmayan gaz lâmbalı dönemler Bozcaada da tarımın olduğu 1950'li dönemlerde, bir turizm olarak yürüyordu ve o turizm kimsenin gözünü korkutmuyordu. Yaşayan kişilere ek bir gelir kaynağı oluyordu. Bu sevimli haliyle ilerliyordu. Turizm öyle bir şeyki, bunun için geleceğe dönük planlama yapılmadığı taktirde tamamen elden çıkıyor ve kontrolsüz bir şekilde geliyor. Şu an Bozcaada'da yaşadığımız sorunlar, başta cici olarak giren turizmin başka bölgelerde de yaşanmasına neden oluyor. Pansiyonda kalıyor ve ben buradan arazi alayım pansiyon açayım karlı iş. Araziyi yapıyor. Halkta da şu oluyor; bu gelir kaynağı çok kolay emeksizde yapılabilir anlaşıyor oluyor. Tarım kenara itiliyor turizme dönülüyor. Tarımsal araziler başka kişilerin eline geçiyor orada nüfus olarak değişim başlıyor. Köylünün elinden çıkıyor, bir süre köylü iyi para eden pansiyonunu satabiliyor. Orada turizm geldiği anda yozlaşmanın da olduğunu görüyoruz. Turizmden kültürel anlamda fazla bir şey gelmiyor. Müşteri ne isterse ona dönülüyor. Bozcaada'da bir kimliğin turizmde de oluşmasını istiyoruz, ama bu kimlik hemen oluşmuyor. Tarımdan kopulmuş, sosyo ekonomik olarak büyük bir değişime uğramış, eski Türk-Rum kültürünün yürüyeceği bir şekilde istiyoruz, ama o yok. Şimdi plajlarımız beach-clup olma tehlikesi ile karşı karşıya. Böyle bir tehlike görüyoruz. Bakirliğini kaybediyor. Sürekli elimizden kaybediyoruz. Turizmi ilk başlarda sevimli olarak görebiliyorsunuz, ama sonradan büyük bir canavar haline dönebilir. Şu an adada en mutlu olduğumuz zamanlar turizm sezonu olmadığı zamanlar. O zaman yaşayabiliyoruz. Birçok insan, 1980 senesinden sonra adadan yerler almışlar. Şimdi de adadan kaçmak için yer arıyor. Siz de o duruma düşebilirsiniz.

Bayramiç köylüleri çoğu şu an adada işletme sahibi olan insanlar. Köylü şu an turizm işletmecisi ve “acaba şuradan arazi kapabilirmiyim, imar meselesini halledebilir miyim” derdinde.. Adada BOZTİD derneği var. İmar sürecinde bir açıklama dahi yapılmadı. Onların derdi “acaba gelirimiz daha çok artabilir mi?” Ada'da çevre derneği var başkanı, koylardan birini işletebilmek için talip oluyor. Turizm ve çevreyi birlikte yürütebilmek çok zor. Rantın olduğu yerde doğa durmuyor. Ya ranta açacaksınız ya da oranın bakirliğini sadeliğini kendi kimliğini korumasına izin vereceksiniz. Bu bir seçenek. Bu ikisi arasında karar vermek lâzım. Mevcut sistemi geliştirebilirsek başka alternatifleri düşünelim, ama mevcut sistem korunmalı.

Prof.Dr.Türker Savaş: Gökçeada toplantısında ev pansiyonculuğu çok iyi gidiyor denildi. Gökçeadalının elit kesim, ileri gelenleri marka otel gelmesi için çaba sarfediyor. Niçin? İstihdam artsın.

“Marka otellerde çalışacak sizin teknik personeliniz var mı? O işi yapacak adam var mı?” “Yok”

“Demek dışarıdan gelecek? Marka oteli besleyecek üretim var mı?” “Yok”

“Demek onlar da dışarıdan gelecek. Binlerce insan gelecek; yiyeceği gelecek, içecekler, onlar adada kalacak?” ve bu şekilde söyledim.

Kesinlikle katılıyorum; otel, turizm vs. dikkatle yaklaşmalıyız. Organik tarımla ilgili bir şey söyleyeyim; o da ütopyaya doğru gitmek üzere. Şunu bilmeliyiz: Tüketicilere soruyoruz, “pahalı ürün mü tercih edersin?” %90’u “hayır” diyor. Organik ürün biraz daha pahalı olmak durumunda. Bütün bunları dikkate alarak bundan sonraki önerilerimizi yapmamız gerekir diyorum.

Muhammed Buyuruk(*Saadet Partisi İl Başkan Yardımcısı*): MC hükümetlerini kurduk. Daha öncesi millete, bu halka en iyi desteklerde bulunan, en iyi kanunları çıkaran hükümeti kurduk. Darbeler gördük. Bizim her zaman savunduğumuz 2002’den bu zamana kadar, milli ekonomi modeli yok. Milli bir tarım politikası olmalıdır. İktisadi kamu teşekkülleri, KOBİ’lerin karşılıksız, girişimler faizsiz kredilerle desteklenmeli. Devlet koruması devlet güvencesi altında. Daha sonra yerli yem hocamızın söylediği gibi dışarıdan gelen İsrail hibrit tohumu söylüyoruz- bu gibi yemlerin tarıma girmeden, yerli yemin eğer hayvancılık yapılacaksa angus türü hayvanların değil de yerli ırkların devlet tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Bununla beraber tarım makineleri fabrikası, pancar motoru gibi tarım desteklenmeli. Milli tarım olmazsa dışarıdan gelen yabancıların belirlemiş olduğu bir sistem dahilinde tarım çökmeye mahkûmdur. Milli bir politika tarımda yan kollarla desteklenmeli. Tarım makineleri, teşvik kredileri gibi. Milli bir tarım politikası olmalıdır. Ankara’da çözülmelidir.

Fatma Soylu(*Bireysel Katılımcı*): Bahsettiğiniz eğitim nasıl olmalı? Beyefendi turizm sektöründe ilgili birimlerin kendisinden çok daha aşağıda seyrettiğini düşünsel ve eylemsel olarak ondan bahsediyor. Diğer beyefendi Bozcaada örneğini veriyor. Sonra oradan da kaçacak yer arıyorlar. Çocuklara felsefe eğitimi verilsin diyoruz fakat biz şu an, eğitime felsefe dersini sokacak noktada değiliz. Sizler bizler, kırsalı-ancak onlar birer seçmenler fakat bilinçsiz seçmenler- onların oyları, seçimleri, hayatımızı etkiliyordu, ama siz ancak size dokunduğunda bunu görebildiniz. Ben, babam dahil, eğitime destek olacağına gitti gölet yaptırdı. Önce “biz”

olacağız açgözlü olmayacağız. İstanbul'dan Bozcaada'ya geliyor. Yetmiyor . Onu alıyor, bunu yiyor yetmiyor. Bunlar çözüm değil. Önce biz, açgözlü ve hırslı olmamalıyız. Önce bizler olacağız. 100 kişi varsa bu 500 olacak.

Muteber Yügnük(*Bireysel Katılımcı*): Sabah 09.30'dan beri konuşmaların tamamı toprağa dayalı. Tabi ki, Kazdağları ve çevre çok önemli. İç Anadolu'nun herhangi bir kentinde değil galiba Çanakkale'deyiz boğazımız var. Bir de Ege var. İl geneli dediğimiz zaman ciddi bir deniz var. Deniz meselesi çevreye girmiyor mu dedim? Ama hiç konuşmadık. Sanırım konuşmalıyız.

Doç.Dr.Ekrem Tufan: Denizi eksik bıraktık. Güzel sonuçlara vardık. Üniversite dersleri arasında turizm dersi var. Plân dahilinde o bölgede başka otel yerleşim alanları ya da turistik restoranlar yapıyor. Hastalar tedavi edilip otellerde kalıyor, uygun fiyatlı yiyecekler. Oteller ona göre dizayn ediliyor, yöresel halka katkı sağlanıyor. Temiz havayı vurgulayan bir rapor olsa, ilgiyi biraz daha oraya yönlendirebiliriz diye düşünüyorum.

5. Oturum
Mücadelenin Aksamasının Çevre Ve İnsan Sağlığı Üzerine Etkileri
Moderatör Doç.Dr.Coşkun Bakar
ÇOMÜ Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Coşkun BAKAR

Doç. Dr. Coşkun Bakar: Eğitimden söz ettik. Doğru noktalardan yakalayabilmek gerekiyor. Çok insana ulaşmalıyız. Dünyadaki her şeyin bizim için olduğunu sanıyoruz, aslında değil. Dünyada yaşayan türlerden yalnızca birisiyiz. Ömrümüz o kadar da uzun değil. Evrenin yaşı şu anki bilgilere göre 15 milyar. Dünya güneşin etrafında 4,5 milyar yıldır dönüyor. 50-100 milyon yıl arasında ilk memeliler görüldü. Onun zamanı bile 100 milyon yılı geçiyor. Bizim türümüz 200 bin yıldır yeryüzünde. İnsanlık tarihini iki kola ayırabiliriz: bir avcılar bir de tarımcılar. 190 bin yıl avcılar hâkimiyetinde geçti. 10 bin yıldır tarım yapıyoruz. Birçok şeyi de tarıma borçluyuz. Yaşam için beslenmek esastır; beslenmezsek hayatta kalamayız. Enerji önemli, ama enerjisiz dönem burada 100 binlerce yıllık dönemi kapsıyor. Yani, bugün için vazgeçilmez olan enerjiyi 50 yıldır kullanıyoruz. 50 bin yıl önce Avrupa'da Neandertal insanı vardı; yok oldu gitti. Nasıl yok oldu; anlaşılmaya çalışılıyor. 12 bin yıl önce ABD'ye geçildi. 10 bin yıldır tarım yapılıyor. 6-7 bin yıldır yazı var. 300 yıldır sanayi devrimi yaptık. 50 yıldır küresel ısınmayı konuşuyoruz. Bakın çevreciler olarak dünyayı kurtarmaktan bahsediyoruz; bu küstahça bir lâf! Dünyayı kurtarmak diye bir görevimiz olamaz bizim. Dünya bir adaptasyon geçiriyor. Biz okullarda doğru düzgün doğa tarihi okumadığımız için bunu anlayamıyoruz. 2 ay önce görüştüğümüz Çanakkale'nin önemli isimlerinden birisi geçenlerde şunu söyledi: “Siz çevreciler rüzgâr enerjisine de karşısınız.”, “Hayır karşı değiliz, yerleşim yerlerinin doğru olması gerektiğini söylüyoruz”. Diyor ki, “kuşları etkiliyor diyorsunuz” ; “Kuşlar salak mı? Sizden daha akıllı” ; “Bakarlar yollarını değiştirirler”. Doğa tarihi eğitimi almış birisi bunu söyleyemez. Çünkü kuş yolları milyonlarca yıllık tecrübeyle oluşur. Değişmesi de o kadar hızlı olamaz. İşte bunu anlamamız gerekiyor. Son 50 yıldır yaşadığımız adaptasyon süreçlerine uyum sağlayamazsak, belki de birçok tür gibi biz de tasfiye olacağız. Ancak bu da beş on yılda olacak bir şey değil...

Jared Diamond, Çöküş isimli kitabında yok oluşların hikâyesini anlatıyor; mutlaka okumalısınız. Bölgesel olarak yok oluşları ve insanın yok oluşlarını anlatıyor. Çanakkale çevre mücadelesinde 2 temel sorun var. Bir tanesi metalik madencilik, diğeri termik santral. Metalik madencilikle niye ilgileniyoruz? İnsan sağlığı açısından ele alıyorum.

Metalik madencilikte asidik suların, yeraltı suları ve toprağı kirlettiğine dair ciddi deliller var. Çanakkale de Çan havzasında eski kömür madeninin yarattığı asit drenajı halen devam ediyor. Asit gölleri var. Uydu görüntülerinden görülüyor. Aktifler, halen onun etrafında yapılan çalışmalar var. Jeoloji çalıştaylarında sunulmuş. Yeri kirlettiğine dair somut kanıtlar var, çünkü asidik su içinde ağır metaller sızıyor, kirletiyor ve bunun yok edilmesi çok zor. Amerika Birleşik Devletlerinde Montana Eyaletinde

bulunan Berkeler Çukurunda da bu sorun 1950'den bu yana yaşanıyor. Siyanürlü maden elde etme yönteminin çok kronik sorunlara yol açmadığını biliyoruz, ama akut olarak bir bölgeyi etkilerse Kütahya da yaşanan bir olay gibi, zehirlenmelere yol açıyor, ama siyanürlü maden işletmesinin yarattığı kirlilik riski, çok ciddi. Ağır metaller, suyu ve toprağı ciddi bir şekilde kirletebilir. İnsanoğlunun bugüne kadar yaşadığı en önemli çevre sorunlarından birisi de ormansızlaştırma; maden alanlarında sıkça bir sorun. Diğer önemli sorunlardan birisi de su kullanımının artması ve suların kirlenmesi. Dünyanın suyu fazla değil. Bu konuda bilimsel toplantılar yapılıyor. Türkiye, su konusunda çok ciddi sıkıntıları olan bölgelerden bir tanesi. Su bulamayacaksa istediğiniz kadar termik santral ve madene sahip olun. Mitolojide hikâye vardır ya her dokunduğunu altın yapar kendisi de yok olur gider. Termik santraller hava kirliliğinin en önemli nedenlerinden bir tanesi, ciddi hava kirliliğı sorunu yaratıyor. Santral, su kullanıyor ve suyu kirletiyor. Yaktığı maddelerle, yarattığı atıklarla toprak kirliliğine neden olabiliyor. Bazıları orman bölgelerinde ormansızlaştırmaya neden olabiliyor. Hava kirliliğıyle ilgili Dilovası şu anda gözümüzün önünde. Bilimsel olarak da çalışıldı zaten, ortaya çıkarıldı. Bu bölgede de Mahmut Coşkun hocamızın çalışması var. Hocamız Güney Marmara bölgesinde bazı bölgeleri bilmeden rastgele aldığı örneklerle, Balya bölgesinde hava ve toprak kirliliğıyle ilgili çok ciddi bulgular elde etti ve bunu yayınladı. Hali hazırda çalışıyor ve bulgularını yayınlamaya devam ediyor.

Çevre mücadelesinin güçlü yanları neler? Haklı bir mücadele içindeyiz. Çanakkale ve Biga yarımadasının eşsiz güzelliklerine sahip çıkıyoruz. Koruduğumuz yer doğa olarak eşsiz bir bölge. Çan termik santraline kadar uzanan geçmişı var mücadelenin. Çevre mücadelesi köklü bir mücadele. Güçlü bir liderlik ve örgütsel kültüre dayanıyor. Güçlü bir aktivist grubu var. Kurumsal olmasa bile akademiden destekler var. Bu grubun motivasyonu hiç düşmüyor. En kötü anda bile yüzler gülüyor ve herkes mücadeleye devam etmeye çalışıyor.

Mücadelenin zayıf yanları neler? Amatör bir çalışma düzeni izleniyor. Hepimizin başka işleri var, bunu ayrıca yapmaya çalışıyoruz. Yetiştirdiğimiz kadar yapıyoruz. Ekonomik gücümüz yok. Bilimsel çalışma yöntemlerini çok iyi kullanmıyoruz. Bilgilere erişim konusunda gerçekten bazen öyle hatalar yapıyoruz ve bu hataları öyle kabulleniyoruz ki o bilginin nereden nasıl çıktığını sorgulamadan kabul edip geçiyoruz. Kazdağlarındaki oksijen miktarı, bunu her yerde söylüyoruz. Bunun bir yayını var mı? Özellikle köy konuşmalarında bunu görüyorum; çok kolay genelliyoruz. Bilimsel yöntemlere dikkat etmeliyiz. Çünkü genellediğimiz şeyler yanlışsa yüzümüze çat diye çarpılabilir. Burada tartışalım

netleştirelim ondan sonra doğru bir şekilde kullanalım. Her şeyinde her zaman net bilimsel kanıtı da olamayabiliyor. Özellikle sağlıkta etkisi çok kolay görünmüyor. Sigara içmeye başlıyorsunuz. 20 yıl hiçbir etkisi görülüyor. Burada maden olacak “her tarafta kanser olacak” diye bir şey yok. Ancak kesinlikle neden olduğu sağlık sorunları olacak. Bunun boyutunu tartışmamız lazım. Bazı şeyleri çok dikkatli açıklamak gerekiyor. En zayıf yanlardan bir tanesi geleceğe yönelik tahmin yapıyoruz. Türk halkı geleceğe yönelik yaşamıyor. Günlük kaynak elde etmeye yönelik yaşıyor. Bedenlerimiz de öyle, enerji varsa onu tüketiyor yeni bir enerji üretmeye çalışmıyor. Bu da sıkıntımız. “Bugün ne yapılacak”. “Halı saha yapın” demiş muhtar. Bu kadar basit işte. Çanakkale halkı bu olayla ilgilenmiyor çok sınırlı bir çevre duyarlılığıyla gidiyor. Kamu desteği yok. Belediye burada olmasa, kamu kurumları yok. Özellikle Çevre Şehircilik Bakanlığı kurumları.. Paris'e giden Türkiye temsilcisi karbon tüketimini tartışıyor! Diyor ki, “termik santralde enerji üretmek daha ucuz biz bunu tercih etmek durumundayız” diyor. Çan'da hava kirliliği konuşuluyor, termik santral hemen savunulmaya çalışılıyor. Bunu anlamak mümkün değil...

Tehditler neler? Siyasi irade, kontrolsüz şekilde güçlü, her türlü yasal düzenlemeyi yapıyor, tercihini sermayeden yana kullanıyor. Bu konuda siyaset yapmak lâzım. Her partiden çevreci duyarlılığı yüksek insanların, onların, karar mekanizmalarında yer alıp çevreci duyarlılığı yüksek yasaların çıkarılmasına ve katkı sağlamaları gerekiyor. Yargıyla ilgili sıkıntılar var. Şirketler güçlü. Ulusal düzeyde medyanın ilgisi eğer Cerattepe gibi -çok yüksek tartışma ortamı yaratmazsanız- çok fazla olmuyor. Çanakkale ile ilgili çok fazla ulusal basında her zaman yer alma şansınız olmuyor. Çanakkale çevre mücadelesi 4-5 yıl önceki gücünü yitirmiş durumda. Ciddi bir yol arayışı içinde. Toplumsal tabanı zayıf. Mücadele için ciddi tehdit oluşturuyor. Tarımın ekonomik gücünün zayıf olması -Ben çiftçi çocuğuyum, hepimize söylenen şu oldu: “Buradan bir an önce kaçın”. Tarım kazandırmıyor %50'si tarımla geçinmek zorunda olan bir ilde, politika yaratmaya çalışıyoruz, duyarlılık yaratmaya çalışıyoruz.- bu ciddi biçimde sıkıntı yaratıyor.

Çanakkale ilinde 3 yıldır çevre mühendisliği, mikro biyoloji, göğüs hastalıkları ve halk sağlığı olarak, Çan merkez ve köyleri Lâpseki ve merkez ilçede hava kirliliği solunum, tesit ve hastalıklarla ilgili bir çalışma bitirdik TÜBİTAK'a raporu verdik, yayın aşmasında. Çan bölgesinde hava kirliliği ve hava kirliliği sağlık sorunları ile ilgili öneri olabilecek bulgular bulduk.

Prof. Dr. Arzu Mirici(ÇOMÜ Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Ana Bilim Dalı Başkanı): Biz doktorlar olarak sevmediğimiz bir lâf var. “İyi gelir” lâfıyla “Karaciğerine iyi gelir” lâfı arasında, bizim altı yıl tıp fakültesi eğitimi var. Eğer komşunuza bahçenizdeki ürettiğiniz birşeyi ikram ederken söylüyorsanız, canınız isterse öyle olsun. Hastalık tedavi edecekseniz ne olur bunu yapmayın! Hocamın dediği gibi bilimi kullanacaksınız. Bunu yapmayın,“astıma iyi gelen iklim” diye birşey yok. Bunun bilimsel bir çalışması yok. Bugün buraya noktayı koyalım. Çan, Biga, Lâpseki'de ne var? Bize izin verin, kaynak sağlayın bunları tespit edelim, gelecek sene de yapalım, 5 yıl sonrada yapalım “şöyle değişiklik oldu” diyelim. Vermediler, kaynak biz bulduk. Biz yaptık ve ortaya koyduk bu rakamları. Amerika'yı yeniden keşfetmeye lüzum var mı? Hangi madde, hangi konsantrasyonda, vücudun neresine zarar verdiği biliniyor. Biz bunu yeniden Çanakkale'de lokal çalışma var mı diye meraklıları için yaptık. Çünkü dedikleri hava kirliliği, hava kalitesi söz konusu olduğunda rüzgâr da çok önemli. Çanakkale'de hava kirli olabilir ama boğazımız var, rüzgar esiyor götürüyor! Götürmüyor arkadaşlar. Hava kirli ve olduğu gibi kalıyor. Belki kordonda gezerken hava çok temiz gibi görünebilir, ama kordonun bir arka sırasındaki sokakta kalitesi bozuk havayı solumak zorunda kalabiliyoruz. Çan termik santral var ve sayısı artma ihtimali olduğu için dikkatimizi çekti. Çanakkale merkez Lâpseki vardı. Çanakkale merkez kara ve deniz trafiği nedeniyle bölge olarak seçildi. Lâpseki deniz trafiği, ama kırsal bölge olduğu için seçildi. Çan'da termik santral olan yer kendisi ve yakın çevresi olan köyler diye seçildi. Çan'da termik santrallere en yakın köylerde hava kirliliği en fazla olduğu, hava kalitesinin en kötü olduğunu söyleyebiliyorum. Bir insanın akciğeri böyle bir etkiye maruz kalmayanlara göre 63 kat daha fazla yaşılanıyor. Daha hızlı yaşılanıyor. Ne demek hızlı yaşlanmak, bir insan 25 yaşına kadar akciğerleri genişler en yüksek kapasiteye çıkar, ondan sonra başaşağı gideriz, ne yaparsanız yapın. Sigara için içmeyin, iyi beslenin, beslenmeyin hastalanın hastalanmayın, zengin fakir olmanın hiç önemi yok. Siz devamlı azalan bir nefese sahip olursunuz. Kötü şeyler yaparsanız sigara içmek gibi daha hızlı azalır. Hiçbirşey yapmasanız da azalır. Ne zamana kadar? İnsan akciğeri 120 yaşına kadar yaşayabilme ortalama kapasitesine sahiptir. Bazı ırklarda bu 150'ye doğru gidiyor. Bazılarında 100'lerde seyrediyor. Hızlı yaşlanmak ne demek? Sizin diğer organlarınız yaşlanmadan akciğeriniz yaşlandığı için ölmek demek. İşte bu nedenle havanın kalitesinin kötü olması çok kötü, bizi hızlı yaşlandırıyor. Ve müjde mi değil mi bilmiyorum ama bunu ölçebiliyoruz. Geçen yıldan bu yıla akciğeriniz ne kadar yaşlandı bunu ölçebiliyoruz. Biz Çan'da bunu yaptık. Bir yıl boyunca Çan'da oradaki insanların akciğerlerini kapasitelerini ölçtük. Hatta bir kısım denek ayırdık onların evlerine gittik.

Her ay ölçtük evlerinin içindeki faktörleri de ölçtük. Mantarlara baktık, kirleticilere baktık, uçucu gazlara baktık. Özel ölçüm cihazlarıyla çevre mühendisliğinden geldiler.

Sorulara hazırız. Bunları bilimsel platformda tartışmaya hazırız, ama buradan haber vermek istiyoruz. Hava kalitesi kötü olursa insanın akciğeri çok hızlı yaşıyor. Ve maalesef diğer organlarımız daha sağlamken nefes alamadığımız için hayata veda etmek zorunda kalabiliriz. Sabahtan beri sizleri izlerken kendi adıma dedim ki, “ben gün biterken insan sağlığından hastalanırsız ölürüz diye bahsedeceğim ama hakikaten belki de bizim bedenlerimizin, bizim canlarımızın bir önemi yok gibi.” Sizler daha geniş daha önemli daha büyük bir şeyi, çevreyi toprağı tarımı kurtarmaya çalışıyorsunuz. Ben bunları dinlerken çok etkilendim ve şöyle düşündüm: “Bu salondaki herkesin, ömründen uzun idealleri var”. Belki de bir insanın hastalanacak olması yani, sizin hastalanacak olmanız sizi çok endişelendirmeyebilir. Köylere gittiğimizde de aynı durum olabilir. Aslında çiftçilik öyle çok kolay bir şey değil. Hepimiz biliyoruz, ama ben size birşey daha hatırlatmak istiyorum. Çiftçilik çok sağlıksız bir şey aynı zamanda. Bize doğayı sunuyorlar, tarımla ürünler getiriyorlar, ama kendi sağlıkları çok ciddi şekilde bozuluyor. Dolayısıyla bizim çiftçilere sağlıkla ilgili bir hizmet de götürmemiz gerekiyor. Eğer çevre adına böyle bir tarafıda düşünürseniz, çok hakkaniyetli olur diye düşünüyorum. Çiftçi bir taraftan doğal olursa kendi sağlığında etkilendiğı bir süreci yaşayacak. Yok doğa tahrip olursa tarım yapılamayacak, tarımda bazı nitelik kayıpları olabilecek, ancak bu kez de yine diğer kirlilikler nedeniyle çalışacak insan bulmakta sorunumuz olacak. O boyutunun mutlaka dikkate alınması lâzım. Ekolojik mücadele lafının hakikaten çok geniş olduğunu bu toplantılar yapılırken biraz daraltılması ya da başlıklara ayrılmasının elde edilecek faydanın arttıracağını düşünüyorum. Dediğim gibi mesela, çiftçi, tarımcı, ziraatçı, sağlığı, tabir ettiğimiz bölümün apayrı bir başlık olduğunu düşünüyorum. Ama onun ötesinde bu ekolojik dengenin bozulmasından ötürü, tüm insanların zarar görmesi de yine apayrı birşey. Bunları ayrı ayrı ele alabileceğimiz daha sık birarada olabileceğimiz ortamları diliyorum.

Bir küçük ilave de demin özellikle söz almadım, bu konuşmamın ardından anlamlı olacağını düşündüm. Eğitim bahsine, sağlık bilinci eğitiminin eklenmesi gerekiyor. Yani, “ben nasıl iyiyim ne zaman bozukluk ortaya çıktı”. Belki bu salondakiler garip bulacaklar, ama insanımızın buna ihtiyacı var. “Ne zaman bu olan anormaldir?” “Benim karaciğerimin, ayağımın, başımın burnumun normal çalışmaması demek ne demektir?” Bunun da sağlık bilinci eğitimi olarak eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Doç.Dr.Coşkun Bakar: Zirai ilaç kullanımında ciddi handikap var. Bunu açıkladığımızda başka birileri de bize kızmıştı. Çanakkale'de bazı köylerde asbestle ilgili sorun var. Asbest akciğerlerde geri dönüşümsüz bir rahatsızlık veriyor, hasta olunca iyileşemiyorsunuz.

Bülent Özüren: Değerli öğretim üyelerinin, talebe yetiştiren öğretim üyelerinin bu konuda bulgularını duydum. İlk defa korktum. Termik santral şu anda bana “tehlikeli mi” dersiniz ben dersimi aldım evet çok tehlikeli, ama “ne yapabiliriz” dediğimiz zaman ben birşey yapacağımızı zannetmiyorum. Özür dileyerek söylüyorum hiçbir şey yapamayız. Çünkü emir komuta zincirinde olan insanların karar vermeye yetkileri olmadığını düşünüyorum ve bunu yaşamış bir insan olarak söylüyorum. Biz,Orman Bölge Müdürlüğüne gittiğimiz zaman “ağaçlar kesilmeyecek” demişlerdi sonra,“kusura bakmayın ben emir kuluyum” dedi kesildi. Çevre İl Müdürlüğüne gittik memur arkadaşlar vardı,“evet, haklısınız” dediler, “ama biz memuruz imzayı atarız” dediler. Aynı sayın valinin imza attığı gibi. Atanmış insanların ya da memurların ben, karar verme yetkilerinin olduğuna inanmıyorum ve biz maalesef termik santralleri göreceğiz. Karar mekanizmaları iktidardır ve iktidarın çevreyle ilgili bir hassasiyeti olduğuna da inanmıyorum. Keşke olsaydı, ama maalesef yok. Biz bu termik santralleri içimizde göreceğiz. Tehlikeli mi, evet. Hepimiz söyleyeceğiz. Vali bey de söyleyecek. İlk geldiği zaman söylemişti. Ne dedi Kazdağları cennettir, ama imzayı attı. “Atmam” deseydi ne yapacaktı, gitmek zorunda kalacak yerine başka vali gelecekti. Burada kısır döngü var. Bizim muhatabımız Çevre İl Müdürlüğü, Orman Bölge Müdürlüğü değil. Bizim muhatabımız hükümet. Hükümetin verdiği kararlar bizi etkiliyor. Eğer biz hasta olacaksak herhalde devlet baba belki hasta olmamıza izin vermez diye düşünmek istiyorum, ama inanmıyorum.

Ünsal Önder: 15 milyarlık evrende çevresel değerler niye önemli? Urfa'ya tayin olmadan 4 ay önce, Çanakkale de biyolojik çeşitlilik mücadelesi, Karasal Biyolojik Çeşitlilik ve Envanter İnceleme projesi başlatıldı. Bu proje iki buçuk yıldır devam ediyordu. Bunu niye yaptık. Yine bazı hocaların “bizde veri eksikliği var” dediği için. Evet, biz buna geç başladık, ama bu çalışmanın % 90'ı tamamlandı. Dünyada ilk kuş kitabı 1835'te basıldı. İngilizler 1880'li yıllarda geldiler Türkiye'yi dolaştılar. Bizde, yine ziraatçı olan Hikmet Birant hocamız doğa koruma konusundaki ilk adımları atmışlardır. Bize, şu 3-4 yılda hiçbir şey yapılmadı anlamında bir şey söylenmesin. Son dört yıldır doğa koruma bölge müdürlüğündeydim. Birbirimizi kırmamalıyız. Kocaeli'nden 1995 yılında geldim. 1995 yılından beri Şahabettin hocamla iletişimde olmaya

çalışıyorum. Arkadaşlarımızı, genç arkadaşlarımızı küstürmememiz lâzım. Karasal Biyolojik Çeşitlilik Projesine döneyim; çevresel değerler dedim. Bazı arkadaşlarımız doğaya çok düşkünler çok sık Kazdağ'larına çıkıyorlar. Şu bilinç olması lâzım. Kazdağ'larında hassas habitatlar, hassas ekosistemler var. Mutlaka oraya gezi yapan arkadaşlarımız bu bilinçte olsunlar. Bazı endemik türlerimiz var. Bizim de Çanakkale sınırında lokasyonlarını belli bir bölgede %75 oranında olduğunu tespit ettiğimiz endemik bitkiler var. Bu bilimsel bir tespit. Söylüyoruz “veriler var mı” diye soranlara? Çalışan arkadaşlarımızdan talep gelmesi durumunda ilgili şube müdüründen alırlar. Onlar vermezlerse bana gelsinler. Benim kimseden çekincem yok. Sözümü her zaman söylerim. Termik santrallerle ilgili son 4 yıldır herkes belli bir şeye odaklandı. Bizde, Doğa Koruma Şube Müdürü olduğum için türlerle ilgili olarak Akdeniz fokuna odaklandık. Bakanlık yetkilileri dedi ki, “Akdeniz foku Akdeniz’de olur. Ne işiniz var, Marmara’da Akdeniz foku mu olur?” dediler. Yine, başka hocalarımız -siyasi otoriteye boyun eğmeyenler yine raporlarını verdiler- bazı bilirkşi raporlarında 25 yıldır o bölgede Akdeniz foku görülmediğine dair maalesef, beyanları oldu. Resimleri bende var. Doğa Koruma Genel Müdürlüğüne gönderdik. Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğüne gönderdik. ÇED planlamaya gönderildi. O fok, şubat ayında da, 2016 yılında da girip çıkıyor mağaraya yani, orada fok var. Bu bir değerdir veridir. Kullanmak isteyenlere her zaman veririz. Zaten belirli yerlerde paylaştık. Hocalarımızın söylediği önemli bir şey var. “Bu size iyi gelir”. Bu bitki türleri iyi gelir, bunu kullanın! Elbette çok yanlış bu, eğitime bilime büyük bir hakarettir... Dedğimiz gibi biyolojik çeşitlilik projesini etnobotanikçiler devam ettirirlerse ki, bunlar devam edecek projeler, biz envanteri ortaya koyacağız. Bu niye önemli? Kenan hocamın söylemiş olduğu biyolojik değerler, biyolojik kıymetlendirme işte 7 milyar dolar. Maden isterse 10 milyar dolar olsun, bir patentlenmiş genetik materyalin maliyeti 3 milyon dolar. Kazdağ'ları çok zengin biyolojik çeşitliliğe sahip, teşekkür ederim.

Hasan Yorulmaz: (*Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü temsilcisi*): Eğitimle alâkalı konuşuyoruz. Ben saat 10'dan beri buradayım. Konuşmasını yapan çekti gitti. Herkes içindekini söyledi gitti. Kimse başkasını dinlemedi. Kimsenin umurunda değil. Sabahtan beri ÇED'den bahsediyoruz. Bu konuda talep etseydiniz, sunumu da yapardım karşılıklı soruları da cevaplandırırdım. En azından birbirimizi yanlış anlamamış olurduk. Çan yöresinde yapmış olduğunuz çalışmalardan bahsettiniz. Bu bir gerçek hocam, sizin kurum da yapıyor. 2008-2009 yılına kadar Halk Sağlığı yapıyordu Çanakkale’de hava kirliliği ölçümelerini, kamu sağlığı yapıyordu. 2008’den itibaren bizim bakanlık yapıyor. En kötü illerin başında Çanakkale

merkez gelirdi. Türkiye'deki en kirli illerin başında burası gelirdi. Bu da neden? Çan ve çevresinde çıkartılan kalitesiz kömürlerden kaynaklanır. 2008'den itibaren doğalgazın yaygınlaşması ile beraber çok önemli ölçüde düşüş sağlanmıştır. Şimdi, Çanakkale merkez ilçesi kirli değildir. 2009-2010 yılından beri kirlilik görünmüyor. Çan ilçesinde ölçüm sonuçları yüksek çıkıyor, bu da bir gerçek. Çanakkale'de temiz hava eylem plânı yapıldı. Bununla ilgili düzenlemelerde yapılıyor. Kontrollerde yapılıyor. Hiçbir şey yapılmıyor değil bir sürü şey yapılıyor. Bir gün davet ederseniz bizde ne yaptığımızı anlatırız. Mevzuat ne emrediyorsa, ne diyorsa biz onu uygulamakla yükümlüyüz. Tutupta kafamıza göre işlem yapma yetkimiz yok.

Doç.Dr.Coşkun Bakar: Katkı değerliydi. Şu da önemli; karşılıklı konuşabilmek. Biz onu çok iyi yapamıyoruz. Biz onu burada yapmalıyız karşılıklı tarafların bizzat yüz yüze konuşması gerekiyor.

Prof.Dr.Arzu Mirici: Bundan yaklaşık bir ay evvel -temiz hava hakkı adında bir platformun biz de dernek olarak üyesiyiz. Ben, Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği adına katıldım o platforma- 'Kara Rapor' adında bir rapor yayınlandı. Biz dernek olarak bu Kara Rapor'un sadece mevzuat kısmıyla -bahsettiğiniz yönetmelikte hangi hükümleri emrediyor neler yapılsın diyor ve neler yapılıyor ve neler eksik kalıyor konusunda-sorumluydum. Dedğiniz şeyler oluyor, ama eksik oluyor. Bizim görevimiz, bu eksikler konusunda tekrar tekrar hatırlatmalar yaparak eksiklerimizi düzeltme yönünde çaba göstermek. Bundan sıkıntı duymamalıyız. Ulusal bir platformdan bahsediyorum, yerel değil bu. Yayınlandı bu rapor.

Türkiye'de son 3 senedir Kronik Havayolu Hastalıklarını Önleme Komisyonu adı altında bir komisyon çalıştı. Sağlık bakanlığı nezdinde 81 ilimizde örgütlüdür. Düzenli olarak toplantısı yapılır. Ben de toplantılara düzenli olarak katılırım. Çevre il müdürlüğünden de muhtemelen sizler de zaman zaman orada bulunursunuz. Eksiklerimiz vardır, ortadadır. Özellikle ölçüm konusunda çok ciddi sıkıntımız var. Bunu kabul etmek zorundayız. Yapıyoruz, ama yaptıklarınızı hiçe sayıyorsunuz gibi düşünmeyin asla,yapılanları değersiz bulmuyorum, eksik olduğunu kabul etmek zorundayız ve kesinlikle aldığımız rakamlar bakanlığınızındandır. Şunu da ifade etmek isterim ki, üniversite olarak dahi Çevre İl Müdürlüğünden veri elde etmekte sorunumuz vardır. Bunun da bilinmesini isterim.

Hüseyin Soylu: Biraz önceki konuşmamda, köy kuramazsınız ibaresi olduğu halde buraya termik santral kuruyorsunuz, dediğimden önce bir çalışma yaptım. Örneğin daha önce Hasan bey gibi işi ehliyle yapan

memurlara soruluyordu ama şimdi orada köy kuramazsınız diye sormuyorlar. Balıkesir BASKİ'ye soruyorlar! Şöyle toparlamaya çalışırsak ÇED vermek için çok emin değilim 7-8 yerden bilgi topluyorsunuz ya ÇED vermek için, bakıyorsunuz ki orada bir sorun olacak o birimi ya da müdürlüğü devre dışı bırakıyorsunuz, Balıkesir BASKİ'ye soruyorsunuz. O da oturduğu yerden diyor ki, “benim için sakıncası yoktur.” ÇED rastgele verilmiyor. Bizim çok ilginç, Ankara'da bakanlıkta genel müdür yardımcısıyla bir konuşmamız oldu, Süheyla hanımla birlikteydik. Süheyla hanım belki söylemek ister...

Erol Çiçek: Çevre mücadelesinde çevre olayı küresel bir olay. Bu küresel olayda kapitalizmin belirli bir politikası var. Bunu yok farz edip biz mücadele ediyoruz, “mücadeleyi şöyle yaparız, bürokrasi tarafsız olsun” bunlar bence boş lâflar. Birleşmiş Milletler eski genel sekreterlerinden biri Avrupa konseyine başvurdu. Konsey'e teklifleri şuydu; Avrupa İnsan Hakları sözleşmesine bir madde konulsun. Bu öneri madde, “çevre hakkının doğrudan tanınması” hakkındaydı. Konsey ne cevap verdi? Konsey üyesi 48-50 üye ülke var, “biz bunlara anlatamayız” diye baştan öneriyi red etti. Niye reddettiler? Avrupa'nında belli sınır değerleri var. Uyacağı ve uyamayacağı belli şeyler var. Kapitalizmin mantığı içerisinde gerçekleşiyor bunlar. Almanya kuzeyde bir ülke. Güneş, rüzgar, yenilenebilir enerji konusunda belli plânlama yapmış şu an %25 seviyesinde yenilenebilir enerji kullanıyor. Bunu 2050 yılına kadar % 70 seviyesine çıkaracak. Bu arada nükleer santrallerini kapatıyor. Türkiye'de, Akdeniz bölgesinde güneş açısından Almanya'nın çok çok önünde bir ülke, fakat bir politikası olmadığı için... Politikası olmamasının sebebi de şu, kömürlü santrallerden birilerine para kazandırmaya çalışıyor. Olay budur. Yoksa teknoloji geliyor, rüzgar santrallerini niye kuruyorlar şu anda. Birim maliyeti 4 cent civarında rüzgardan enerji üretiyor. Çok kârlı ve rüzgâr bulduğu yerde hemen koymaya çalışıyorlar. Rüzgâr enerjisini kullansınlar bir şey demiyoruz, ama uygun yere kursunlar o şekilde kullansınlar. Güneş enerjisinde teknoloji öğrenme eğrisi yukarıya doğru kayıyor. Ve maliyetler kömür santralleri altına düşmüş durumda. Türkiye'de devlet politikası var mı? Yok. Türkiye'yi yönetenler bunu bilmiyor mu? Bilmiyor olmaları mümkün değil biliyorlar. Burada siyasi bir tercih var bu tercih kömürlü termik santrallerden yana bilinçli olarak kullanılıyor. Hiç kimse, kimseyi aldatmaya kalkmasın. Bir kötü haber vereyim size; Paris Kongresi sonrası dünyada ki kömür fiyatları düşmeye başladı. Türkiye'de birileri daha da iştahlanmaya başlayabilir. Böyle bir olgu var.

Engin Balıkcı(*Avukat. Kent Konseyi Yürütme Kurulu Üyesi*): İÇDAŞ'a termik santralle ilgili açtığımız davalarla aynı günlerde İÇDAŞ çevre ödülü aldı. O kadar tezatlığı yaşıyorsunuz ki termik santral ya da siyanürle altın madenciliğinin kötü olduğunu anlatmaya çalışıyorsunuz, bir anda kötü olduğunu söylediğiniz firma bakanlıktan çevre ödülü alıyor. Bizi oraya yemeğe davet ettiler çok güzel karideslerde ikram etmişlerdi. Hatta fabrikada yetiştirilen balıklardan da verdiler. Çevredeki ağaçları da gezdirdiler. Niye uç cümleler kullanıyorum, o dönemde bu tezatlığı çok yaşadık. Beyefendi dedi ya “oksijen değeri 10 muydu, 8'e düştü bunu neye bağlıyorsunuz” diye...

Coşkun hocayla biz baroda toplantı yaptığımızda bütün bu çalışmaların yanında, örneğin tarım ilaçları ya da Çanakkale belediyesinin arıtmayı eksik yaptığından ötürü denizlerimizin ne kadar kirlendiği gibi, bir çok alt başlığın bir arada değerlendirilebilmesi gerektiği kanısındaydık.

Öncelikle Biga yarımadasıyla ilgili,-oraya parantez açmak istiyorum. Çevre evrensel ve çok boyutlu bir şey, ama biz öncelikle yerele önem vermeliyiz- çok acil, kimsenin üzerinde tekrar spekülasyon yapmayacağı şekilde bir risk haritası çalışmasını tamamlanması gerekiyor. Bu haritada bitkilerdeki ağır metallerin hangi yerlerde yoğun olduğunu ve çevre kirliliğine nelerin sebep olacağı artık bir an önce net ortaya konsun arkasından biz hukukçular da bunun hesabını sorabilelim. İlk olarak yapılacak şey bu çalışmalarda, Ali arkadaşımızın yapmaya çalıştığı gibi, merkezi bir yerden çok hızlı şekilde plânlanmasıdır. İçinde Tabip Odasının olması çok önemli. Bu çalışmanın içinde ziraatçılar, ormancılar da var fakat, insan sağlığı eksenli ve insan sağlığına direkt hitap eden tabip odası önderliğinde odalar, üniversite, rektörler, belediye başkanları barolar, barolar birliğini içine katarak hukuken zorlayarak plân oluşturmak gerekiyor.

Süheyla Doğan: Yenice, Çırpılar termik santrali ile ilgili olarak Hüseyin Bey'le Ankara'da inceleme değerlendirme komisyonu toplantısına katıldık. Orada niyetimiz Hüseyin beyin topladığı bilgileri aktarmak, bizimde dernek olarak destek olarak, itirazlarımızı aktarmaktı. Milletvekillerimizle beraber katıldık toplantıya. Genel müdür yardımcısı toplantıyı açarken “Çırpılarda yapacağımız termik santralle ilgili buradayız” dedi. Hemen Hüseyin bey müdahale etti, “yapılmaya karar verilmemiştir, bir projedir” dedi. Nasıl böyle, “yapacağımız” dersiniz “daha bir karar yok ortada” dedi. “Siz baştan plânlamış bu santrali orada yapacaksınız” dedi. “O zaman bu toplantının ne amacı var” dedi. Herhalde onu hatırlatmak istiyordu Hüseyin bey...

Kamu kurumlarında çalışanlar tek tek bizim düşmanımız ya da

muhabatımız değiller. Kazdağı Koruma Derneği olarak kamuyla işbirliğinden yanayız. Yazılarımızı yazarız, kaynak isteriz. Çünkü kamu kaynağı bizim kaynağımız, çalışanlar da bize hizmet etmek zorundalar. Bizim taleplerimize cevap vermek zorundalar. Onun için hiçbir zaman işbirliğini ret etmiyoruz, görüşmekten kaçınmayız, o ilişkileri kurmaya her zaman hazırız. Ancak, son zamanlarda şunu görüyoruz, kamu çalışanları ciddi şekilde geleceklerinden korkuyor ve endişeliler. Yapmaları gereken gerçek bilimsel çalışmaları yapmayıp yukardan verilen talimatlar doğrultusunda bir sürü kararların altına imza atıyorlar. Örneğin Mıhlı bölgesinde yapılacak barajlarla ilgili yereldeki Kazdağı Milli Parkı şefliğinin olumsuz raporu var. Bunu biliyoruz. Çünkü raporu gördük, ama bu rapor yukarı gidince sümen altı ediliyor. Bölge müdürlüğünden görüş gelince olumlu hale dönüşüyor. Bakanlığa yazdığımız yazıya cevaben bölgedeki barajlarla ilgili olarak Hacettepe üniversitesinde ekosistem inceleme raporu hazırlattırıldı. Bu raporun uygun bulunduğu, Milli Parklar Genel Müdürlüğünün de bu raporu kabul ettiğine dair resmi yazımız var.

Hüseyin Soylu: Bir insan aynı şeyi tekrar tekrar söylerse değeri yoktur. Siz konuşmaya başlarken işte “kurumlardaki kişiler yapmak zorunda kalıyor” dediniz ya, Ankara'dan bir ÇED raporu çıkıyor. Verilere göre karar verecek bir kurumun yöneticisi başkanı diyor ki, yapacağımız termik santral şöyle olacak böyle olacak, biz burada ne yaparsak yapalım eğer konuya bilinçli, bilimsel, sistemli, kurumsal yaklaşmıyorsak yokuz. Kurumsal yaklaşmalıyız.

Ali Çalıdağ: Size bir bilgi vereceğim. Ölçüm yapıldı mı? Zararı var mı? Düşünün ki şu anda fiili olarak çalışan termik santral var. Bu şirketin bir avukatı var. Ben bunu artık söylemek zorundayım. O termik santrali işleten firmanın avukatı bizim açtığımız davalar için İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki hocalara “bu bölgede termik santral kurulması bundan sonra sakıncalıdır” diye rapor hazırlattı ve açacağımız davalarda kullanmak üzere bize verdi. Niye biliyor musunuz? Zararlı olduklarını biliyorlar. Eğer orada sayı artarsa yarın öbür gün kendi üretimlerinin yavaşlatılacağını, azaltılacağını, durdurulacağını biliyorlar. Kümülatif etki değerlendirmesi diye birşey var. Adana bölgesinde kurulması planlanan 18 ya da belki de daha fazla termik santral diye hatırlıyorum; Danıştay orada bir karar verdi. “Buradaki termik santralleri tek tek değerlendiremezsiniz, kümülatif değerlendirmeyi devlet yapmalı, ondan sonra izin verip vermemeyi belirlemeli” dedi. O rapor hâlâ Baro'da dosyaların içerisinde duruyor.

Başka termik santraller kurulmasın diye kendileri, hazırlattıkları raporu bize verdiler. Bunu niye yapıyor? Kendiside termik santral

çalıştırıyor. Buradaki hiçbir kişinin çevreye zararlı bir kararın altına bilerek ve isteyerek imza atacağına inanmıyorum. Eğer öyle düşüncede ise zaten burada bu kadar süre kalıp programın sonuna kadar durmazdı. Kimseyi suçlamıyoruz, kimseyi ötekileştirmiyoruz, ama bu ülkenin gerçeği, dünyanın gerçeği, fosil yakıt kullanımı artık 2025'e kadar sonlandırılmalı diyen bir dünyada fosil yakıtla çalışan termik santral kurmak sadece bir ihanet değildir, bir düşüncesizliktir, kendini yadsımaktır. Sayın Muteber Yügnük dedi ki, “çevre benim”. Kendisine saygısı, kendi hayatına saygısı olmayan insanların yönettiği çevrede yaşıyoruz. Özür diliyorum maalesef böyle.

Doç.Dr.Coşkun Bakar: Akademiyle ilgili bir şeyler söyleyeceğim. Doğru, haklısınız size veri üretmeliyiz. Doğru, ama Çan'daki çalışma 2012'den beri devam ediyor. Bir rapor verildi. Bir yayın çıktı. Diğerleri çıkıyor. Bu işler, hemen bugün çalışmaya başlayalım yarın yayın çıksın diye olmuyor. Aynı zamanda akademi içerisinde de bu tür çalışmaları yapmakla ilgili bazı resmi işlerden dolayı, o kadar yavaş çalışmak durumunda kalıyoruz ki, bizim akademilerimiz gerçek anlamda bir akademi değil, iki ayaksız yürümeye çalışan akademiler. Çoğu farkında bile değil. Bu konuda biraz sabretmek gerekiyor.

Biz burada dünya örneklerini kullanmaya çalışıyoruz. Ve ben özellikle bu konuda herkesin anlayabileceği dilde -Tabip Odası açıklama yaptı geçen hafta- Paskalya örneğini verdik. Paskalyada facia yaşanmış, tarihte bunu örnek alın diye. Çanakkale Olay Gazetesinde bugün basılan yazı Montana eyaletinde yaşananlarla ilgili. Bugün Çanakkale olarak örnek alabiliriz, bilimsellik bu demektir. Çek ve Slovakya bölgesinde termik santral ve hava kirliliğinin yoğun olduğu, bölgede çocukların astım ve kronik bronşite yatkın olduğuna yönelik çalışmalar var. Doğacak çocukların bile. Bunları örnek alabiliriz, ama bizde çalışma yapmaya devam ediyoruz da o dedikleriniz hızlı şekilde olmuyor. Arzu hocam yaklaşık bir yıldır asistansız çalışıyor. Uzman doktor gibi poliklinik yapıyor, birde bizle çalışma yapacak! Biz oturup 6 aydır bir araya gelip makaleyi yazamadık. Türkiye gerçeklerini görmeliyiz. Akademi o kadar hızlı veri üretmiyor. Bir süre daha üretemeyecek. Kaldı ki çevreyle ilgili bilgi istiyorsanız bu çok zor. Çünkü izleme çalışmaları yapmalıyız. Biz anlık kesitsel çalışma yapıyoruz. Çalışmalarımızın veri açısından da bilimsel açıdan da tartışılacak çok yönü var, ama bu çalışmalarda izleme 10 yıl sürüyor. Türkiye'nin veri açısından ciddi sıkıntıları var. Bunu hatırlatmak istedim.

Son olarak söyleyeceğim en önemli husus şu: Devletle, devletin hiçbir kurumuyla kimsenin arasında bir çatışma olamaz. Zaten karar verici

aşama siyasi otoritedir. Mesele siyasi otoriteye hakim olabilmektir bu a-b partisi fark etmez. Kanunlar ve yönetmelikleri siyasi irade çıkarmaktadır. Kanunları ve yönetmelikleri çıkaracak mekanizmalara hakim olamadığımız sürece bu çatışmayı sürekli olarak yaşayacağız. Bizim, gözümüzü birazcık oraya dikmemiz gerekiyor. Biz kanun yapıcı mekanizmalara yerleşeceğiz. Orada komisyonlarla birlikte çalışacağız. Kesinlikle endüstri düşmanı değilim, enerji düşmanı hiç değilim. Çünkü, insanların sağlığını gelişimini izliyor, onlarla ilgili veri topluyorum. Özellikle geçen yüzyılda yaşam beklentilerinin artışının önemli bir kısmı bu enerjiyi kullanmamıza bağlı. Bunu görmezden gelmiyorum, ama şunu da söylemeye çalışıyorum. Bu enerjiyi üretirken farkında olmadan ya da olarak kendi sonumuzu da hazırlıyor olabiliriz.

Çıkacak hava kirliliğine adapte olamazsak dünya bizi tasfiye edip yoluna devam eder. Bunun da farkına varmak ve gerekli uyarıları yapmak biz bilim insanlarının görevidir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Çanakkale Kazdağı ve Yöresi Ekolojik Mücadele Çalıştayı Sonuç Bildirgesi

1. Çevre Mücadelesi; hava, toprak, su, deniz ve sosyo-kültürel çevreyi destekleyecek şekilde kurumsal olarak yürütülmeli ve sürekliliği sağlanmalıdır.
2. Çevre Mücadelesi için bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır. Bilimsel çalışmalar yapılmalı ve bu konuda mücadeleye destek sağlanmalıdır.
3. Çevre konusunda Çanakkale'de mücadele eden tüm sivil toplum kuruluşları ortak bir çatı altında buluşturulmalı, Çevre Platformu tekrar aktif hale getirilmeli çalışmalar çevre platformu çatısı altında yürütülmelidir. Platform paydaşlarının ortak kararıyla hareket tarzı belirlenmelidir.
4. Kazdağının güneyindeki çevre örgütleri ile daha yakın ilişkiler kurulmalı onlarla birlikte bölgesel ulusal ve uluslararası bağlantılar güçlendirilmelidir. Bu konuda ortak çalışma grupları oluşturulmalı, bu ortak çalışma grupları içerisinde birlikte hareket edilmelidir.
5. Çevre mücadelesi içerisinde olan STK ve bireysel aktivistler arasında iletişim ağı kurulmalı ve hızlı refleks verilmesini sağlayacak hızla ulaşılmalıdır.
6. Yapılan çalışmaların sürekli olarak izlenebileceği ve geleceğe aktarılabilmesi için bir arşiv oluşturulmalı, bundan böyle yapılacak her çalışma bu arşivde depolanmalıdır.
7. Yerel halkın geçimini sağlayacak ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi sağlanmalı ve bu konuda alt çalışma grupları oluşturulmalıdır.
8. Yerel ekosistemin güçlendirilmesine yönelik pilot çalışmalar başlatılmalı bunlar bölgesel ve ulusal olarak paylaşılmalıdır.
9. Eğitim çalışmalarına önem verilmelidir. Örgün eğitimden başlayarak yaygın eğitime ve topluma yönelik olarak çevre bilincinin güçlendirilmesi duyarlılığın artırılmasına yönelik olarak farklı disiplinlerle birlikte farklı eğitim yöntemleri kullanılmalıdır.
10. Her görüşten siyasi parti ile birlikte çalışılmalı ve siyasi partiler içerisinde çevre duyarlılığının artırılması sağlanmalı, bu yolla Türkiye Büyük Millet Meclisinde çevre duyarlılığı ve çevre çalışmaları güçlendirilmelidir.

Yukarıda 10 madde halinde belirtilen kararlar çalıştaya katılan kurum, STK ve şahıslara açıklanmış ve oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Çanakkale Kent Konseyi Çanakkale Belediyesi Tarafından Desteklenmektedir,